



OSVOBODITEV

ZIVALI

32

DRUŠTVO ZA
OSVOBODITEV ŽIVALI /
LETNIK 13, DECEMBER 2016/
BREZPLAČEN IZVOD

**Z LOVOM SE NE
DA REGULIRATI
DIVJIH SVINJ**

**VEGANE
V ZAPOR**

Ali imamo pravico
ljudem govoriti,
da je njihov
**odnos do živali
neprimeren?**

**Lažno poročanje
slovenskih medijev**

Kakšen je v resnici
položaj veganov v Italiji

WWW.OSVOBODITEV-ZIVALI.ORG

KRAVJE
MLEKO
?



7 ZDRAVA TV

Televizija z novo perspektivo!

Pri Zdravi TV najdete raznolikost oddaj in serij na teme iz vseh življenjskih področij:

- spoštljiv odnos do bližnjega in sebe, vsebinsko bogate pravljice za otroke
- miroljubno ravnanje z naravo in živalmi, okusna in idej polna veganska kuhinja, povzdignjena klasična glasba
- pogovorne oddaje o aktualnih dogodkih časa - kritično in s pogledi v ozadje

Te teme so osvetljene z vidika prakristjanske etike in morale. Te visoke vrednote so živi nauki svobodnega Duha, ki je to poslanico poskušal posredovati v vseh časih vsem ljudem po Svojih prerokih. To je Deset Božjih zapovedi po Mojzesu in Govor na gori Jezusa iz Nazareta. To je prakristjanska pot, živeta po mnogih razsvetljenih možeh in ženah v zgodnjem času prakristjanstva, v srednjem veku in po mogočni Preroški Besedi v današnjem času.

Sprejem, TV program in spletna videoteka: www.zdrava-tv.com



JEZUS SE JE ZAVZEMAL TUDI ZA ŽIVALI, ZATO NAJ BODO VSAJ PRAZNIKI BREZ KLANJA.

REHABILITACIJA KRISTUSA POMENI TUDI REHABILITACIJO ODNOSA DO ŽIVALI.

**KMALU
NOVA
KNJIGA!**

REHABILITACIJA KRISTUSA BOGA

BOŽJI SINOVI IN HČERE,
PO NAROČILU BOGA, V POVEZAVI
S TRETJO OSNOVNO MOČJO BOGA,
BOŽANSKO MODROSTJO,
REHABILITIRAJO KRISTUSA BOGA.



Prodajno mesto in sprejem naročil:

Multimedijski center Beseda

Tel. 05 901 67 35, GSM 031 325 712

Tel. 01 505 57 99 (K naravi d.o.o)

Celovška c. 87, 1000 Ljubljana

www.rehabilitacija-kristusa.de

5 €

DARILNI KUPON

S tem kuponom
prihranite pri nakupu knjige
Rehabilitacija Kristusa Boga

Naročilo s kuponom pošljite na naslov:
Zavod Beseda, Celovška c. 87, 1000 Ljubljana

Pri nakupu knjige lahko unovčite le en kupon.



Uvodnik

Odnos ljudi do drugih živali je pogosto nelogičen. Na eni strani nezdrava obsedenost s »hišnimi ljubljenci«, na drugi strani ignorantski odnos do živali, ki so žrtve mesarjev, ribičev in lovcev. Ljudje, ki se jim upira misel jesti pse, brez pomisleka naročijo teletino. Razlika v odnosu ni odvisna le od živalske vrste. Suženjstvo, mučenje in umore podpirajo, dokler se to dogaja daleč od oči. Ko pa so soočeni z usodo posameznika, reagirajo drugače. V tokratni številki ponovno objavljamo članke, ki govorijo o pomoči posameznika posamezniku – pujsu, kuncu, kravi. Te zgodbe morda še najbolj pojasnijo, zakaj so se ljudje odločili postati rastlinojedci.

Internet nam omogoča spoznati živali. Vidimo, kako se bik, ki je bil vse življenje privezan na mestu, veseli prostega gibanja, a tudi kako krava objokuje odpelnega telička. To prinaša spremembe v odnosu do živali. Podporniki živinoreje se zato zatekajo k lažem. Usnje razglašajo za »naravno«, čeprav hitri informacijski sistem EU »RAPEX« redno poroča o zastrupitvah z izdelki iz »pravega« usnja. Veganstvo razglašajo za zdravju škodljivo, čeprav je resnica ravno nasprotna. Poleti so slovenski mediji trdili, da bodo v Italiji starše rastlinojedih otrok vrgli v zapor. Objavili se mnenje gastroenterologa, da je veganstvo škodljivo za otroke. Mnenje specialista za bolezni prebavil so predstavili kot znanost o prehrani, rezultate znanstvenih študij pa kot mnenje veganov. V naši reviji razkrivamo resnično zgodbo o dogodkih v Italiji.

- 3 UVODNIK
- 4 ALI IMAMO PRAVICO LJUDEM GOVORITI, DA JE NJIHOV ODNOS DO ŽIVALI NEPRIMEREN?
- 6 VEGANE V ZAPOR
- 9 VEGANSKA PREHRANA ZA OTROKE
- 10 LAŽNO POROČANJE SLOVENSКИH MEDIJEV
- 11 MOJE ŽIVLJENJE NA KMETIJI
- 13 KRAVE – DEJSTVA IN ZLORABE
- 15 KRAVJE MLEKO
- 18 JE ŽIVALI V PRAVU MOGOČE PRIZNATI KOT OSEBE S SVOJSTVENIMI PRAVICAMI?
- 21 VETERINARSKA AKUPUNKTURA
- 24 IZOBRAŽEVANJE ZA POKLIC MESARJA
- 28 PEGGYJINA POT V SVOBODO
- 30 6. MEDNARODNA KONFERENCA AKTIVISTOV ZA PRAVICE ŽIVALI
- 33 PESMI
- 33 VABILO KMETOVALCEM MIROLJUBNEGA KMETIJSTVA
- 34 O VEGETARIJANSTVU V KRŠČANSKIH CERKVAH
- 38 RAZGLED Z DREVESA ŽIVLJENEJA
- 41 LOSOS PO MERI
- 45 Z LOVOM SE NE DA REGULIRATI DIVJIH SVINJ
- 48 NETOPIRJI EDINI AKTIVNO LETEČI SESALCI NA NAŠEM PLANETU
- 50 NOVA VEGANSKA KNJIGA S SIMPL SLADICAMI
- 52 TRIATLONEC, KI SE PREHRANJUJE VEGANSKO
- 55 NIKICINA ČREDA
- 56 POMOČ DVOŽIVKAM
- 58 REZKIN NAREZEK

OSVOBODITEV ŽIVALI,

revija za prijatelje živali, letnik 13, številka 32 december 2016

IZDAJATELJ:

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice,
Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva,
tel.: 03/5763 303, 051 655 577
Transakcijski račun: SI56 02011-0253228311
Spletna stran: www.osvoboditev-zivali.org
E-pošta: info@osvoboditev-zivali.org
Predsednik: Stanko Valpatič

UREDNIŠTVO:

Glavna in odgovorna urednica: Blanka Prezelj
Člani uredništva: Blanka Prezelj, Greta Fegic, Dita Kastelic,
Stanko Valpatič, Bojana Rosić, Alja Aljančič, Mirjana Mulec
Lektoriranje: Danica Debeljak
Oblikovanje in prelom: Dani Sušnik
Ilustracije: Katja Šket

TISK:

SET d.d., Vevška cesta 52, 1260 Ljubljana - Polje
december 2016, natisnjeno v 10.000 izvodih

Stališča Društva niso nujno identična stališčem avtorjev člankov.



Ali imamo pravico ljudem govoriti, da je njihov **odnos do živali neprimeren?**



Ljudje se v času življenja naučimo, da je najlažje plavati s tokom. In večna dilema – biti na varnem, del sredine, ne izpadati ali se izpostaviti in pritegniti pozornost nase. Ter s tem tvegati kaznovanje s strani družbe zaradi nerazumevanja, predsodkov proti drugačnim ali drugače razmišljujočim od sebe ter nepripravljenostjo drugih do spremembe. Tako lahko pričakujemo nestrinjanje, očitke in posmehovanje, še posebej v družbi, pred drugimi, kar poskrbi za dodaten pritisk. V dialogu namreč nestrinjanje vodi v spopad argumentov dveh, v večji družbi pa je prisoten še pritisk skupine in vprašanje pripadnosti – če želiš biti del skupine (družine, kroga prijateljev in znancev), se moraš podrediti skupnim navadam skupine ali pa tvegaš izločitev – ne glede na naravo argumentov.

Življenje ni prav preprosto. Že samo, da držimo običajno ravnotežje med zahtevami drugih, med lastnimi

hrepenenji in med splošnim občutkom ne-varnosti v družbi (ni več varnih služb, ni varnih svetovnih političnih razmer in tako ne brezskrbnega življenja). Zato se oklepamo še tistih nekaj varnih stebrov, ki nam dajejo vsaj navidezen občutek varnosti. Oklepamo se naklonjenosti družine in prijateljev. Raje ne tvegamo, da ne bi izgubili še teh vezi, ki nam v času stiske, ki še lahko pride, pomagajo. Zato se v temah raje približujemo drugim in poudarjamo našo podobnost, raje se nasmejimo kdaj tudi, ko nam ni smešno, samo da se izognemo konfliktu in tveganju, da izgubimo odnos.

Veganov nas je skupaj s fruktarijanci v Sloveniji okrog 0,5% (n= 1189; Gabrijelčič 2009), kar pomeni, da smo v svojih stališčih precej osamljeni med drugače mislečimi. Že vnaprej lahko pričakujemo čudne poglede, predsodke in sodbe, zato v vsaki situaciji posebej premišljamo, ali se sploh oglasiti ali ne. Zaradi nemega

pritiska večine se marsikdo kot vegan v javnosti ne želi opredeliti ali pa celo svojemu otroku daje hrano živalskega izvora, da utiša »dobronamerna« prehranska priporočila tako zdravnikov pediatrov kot družinskih članov, saj bi bila odgovornost ob morebitni bolezni ali bolezenskih zapletih previsoka, saj se bolezen otrok ne pripisuje povzročiteljem, temveč veganstvu. Tako nekateri svoje zdrave prehranjevalne navade pripisujejo začasnemu življenjski odločitvi ali dieti, da se izognejo obsodbi skrajništva. Zadnji tak primer zelo glasne obsodbe je bil komentar pediatra na RTV Slovenija ob predlogu italijanske desnice, da bi prepovedali veganstvo, ki je dejansko smrt slovenskega dojenčka pripisal veganski prehrani, ki da je tako oslabila dojenčkov organizem, da je ta zaradi pljučnice umrl. Ob tem ni povedal, da je po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje med leti 1997 in 2014 v Sloveniji zabeleženo 24 smrti dojenčkov zaradi pljučnice, kar bi po njegovi logiki pomenilo, da je vsaj 23 dojenčkov umrlo zaradi vsejedstva in bi bilo potrebno prepovedati tudi to. Lažje je s prstom pokazati na vegane, kot se pogledati v ogledalo tega tragičnega primera in se vprašati, ali mar niso pediatri soodgovorni za nezaupanje nekaterih staršev do uradne medicine in pediatrične stroke, da zato predolgo odlašajo s pregledom pri zdravniku. Problem pa je, ker takšno zavajanje javnosti utrjuje odpore večine za spremembo v smeri bolj zdravega prehranjevanja – tako za ljudi, kot živali in naš planet. Veča se pritisk na nas, da smo raje previdno tiho in se ne izpostavljammo s svojimi stališči, ker tvegamo ne le sodbo, da smo skrajniški, temveč tudi, da smo neodgovorni starši, ki potrebujemo prijavo na CSD.

Svet pa se vrti naprej v spirali trpljenja in smrti. Največjo ceno plačujejo tisti, ki se jih ne sliši. Martin Luther King je izjavil, da je naša dolžnost, da ne spoštujemo nepravilnih zakonov, ko je pozival k civilni nepokorščini. Kako daleč od tega je, da živalim samo posodimo svoj glas. In branimo svoja prepričanja pred večino. Veganstvo je, kot gibanje za odpravo neenakosti med ljudmi od suženjstva do zatiranja žensk, ideja in gibanje, ki nosi izključno pozitivno sporočilo in ponuja izključno pozitivne posledice. Drugih takšnih življenjskih odločitev ne poznam, vse nosijo v sebi pozitivno in negativno stran. Odločitev za veganstvo pa je samo pozitivna. Zato je naša dolžnost, da se oglasimo



in da smo glasni. Če imamo radi ljudi. Če imamo radi živali. Če imamo radi naš planet. In, v končni fazi, če imamo radi sebe, saj ne pomaga, da živimo sami vegansko življenje na zastrupljenem planetu, uničenem od klimatskih sprememb. Zato je pomembno, da se združujemo. Več nas bo, večjo moč bomo imeli. In našega glasu ne bo moč utišati. Pomembno je, da glasno zahtevamo vegansko in ne zelenjavno hrano v restavraciji, da se jasno opredelimo o svojih stališčih, če nas kdo o tem povpraša, in da se zberemo na demonstracijah in zborovanjih, ki promovirajo veganstvo in ustrezen odnos do živali. Ljudje v svojem specizmu slišijo in razumejo samo ljudi. Zato je na nas, da jim prenesemo sporočilo živali. Da imajo tudi te pravico do svobodnega življenja na našem planetu in to v zdravih, dovolj velikih habitatih, z dovolj pitne vode in hrane. Tako kot ljudje. Če bi bili ljudje dejansko boljši od živali, bi se do njih drugače obnašali.

Vir: Gabrijelčič Blenkuš M, Gregorič M, Tivadar B et al. Prehrabene navade odraslih prebivalcev Slovenije z vidika varovanja zdravja, IVZ, Ljubljana, 2009: 118.

Avtor: mag. Miloš Židanik



Vegane v zapor

Nedavni predlog neke stranke v italijanskem parlamentu, da bi z zaporom kaznovali vegane, ki bi svoje otroke silili k veganskemu prehranjevanju, sam po sebi ni vreden resnega odziva. Je poceni nabiranje političnih točk in zloraba tragične smrti otroka neodgovornih staršev, ki so bili – med drugim tudi vegani. Sprožil pa je obširno polemiko med zagovorniki in nasprotniki veganstva, ki še traja.

Tudi sam sem napisal zelo zanimiv članek o odgovornosti staršev, zdravnikov, nutricionistov in drugih za zdravje otrok in vseh državljanov. Vredno vsake vaše sekunde!

Lahko bi zmanjkalo zaporov, če ...

Ne vem, s čim je predlog motiviran, prepričan sem, da ne s skrbjo politikov za zdravje otrok. Na podlagi 800 verodostojnih znanstvenih raziskav iz celega sveta, na katere je Svetovna zdravstvena organizacija oprla svojo ugotovitev o rakotvornosti mesnih izdelkov in rdečega mesa in ne na podlagi izjemno redkih posamičnih primerov (morda letno par v Evropi), ni nihče predlagal, da bi z zaporom kaznovali starše, ki otrokom dajejo dokazano rakotvorno hrano. Z zaporno kaznijo ne grozijo niti staršem, katerih otroci imajo sladkorno bolezen tipa 2 ali so predebeli, saj so (razen v izjemno redkih primerih) dokazano zelo škodili zdravju svojih otrok. Tudi kakšnemu strokovnjaku, ki predlaga prehranjevanje, ki ga prakticirajo v vrtcih, šolah, drugih ustanovah in bolnišnicah, katerega posledica je skoraj polovica predebelih otrok in prava pandemija za uradno medicino neozdravljivih kroničnih (v glavnem prehranskih) bolezni, nihče ne grozi z zaporom. Nihče ne grozi staršem pretepenih, z drogami, internetom, alkoholom in s čim drugim zasvojenih otrok? ... Tudi zdravnikom nihče ne grozi, ko govorijo neresnice, da je dobro načrtovana veganska hrana za otroke neprimerna in za zdravje nevarna. Če bi vse te starše in druge hoteli zapreti, bi gradnja novih zaporov postala najpomembnejša gospodarska dejavnost. A politike manj zanima, ali za njih glasuje zdrav ali bolan volivec, običajno jih bolj zanimajo tisti, ki financirajo volitve.



Ne proti drugim, ampak vase

Odziv veganov in neveganov kaže na to, kako pomembno je, če se, čeprav neumnost, pojavi v medijih in sproži naslednjo bitko v vojni med vsejedci in rastlinojedci. Namesto medsebojnega obračuna predlagam, da naredimo obračun v sebi – vsak naj si nastavi ogledalo in se vpraša, ali morda prav on(a) svoje otroke zanemarja, koliko se zdravo prehranjuje in koliko je njegovo znanje posledica tradicije in navad (vpliv staršev in drugih vplivnih ljudi, ki so živeli v resnem pomanjkanju znanja in hranil), sodobnega načina življenja, vpliva industrije in koliko plod lastnega znanja, pridobljenega iz različnih objektivnih virov in preverjanja v praksi velikega števila oseb v dolgem časovnem obdobju.

Nedvomno je vegansko gibanje nekaj drugega kot društvo za zaščito lesa ali združenje ljubiteljev praznega krompirja – posega v najintimnejše moralne dileme vsakega posameznika, njegove vsakdanje pomembne navade, uradne nutricionistične, šolske in medicinske prehranske resnice, ter v interese mogočne prehranske industrije (od kmetov, predelovalcev do trgovcev). Zato je veganstvo prvorazredno moralno, ideološko, politično, ekološko in ekonomsko vprašanje. Veganstvo ima za cilj temeljito spremeniti ta svet, in tega se bojijo vsi: tisti, ki si drugačnega sveta ne želijo in tisti, ki si ga ne znajo predstavljati kot boljšo možnost in jih je strah vsega novega (neznanega).

Kaj potrebujemo in kaj si želimo?

Če vegani hočejo dobro skrbeti za svoje zdravje, morajo priznati, da zgolj odpovedovanje hrani živalskega izvora ne zagotavlja popolnega zdravja. Tudi najuglednejše prehranske svetovne organizacije poudarjajo »da DOBRO NAČRTOVANA (moj poudarek) vegetarijanska in veganska prehrana zagotavljata dobro zdravje v vseh življenjskih obdobjih in situacijah«. To »dobro načrtovana« seveda ne pomeni zahtevanega načrtovanja, poznavanja kemične sestave vseh živil, merjenja, posebne dinamike ali režima prehranjevanja. Dokler bodo pri številnih veganih ugotavljali pomanjkanje določenih hranil, bo veganstvo upravičeno označeno kot potencialno zdravju škodljivo. Ljudje, ki jim je interes živali pomembnejši od lastnega zdravja, so upravičeno prepoznani kot sebi in svojim otrokom nevarni.

Ko bodo vegani imeli dokaze, da odlično skrbijo za svoje dobro in dobro svojih otrok, ne da bi pri tem trpela druga bitja in okolje, ne bo nobene materialne podlage za predloge o kaznovanju veganskih staršev. Če teh dokazov nimajo, lahko upravičeno pričakujemo, da vsi ne bodo verjeli načelnim stališčem sicer uglednih svetovnih organizacij, da je veganstvo možno in koristno. Zdravniki bodo kar naprej raje svetovali uradno »varno in preverjeno prehrano«, kot pa da bi priporočali »dobro načrtovano vegansko prehrano«, o kateri ne vedo kaj dosti in jih zaradi zagledanosti v uradne prehranske smernice ter lastno prehransko prakso to niti ne zanima.

Človek je lahko vsejed, ampak ...

Vsejedcem tudi primanjkuje določenih hranil, mnogih imajo preveč, a to prehranska in medicinska stroka ne problematizira, čeprav so tragične posledice sodobnega vsejedstva vidne na vsakem koraku. Da je hrana živalskega porekla nujna in nenadomestljiva za naše zdravje, nam že nekaj generacij lažejo v šolah, ambulantah in medijih.

Rešitev, ki jo osebno vidim, je zdravojedstvo. Temelji na uživanju zelo raznolike zelenjave, čim bližje njeni izvorni obliki, kjer osrednje mesto pripada škrobni hrani, ob zmernem vnosu maščob in sladkorjev. Z zdravstvenega vidika ni nič narobe, če k temu občasno (npr. enkrat tedensko) dodamo kakšen košček mesa (ne mesnih izdelkov), mleka ali mlečnih izdelkov in si privoščimo kakšen užitek (kozarček vina, košček čokolade ipd.), a zaradi naše naravne nezmernosti, vpliva živinoreje na okolje in nepotrebne mučenja živali tudi to odsvetujem.

Čigave interese ogrožajo rastlinojedci

Vegani niso dobro organizirani, nimajo za seboj vplivnih institucij, nimajo finančnih potencialov, nimajo enakega dostopa do medijev. Pri komuniciranju z javnostjo bi morali skrbeti, da nevegani prepoznajo svoje interese, da spoznajo, da bi tudi njim koristila sprememba prehranjevanja in več sočutja do drugih živih bitij. Da prehod na drugačen način prehranjevanja ni tvegan, ni naporen, ni dražji, ponuja pa veliko več zdravja in veselja. Uredniki in novinarji, zdravniki in nutricionisti bi morali preseči lastno vsejedsko paradigmo in objektivno predstavljati nevarnosti sodobnega prehranjevanja. Prostor v medijih morajo dobiti številni zdravniki, novinarji, kuharji, politiki, športniki in drugi ugledni državljani, ki so zdravi rastlinojedci – zdravojedci.

Vsejedci bi se morali vprašati, katere njihove interese ogrožajo vegani in zakaj nasprotujejo veganstvu. Strah, da bi brez uživanja hrane živalskega izvora, ogrozili svoje zdravje ni z ničemer utemeljen. Vegani se ne potegujejo za enako hrano, ne škodijo njihovemu zdravju ali okolju. Opozarjanje na neetičnost nepotrebne ubijanja in mučenja živali zaradi lastnega užitka (ne nujne potrebe) ne bi smel biti zadosten razlog za nestrpnost do veganov. Tudi vsejedi in kot skupnost smo

še vedno zelo občutljivi na mučenje živali: kaznujemo kruto ravnanje, hvalimo gasilce, ki ure in ure z drevesa rešujejo mačko, za heroja razglasimo kmeta, ki je ob poplavih rešil življenje eni svinji. Kako to, da v kosu mesa ali sira na svojih krožnikih ne vidimo mučene in ubite živali?

Milijarda trpi zaradi prenajedanja, milijarda zaradi lakote.

Človeštvo bo moralo najti pot iz sedanjega načina prehranjevanja, ker prehranske bolezni ogrožajo zdravje milijard ljudi, milijarda pa trpi zaradi lakote. Edino zdravilo za prehranske bolezni je radikalna sprememba prehranskih navad, a to nobenemu ne prinaša dobička, zato to zdravilo ni za nikogar zanimivo. Nobena medicina ne more pozdraviti prehranskih bolezni.

Preseči bi morali ideološke razprave o zgodovini prehranjevanja, človeški anatomiji in fiziologiji (zobovje, prebavni in presnovni sistem) ipd. Dejstvo je, da je človek lahko vsejed, a vprašanje je, ali mu to koristi. Materialni, vsem vidni dokazi, kažejo, da mu bolj škodi kot koristi, razen v okoljih, kjer druge hrane ni.

Zdravo in dolgo življenje brez nasilja

Vsi bi morali takoj in najostreje obsoditi vsakršno zanemarjanje otrok, vsakršno nasilje nad komer koli in kjer koli. Vsakršno zanemarjanje otroka, vključno z nezdravim prehranjevanjem ali kratenjem dokazano učinkovitih zdravstvenih storitev, je enak zločin, ne glede na to, ali ga je storil vegan ali vsejdec, moški ali ženska, naš ali njihov.

Temelj veganstva je v odpovedovanju vsakršnemu izkoriščanju živali, koliko je to le mogoče, da ne bi škodili sebi. Nič več in nič manj. Ni niti besedice o vzgoji, veri, politiki, zdravstveni negi, cepljenju, alternativni, duhovnosti ... Po zakonu verjetnosti je povsem normalno, da je tudi med vegani kakšen neodgovoren, neizobražen, neprišteven ..., a to z veganstvom nima ničesar skupnega. Tudi ob nedavni tragični smrti pretepe ne deklice mediji niso poročali, ali sta bila starša vsejedca ali vegana. Prav tako o etičnih opredelitvah staršev, katerih otroci so postali kronično bolni, končali na inzulinu ali dializi ali celo umrli, ne poročajo ne zdravniki in ne mediji.

Tako kot vsaka neumnost bo tudi predlog o kazenskem pregonu veganov že jutri postala preteklost. Kakšna bo prihodnost veganstva, je odvisno od veganov. Kakšna bo zdravstvena in ekološka prihodnost vseh nas, je odvisno od tega, kako hitro in obsežno se bomo približevali konceptu zdravojedstva.

Avtor: Ivan Soče





Veganska prehrana za otroke

Vse več staršev veganov želi prehranjevati svoje otroke povsem rastlinsko. »Načeloma je veganska prehrana možna v vseh fazah življenja, vključno z dojenjem in otroštvom, in ob pravilni izvedbi ponuja številne koristi za zdravje,« je konec aprila 2016 v Berlinu na Kongresu o vegetarijanski in veganski prehrani in medicini VegMed izjavil dr. Markus Keller z nemškega inštituta IFANE. Številni mednarodni zdravniki, znanstveniki in profesorji so na kongresu prikazali prednosti rastlinske prehrane in povzeli aktualne študije.

»Z dobrim načrtovanjem in s potrebnim znanjem (pri prehrani otrok je potrebno biti na to še posebno pozoren) ni nobenega razloga, da ne bi svojih otrok hranili čisto rastlinsko,« je potrdila zdravnica Edith Gätjen, ki je skupaj z dr. Markusom Kellerjem pripravila prispevek »Dobro načrtovan veganski start v življenje« v reviji UGBforum 2/2016.

Staršem se zato ni treba ozirati na to, če zdravniki in pediatri odsvetujejo vegansko prehrano otrok, češ da naj ne bi bila zadostna. Včasih pomaga, da poiščemo zdravnika, ki spremlja aktualne študije o veganski prehrani.

Stališče največje svetovne organizacije prehranskih strokovnjakov, ameriške Akademije za prehrano in dietetiko (Academy of Nutrition and Dietetics – AND) je, da je veganska prehrana primerna za vse faze življenja, vključno z nosečnostjo, dojenjem in otroštvom: »AND je mnenja, da so dobro načrtovani vegetarijanski načini prehrane, vključno s povsem vegetarijansko ali vegansko prehrano, zdravi, pokrijejo potrebo po hranilih in pomagajo pri preprečevanju in zdravljenju nekaterih bolezni. Dobro načrtovana vegetarijanska prehrana je primerna za ljudi vseh starosti, vključno z nosečnicami, doječimi materami, dojenčki, otroki, mladostniki in športniki.«

Tudi Nemško združenje za prehrano (Deutsche Gesellschaft für Ernährung – DGE) v pred kratkim objavljenem stališču poudarja pozitivne učinke rastlinske prehrane na zdravje. V

primerjavi z drugimi nacionalnimi strokovnimi združenji je DGE bolj previdno s svojimi priporočili v zvezi s povsem rastlinsko prehrano. S stališča DGE veganska prehrana lahko pokrije potrebe, če se upošteva naslednje: dodajanje vitamina B12, načrten izbor hrane bogate ali obogatene s hranili, redni zdravniški pregledi nivoja vitamina B12 in morda drugih pomembnih hranil ter strokovni nasveti o prehrani. V zvezi z nosečnostjo, dojenjem in otroštvom DGE dodaja, da je ob upoštevanju zgornjih točk veganska prehrana možna tudi v teh fazah življenja.

Na kaj naj starši pazijo?

Najboljša prehrana v prvih mesecih življenja je materino mleko, s katerim otrok dobi potrebne imunske in obrambne snovi. Matere se morajo zavedati, da se med nosečnostjo in dojenjem poveča potreba po mnogih hranilnih snoveh. Kdor živi vegansko, mora biti posebno pozoren na uživanje vitaminov B12 in D; a to priporočilo velja tudi za vsejede. V času dojenja in v vseh fazah otroštva so pomembne tudi ustrezne količine železa, cinka, vitamina B2, joda, kalcija in omega-3 maščob. Med odraščanjem so večje tudi potrebe po kalciju in vitaminu C.

Dobra novica je: Raznolika, dobro načrtovana veganska prehrana zagotavlja vse te hranilne snovi v zadostnih količinah. Starši bi morali izbirati prehrano s polnovrednimi in čim manj predelanimi živili. Odgovoren pristop k prehrani otrok je bistven: Če pride do posebnosti v telesnem in duševnem razvoju vegansko hranjenih otrok je potrebno obiskati zdravnika in preveriti nivo hranilnih snovi. Enako velja za vse druge otroke.

Kdor se želi informirati o hranilni vrednosti živil, lahko informacije najde tudi na naši spletni strani: www.osvoboditev-zivali.org.

Vir: Freiheit für Tiere 4/2016
Prevedel in priredil: mag. Martin Vrečko

Lažno poročanje slovenskih medijev

Kakšen je v resnici položaj veganov v Italiji

V avgustu so slovenski mediji objavili novico, da italijanski parlament obravnava predlog zakona, v skladu s katerim bo staršem otrok veganov grozil zapor do dveh let. Toda to ni bila novica o Italiji. To je bila novica o slovenskih medijih, ki so tekmovali v lažnem in zavajajočem poročanju.

Zakaj to ni bila novica o Italiji? V Italiji niso posvečali velike pozornosti predlogu poslanke Elvire Savino iz četice nekdanjih mladih varovank Silvia Berlusconi, ki jih je izbiral bolj po izgledu kot po talentu. Preden jo je vzel pod okrilje, je na lokalnih volitvah v Apuliji neuspešno kandidirala na listi italijanske komunistične partije. V javnost je prišla tudi njena povezava z apulijsko mafijo. Njen bančni račun je uporabljal Michele Labellarte iz klana Parisi za pranje denarja od prodaje mamil. Upravičeno se postavi vprašanje, ali je poslanka predlog vložila zaradi lastne ideologije ali zaradi interesov mesne in mlečne industrije, ki jima v zadnjih letih tudi v Italiji pada prodaja.

In kaj so še novice v Italiji? Da italijanski parlament in senat obravnavata več zakonskih predlogov, ki so usmerjeni v promocijo veganske prehrane. Enega je vložila senatorka levice Monica Cirinna, enega poslanka desnice Michela Brambilla, enega pa liberalno Gibanje 5 zvezd. Na pobudo županje Chiare Appendino iz Gibanja 5 zvezd bodo v Torinu spodbujali vegansko prehrano, tudi zato, da bi izboljšali zdravje otrok. Ministrstvo za zdravje je odločilo, da morajo šole zagotoviti vegansko prehrano brez dodatnih zahtev po zdravniških potrdilih. Upravno sodišče v Meranu je po obravnavi znanstvenih dokazov odločilo, da morajo tudi vrtci zagotoviti prehrano za vegane. Italijanski mediji so novico o predlogu poslanke Elvire Savino pospremili s komentarji zdravnikov, ki so potrdili prednosti veganske prehrane za vse starostne skupine.

In zakaj je to bila novica o slovenskih medijih? Med sabo so tekmovali, kdo si bo izmislil bolj napadalne in neresnične izjave. RTV Slovenija je poročala, da »parlament obravnava predlog stranke Naprej Italija«. POP TV je šla še korak dlje in poročala da »Italijani napovedujejo boj veganom« in da se je »Italija odločila za drastičen ukrep«. V resnici je le ena poslanka vložila svoj predlog. Obe televiziji sta zamolčali ostale zakonske predloge in pred kamero povabili zdravnika Jerneja Breclja z ljubljanske pediatrične klinike, ki je povedal, da je »po mnenju stroke veganska prehrana nevarna« za otroke. Očitno za stroko priznava le nekaj slovenskih gastroenterologov (specialisti za bolezni prebavil, ne za prehrano), ki ne zaupajo sodobni znanosti.

Naši mediji so omenili, da je sodišče v Bergamu materi naložilo, da mora sinu »najmanj enkrat tedensko ponuditi meso«. Sin sploh ni imel težav z zdravjem. Šlo je za spor ločenih staršev in sodišče je tudi očetu naložilo, da mu sme za vikend največ dvakrat pripraviti obrok z mesom.

Drugi primer so našli v Milanu, kjer bi naj bil otrok pri 14 mesecih podhranjen zaradi veganske prehrane. Nihče pri tej starosti ni vegan, saj sesa pri mami. Po ocenah se 2,8% otrok v Italiji prehranjuje vegansko, kar pomeni 230.000 otrok starih do 14 let. Če bi bila težava veganska hrana, bi našli več kot en primer. Eden od slovenskih spletnih portalov pa se je odločil celo za naslov »Veganstvo pri otrocih: V Italiji starši v zapor, kmalu tudi pri nas?«.

To ni več novinarsko poročanje temveč spodbujanje sovraštva do veganov. Očitno ni težava, da ima vedno več otrok diabetes in druge sodobne bolezni, temveč to, da nekdo začne razmišljati in poišče boljše alternative. Takšno samostojno vedenje je očitno potrebno v kali zatreti.

mag. Martin Vrečko

Moje življenje na kmetiji

Odraščala sem na kmetiji, kjer sem bila vsakodnevno v stiku z najrazličnejšimi živalmi. Zraven psov in mačk so moje otroštvo zaznamovali tudi pujski, zajčki, kokoške, račke, goske, purani, koze, ovce in krave.

Psi in mačke so sploh bili moja glavna skrb, celo otroštvo pa sem dedku pomagala skrbeti tudi za zajčke in pujse ter ostale živali.



Ampak vse ni bilo tako rožnato, kot se mogoče sliši. Pretočila sem za malo morje solz. Starši in stari starši so me vedno vzpodbujali pri skrbi za živali in bili name zelo ponosni, ker sem zanje lepo skrbela in jih imela rada. Po drugi strani pa so me imeli za preobčutljivo in se mi posmehovali, ko sem jokala za živalmi, na katere sem se navezala. Govorili so mi, da se zaradi živali ne smem obremenjevati. Nikoli nisem razumela, kako se naj ne obremenjujem z nekom, ki ga imam rada in zanj skrbim.



Živali, za katere sem skrbela, so kar izginjale. Številka je grozljivo visoka in preveč mučno bi mi bilo, če bi vse preštela. En dan sem zajčka še hranila in božala, drugi dan je bila kletka že prazna in s stropa so visele samo še njegove tačke. Videla sem, kako mu dedek slači kožo. Videla sem babico, kako kokoškam seka vratove. Nato sem morala še pomagati pri puljenju perja. Marsikatero noč sem prebedela zraven mame pujse, ko je kotila in ji pomagala. Navadno so bili pujski, ki niso dohajali svojih vrstnikov, moji. Hranila sem jih na stekleničko, dokler se niso dovolj okrepli.



In potem so tudi oni izginili. Kriki pujsov, ki so se borili za življenje, ko so jih moški vlekli za repe in ušesa iz grozljivo malih kletk, še vedno odzvanjajo v moji glavi. Mešanica vonja po krvi in vroče vode ter prizori delov telesa, razstavljenih po celem dvorišču, so verjetno za vedno vtisnjeni v moj spomin.



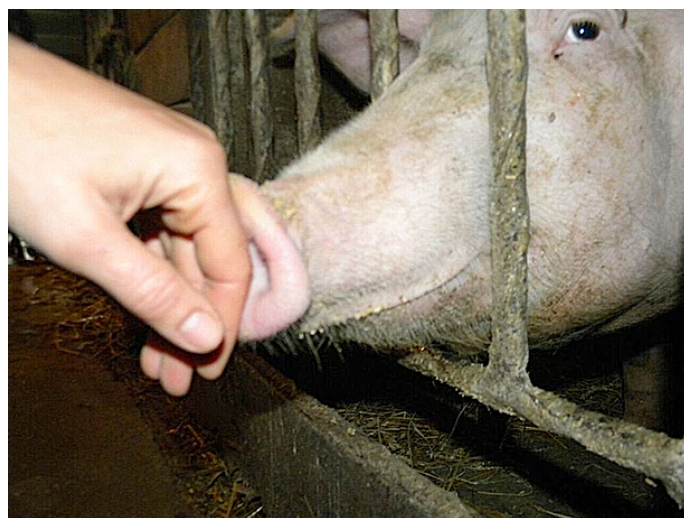
Tako sem pred več kot 6 leti začela iz svojega življenja postopoma izločevati vse, kar je bilo povezano s krutostjo do živali. Nisem si predstavljala, da bo moja odločitev tako močno posegla tudi v medosebne odnose. Nerazumevanje, zbadanje in posmehovanje s strani družine, prijateljev, znancev. Nič več ni bilo kot prej. Ne glede na to pa sem se sama počutila vse bolj svobodno. Končno sem lahko brez slabe vesti pogledala našim živalim v oči, vendar z veliko bolečino v srcu. Vedela sem, kaj jih čaka. Koline so kljub moji odločitvi ostale. Kletke se spet praznijo in spet polnijo, tudi kriki in krvavo dvorišče so še vedno prisotni. Grozno je, ko si tako nemočen in jim ne moreš pomagati. Kličejo na pomoč in nič ne moreš. Še vedno se borim, da bi moji domači pujsum in zajčkom omogočili vsaj malo dostojnosti, ne pa da nikoli ne vidijo sonca, da ne morejo narediti več kot enega koraka naprej in enega nazaj, da ne morejo tkati socialnih stikov.

Jeseni je oče pripeljal 1 dan stare brojlerje za meso, da bi imel domačo rejo. Mislila sem, da se mi bo svet sesul. Ves čas sem razmišljala, kako jih naj rešim pred grozljivo usodo. Spremljala sem jih od prvega dne. Pravi »carteki« so, sladki, da je kaj. Par tednov nazaj sem imela rojstni dan. Edina željo, ki sem jo imela, je bila njihovo življenje. V nedeljo se mi je uresničila, ko je oče končno spregledal, koliko mi pomeni njihovo življenje. Zagotovil mi je, da bodo lahko živeli in se brezskrbno pasli do svoje naravne smrti. Tako hvaležno se nisem počutila še verjetno nikoli v življenju. 8 živalim je bilo podarjeno življenje. Boljšega darila za rojstni dan si ne bi v sanjah zamislila.

Avtor: Anja Popovič

In vsi ti moški z noži in krvavimi rokam ter njihov smeh! Koline so pri nas skorajda najbolj zabaven dogodek, tradicionalni praznik. Ljudje se veselijo ob smrti drugega. Za koline sem v osnovni šoli lahko ostala doma, da sem pomagala, potem pa sem morala učiteljici nesti klobaso.

Vem, da je bil marsikdo prisoten na kolinah in vsakodnevno gleda živali v grozljivo majhnih kletkah, ki so brez sonca, brez neba nad glavo, brez trave pod nogami, vendar mu je to pač samoumevno in normalno. Sama sem vedno čutila, da bi moralo biti drugače, da to, kar se pri nas dogaja, ni prav.



Krave – dejstva in zlorabe



V vsakdanjem pogovoru obstaja frazem, ki ga uporabimo zmeraj, ko želimo poudariti, da je nekdo za nekoga objekt izkoriščanja – podamo primerjavo, da je »molzna krava« (Bila je kot molzna krava za mnoge politike ...).

To izrečemo, ne da bi se poglobili v pomen izrečenega, še manj se vprašali, kako je mogoče, da je živo bitje s svojo kompleksno naravo in sebi lastnimi značilnostmi ter življenjsko dobo tudi do tri desetletja brez zadržkov del tega tako zelo resničnega frazema? Verjetno tudi zato, ker o njih vemo zelo malo, čeprav imamo meso, mleko in njihovo kožo ves čas v sebi ali na sebi. Nikoli pa njih kot živega bitja ob sebi.

Kroži celo anekdota, da otroci mislijo, da so krave vijolične barve. Ni smešno, kajti zavedeni niso le otroci, marsikateri odrasel med nami, ki sicer ve, da niso vijolične barve, verjame, da živijo, kot je prikazano v številnih reklamah. Pa je resnica o tem tako daleč, kot je tista o njihovi vijolični barvi.

Pravijo pa, da kdor se je spomnil reka, da so oči ogledalo duše, je najbrž zrl v velike in globoke kravje oči. Temu pa ne gre oporekati.

Krave so čredne živali, ki sklepajo tesna medsebojna prijateljstva in močne vezi z dvema do štirimi posamezniki ter imajo v čredi tudi tiste, ki se jih izogibajo.

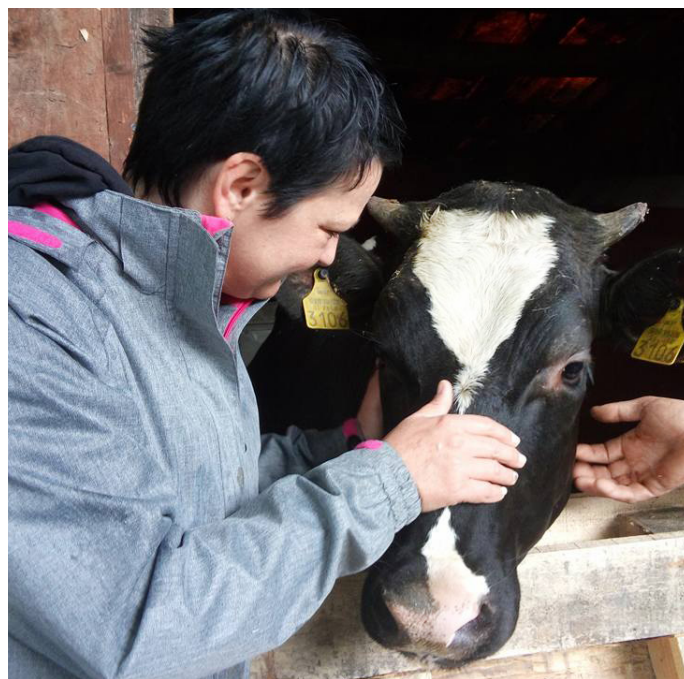
Tudi spijo v bližini svojih prijateljev in imajo mesta razdeljena glede na hierarhijo. Kadar so ločene od skupnosti, to zanje predstavlja velik stres. V svoji čredi imajo vodjo.

Krave sklepajo tesna medsebojna prijateljstva. Imajo najboljše prijatelje. So izjemno inteligentna, čuteča bitja, ki se vznemirijo, ko rešujejo probleme (nekatero celo skačejo v zrak) – fenomen je znan pri ljudeh kot »aha« efekt ali Eureka efekt. Pogruntajo, kako odpreti vratca, da pridejo do hrane in vode ter še marsikaj.

Kot je značilno za vsa živa bitja, se krave med seboj razlikujejo po svojih značajih; raziskovalci so dognali njihove različne temperamente.

Izjemno so dojemljive za glasbo.

So tudi izjemno radovedne živali, ki slišijo veliko bolje kot ljudje, so pa slepe za rdečo in zeleno barvo. V bikoborbah je mahanje tisto, kar razdraži bika, ne rdeča barva. Sicer imajo panoramski pogled za 360 stopinj, da lahko uzrejo predatorje iz vseh zornih kotov. In odličen voh. Najstarejša krava na svetu, Big Bertha, je dočakala starost 49 let.



Krave so izjemne mame.

Svoj zarod nosijo okoli 9 mesecev. Ne zavedajo se, da je pravzaprav teh devet mesecev edino obdobje, ki ga bodo lahko s svojim mladičem preživele v tesnem stiku. Ko se mladič skoti, se med njima razvije tesna in močna vez, ki lahko tako kot pri vseh materah in otrocih v naravi traja vse življenje.

Kako močna je ta vez med kravo in teličkom zelo dobro vedo kmetje, ki pravijo, da je veliko boljše za kravo, da ji odvzamejo telička kmalu zatem, ko je prišel na svet, kot pa ga pustijo nekaj mesecev, da sesa pri materi in ga šele potem odstavijo.

Kajti potem je bolečina zanjo prehuda. In zelo glasna. Kdor jo je kdaj slišal, bo razumel.

Ne glede na vse, kar so in kar niso skozi naše oči, so krave v večjem delu sveta zlorabljanke za naše potrebe in niso prepoznane kot moralno enakovredna bitja s sebi lastnimi značilnostmi in potrebami, temveč spremljene v žive tovarne mleka in mesa.

Telička odstavijo, da lahko mi namesto njega pijemo mleko.

Če je bik, gre kmalu v klavnico.

Če je krava, jo praviloma čaka usoda matere. Prav vsi pa končajo v klavnici in to veliko prej, kot bi se življenje izteklo po naravni poti.

In ne glede na to, kako zelo se trudimo, da bi te čudovite živali živele svoji vrsti primerno življenje, pa je dejstvo, da krava bika v svojem življenju sploh ne vidi. V živalskem svetu tako razmnoževanja nikakor ni naravno, še manj vrsti primerno življenje. Milijarde njih namreč umetno oplodi človeška roka. Če želimo mleko v velikih količinah, mora krava biti breja vsaj na vsako leto in pol. Obstaja možnost, da s stimulacijo mlečnih žlez (če se recimo teličke ližejo med seboj), pride do nastanka mleka brez brejosti, vendar je to izjema in ne pravilo. Prav tako lahko ima krava več let še nekaj mleka, če stimuliramo žleze, vendar govorimo o minimalnih količinah in vsekakor ne o količini 30 litrov dnevno, kolikor »dajejo« dobre krave molznice.

Krave smo spremenili v predmete, s katerimi eksperimentiramo, kako doseči čim boljše proizvodne rezultate (mleko, meso), skozi »okno« spremljamo njihovo prebavo.

Genetsko jih manipuliramo, da dosežemo čim boljše proizvodne rezultate. Živali so tako pogosto ujete v svojih ogromnih telesih in imajo številne okvare reprodukcijskih in drugih organov, ki so posledica človeške manipulacije.

Predvsem in zlasti pa smo jim odvzeli dostojanstvo, svobodo in pravico do življenja.

Vse, kar smo jim odvzeli, pride najbolj do izraza tedaj, ko jim vse to vrnemo.

In omogočimo, da zaživijo kot bi morale od nekdanj.

Kaj in kako spremeniti? Odločimo se za prehrano, ki ne vsebuje sestavin živalskega izvora – Fridina domača kuhinja.

Prav tako se izognimo oblačilom in drugim dodatkom, ki so narejeni iz živalske kože. Usnje NI stranski proizvod mesne industrije.

Ozaveščajmo o tem, da je treba živali obravnavati kot moralno enakovredna bitja.

Obiščimo in podprimo kraje, posameznike, skupnosti in organizacije, ki nudijo doživljenjsko oskrbo posameznim živalim, ki so odvzete iz takega sistema reje.

Avtorica: Ksenija V. Kutlačić,
Zavod za zaščito rejnih živali Koki



Milan Rus iz ekološka kmetije MIR Grünt
z rešeno kravo Mišo



Kravje mleko

Obavrnava mleka in mlečnih izdelkov je zanimiva predvsem zaradi napačnega prepričanja ljudi, da je mleko nujno za zdravje, da vsebuje veliko beljakovin, kalcija in drugih mineralov in vitaminov ter da nikoli ne prerastemo potreb po mleku. Indoktrinacija o nujnosti uživanja kravjega mleka se začne praktično od rojstva, vrtca in osnovne šole, vleče pa se vse do poznih let. V zgodnjem otroštvu so nas najvplivnejši ljudje prepričali, da mleko nujno potrebujemo, da brez njega ne moremo biti zdravi. Zato in tudi zaradi izkušnje stika z materjo pri dojenju, ki je povezana z občutkom ugodja, vsako mleko podzavestno doživljamo kot nekaj prijetnega in koristnega.

Mleko je hrana samo za dojenčke iste vrste

Mleko je hrana za dojenčke za precej natančno odmerjen čas, ko druge hrane še ne morejo uživati.

Dojenje je edini naraven način uživanja mleka. Na ta način se mleko ne izpostavlja ne svetlobi ne temperaturnim, kemičnim ali fizikalnim spremembam – potuje neposredno iz telesa v telo, zato se ta, za mladička življenjsko pomembna tekočina, skoraj ne more okužiti.

Vsaka živalska vrsta ima mleko, ki ustreza samo tej živalski vrsti. Po kemični sestavi se človeško mleko

zelo razlikuje od kravjega, to pa od kobiljega, kozjega ali podganjega mleka. Sestava mleka je prilagojena potrebam mladičkov: to, kar potrebuje človeški otrok, je nekaj drugega, kot potrebuje »otrok« katere druge živalske vrste. Teliček podvoji svojo težo v približno šestih tednih, dojenček v šestih mesecih. Možgani dojenčka ob rojstvu predstavljajo približno 10 % teže in so za novorojenčka tako težki, da prav nobeden ne more samostojno držati glave pokonci. Možgani teleta ne predstavljajo niti 1 % njegove teže. Teža otroka ob rojstvu predstavlja približno 5 % teže odrasle osebe, njegovi možgani pa kar 70 % velikosti možganov odraslega in se v prvem letu življenja povečajo še za 15 %. Takšnega razmerja ni pri nobeni živalski vrsti. To jasno opozarja na velikansko razliko med človekovim in živalskim mladičem ter posledično med materinim in katerim koli drugim živalskim mlekom, ki je neka povsem druga tekočina po kemični sestavi, fizikalnih lastnostih in namenu. Materino mleko je hrana za možgane, kravje mleko za hitro rast mišic in kosti. Dajanje kravjega mleka človeškemu dojenčku je smrtno nevarno in o tem ni nobenega strokovnega nesporazuma. Logično vprašanje je, kako to, da smrtno nevarna hrana čez nekaj mesecev postane zdrava in nenadomestljiva.

Laktozna intoleranca – izmišljena bolezen

Pri vseh živalskih vrstah brezpogojno velja železno pravilo: takoj ko mladiči postanejo sposobni uživati drugo hrano, opuščajo dojenje. Ljudje nismo izjema, ko gre za dojenje lastnih otrok z lastnim mlekom. Ko preneha biološka potreba po dojenju, se začne zmanjševati tvorjenje encimov za presnovo mleka: rinila za presnovo beljakovin (kazeina) in laktaze za presnovo sladkorjev v mleku (laktoze).

Kar 75 odstotkov odrasle svetovne populacije ne sintetizira dovolj laktaze, kar je biološko logično.

V kulturah, kjer v otroštvu zaužijejo zelo malo ali nič kravjega mleka, imajo prave epidemije te hude »bolezni«, laktozne intolerance, v Afriki celo do 98 %, v Aziji 85 %.

V deželah, kjer je poraba mleka višja, je »bolezen« nekoliko redkejša, a vseeno v mediteranskih državah »prizadene« okrog 70 % odraslih. V skandinavskih državah, kjer porabijo največ mleka, je »bolnih« le 10 % odraslih. Logika je jasna: čim prej je treba začeti otrokom dajati kravje mleko in to porabo nenehno vzdrževati ter tako preliščiti telo, da nenehno sintetizira laktazo in renin.

Na spletni strani proizvajalcev mleka piše: »Laktozna intoleranca spada med bolezni, ki širši javnosti ni dobro poznana. Ljudje, ki imajo težave pri prebavljanju mleka in mlečnih izdelkov, se jim zatorej pričnejo pogosto izogibati. S tem pa lahko ogrozijo svoje zdravje, saj človeško telo za zdravo življenje potrebuje kalcij ter druge vitamine in minerale.«

Podla laž. V številnih hranilih je vsega več kot v mleku, poleg tega še nihče ni slišal, da bi kdo zbolel, ker ni užival kravjega mleka.

Namesto da bi spoštovali pravila narave, nas mlekarška industrija, prehranski strokovnjaki in tudi farmacevtski zdravniki prepričujejo, da je treba nadaljevati z uživanjem mleka (in mlečnih izdelkov) druge živalske vrste do konca življenja in izmišljeno bolezen zdraviti z zdravili.

Poleg laktozne intolerance sta mleko in mlečni izdelki najpogostejši vzrok alergij na hrano. Te reakcije vključujejo alergične reakcije prebavil (od bruhanja, driske,

zaprtja, vnetja), dihal (zamašen nos, izcedek, vnetje sinusov, astma) in kože (atopični dermatitis, ekcem, lojavost, koprivnica). Mlečni izdelki so vzrok za več kot 50 odstotkov slabokrvnosti zaradi pomanjkanja železa pri otrocih, za nenormalno strjevanje krvi, povzroča tudi vedenjske težave (razdraženost, hiperaktivnost, glavobol, utrujenost).

Živalsko mleko vsebuje veliko več rastnega hormona IGF-1. Številne študije so dokazale, da višje ravni IGF-1 vplivajo na razvoj nekaterih tumorjev, predvsem na prostati, dojkah, debelem črevesu, in drugih oblik raka. Odrasli, ki uživajo kravje mleko, imajo za približno 10 % višjo raven IGF-1 kot tisti, ki ga ne uživajo. Mleko je na vrhu prehranske verige in vsebuje vse, kar krave zaužijejo (nenaravno hrano, pesticide, fungicide, herbicide, vse kemikalije iz vode, vključno z zdravili, hormoni, cepivi in drugimi škodljivimi snovmi). Mleko zdravih pašnih krav od znanega ekološkega kmeta je boljše izbira, ker vsebuje manj umetnih škodljivih snovi (lahko pa vsebuje klice borelije ali aflatoksin), vendar je to še vedno kravje mleko, ki je kot celovito hranilo (predvsem zaradi beljakovin) tesno povezano s številnimi boleznimi, od ledvičnih kamnov, diabetesa tipa 1, raka, do multiple skleroze in drugih avtoimunskih bolezni.



Kalcij v mleku povzroča osteoporozo

Kravje mleko naj bi zaradi velikih količin kalcija v največji meri zagotavljalo trdne in močne kosti. Od kod pa kalcij pridobijo krave, sloni, žirafe? Kalcija ne proizvajata nobena žival, tudi krava ne. To je rudnina v prsti, ki jo vsrkavajo le rastline. Sto gramov ohrovtja vsebuje 150 mg kalcija, suhe fige 162 mg, kravje mleko pa le 110 mg.

To, kar je pomembno pri kalciju, je kalcijevo ravnovesje, ki pokaže razmerje med vnosenim in izločenim kalcijem. V vseh raziskavah je bilo ugotovljeno, da beljakovine iz mleka negativno vplivajo na to ravnovesje. Visok vnos beljakovin povzroča, da se ta pretirano izloča skozi ledvice, kar povzroča nastanek ledvičnih kamnov.

V državah z največjo porabo mleka in mlečnih izdelkov – ZDA, Švedska, Izrael, Finska in Velika Britanija – imajo najvišjo stopnjo zlomov kolkov, ki so povezani z osteoporozo. Uživanje majhnih količin mlečnih izdelkov ne škoduje kostem, saj imajo države, kjer uživajo najmanj mlečnih izdelkov – Hongkong, Singapur in podeželska Afrika –, najnižje stopnje osteoporoze. Zaključek dveh velikih kohortnih študij na Švedskem (skupaj 106.772 udeleženk in udeležencev) je bil jasen: večja poraba mleka pri ženskah in moških ne pomeni manjšega tveganja za zlome, je pa lahko povezana z višjo stopnjo umrljivosti.



Kravje mleko ne vsebuje ničesar, kar ne vsebuje zdrava hrana

Nobenega vitamina ali minerala kravje mleko ne vsebuje več kot rastlinska hrana. Izjema je vitamin D3, katerega umetno dodajajo v mleko, da bi lahko bila vsebnost tega vitamina sploh omembe vredna. V Alpskem mleku brez dodanega vitamina D3 proizvajalec navaja, da 100 gramov mleka vsebuje 0,05 µg vitamina D3, kar pomeni, da bi za dnevno količino 1000 IE morali popiti 50 litrov mleka. S prehranskega vidika, ki upošteva predvsem vsebnost živalskih beljakovin in maščob, je mleko bolj ali manj tekoče meso. Mleko in meso dasta najmanj 50 % kalorij iz maščob, okoli 20 do 30 % kalorij iz beljakovin, na 100 kalorij vsebujeta okrog 20 mg holesterola in nič vlaknin.

Zanimivo je, kako so tudi tisti, ki iz različnih razlogov ne uživajo mleka, prepričani v koristnost jogurtov in acidofilnih pripravkov. Laganju o dvigu imunskega sistema, boljši odpornosti, boljši prebavi, manjši napihnjenosti ipd. so morali narediti konec sanitarni inšpektorji.

Mleko je velik posel

Morda bi bilo drugače, če predelava in prodaja mleka in mlečnih izdelkov ne bi bila eden največjih in najdobitkonosnejših poslov na svetu. Skupina Lactalis (lastnik ljubljanskih mlekarn) ustvari skoraj polovico BDP Slovenije, prvih deset mlekarskih koncernov ustvari trikrat več prihodkov kot celotna Slovenija. Ali je sploh mogoče oceniti vpliv tako mogočne industrije na politiko, medicino, šolstvo in medije?

Verjamem, da kravje mleko in mlečne izdelke uživamo predvsem zato, ker se nismo nikoli vprašali, kdo nas je prepričal in zakaj o njegovi koristnosti in ker nimamo informacij o njegovi škodljivosti. Tisti, ki so dobro informirani, živalskega mleka in mlečnih izdelkov ne uživajo. Seveda požirek mleka ali košček sira ne naredi ljudem nobene škode, a vedeti je treba, da mleko ne vsebuje niti ene snovi, ki je ne bi mogli nadomestiti z varnejšimi in koristnejšimi živili.



Avtor: Ivan Soče

Je živali v pravu mogoče priznati kot osebe s svojstvenimi pravicami?



*KO IGLA PADE V GOZD,
OREL JO VIDI,
SRNA JO SLIŠI,
MEDVED JO ČUTI.*

INDIJANSKI PREGOVOR

Čeprav se človek od njemu genetsko najbližje živali loči le v približno 1,6 odstotka genoma, se na področju odnosa do živali (pa tudi do sebe) obnaša kratko malo shizofreno. To se kaže v mnogo pogledih, na mnogih področjih. Kot izpričuje preteklost, je človek usmerjen k podrejanju svoje okolice: sočloveka, živali, narave. Zgodovinsko gledano se njegov odnos do živali na področju izkoriščanja v bistvenem ni dvignil z antropocentrične ravni in tudi pravo kot družbeni proizvod to krivično obravnavo podpira.

Razmišljanja o priznanju posebnega pravnega položaja živali niso le v domeni novodobnih družbenopolitičnih gibanj, temveč so se pod vplivom naravnega prava pojavila že kmalu po razvoju doktrine človekovih pravic v 17. stoletju, a se v nasprotju s slednjo niso uspela dvigniti s filozofske ravni. Ideja o presoji moralnega statusa živali je ponovno oživela v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so naraščajoči družbeni pritiski prej zapostavljenih družbenih skupin – žensk, istospolno usmerjenih, nebelcev, etničnih manjšin – povečali filozofsko zanimanje za idejo enakopravnosti. Zato se je pozornost neizogibno usmerila tudi na

vprašanje ločnice med ljudmi in živalmi. Dodatno so k razpravi pripomogla tudi najnovejša dognanja na področju naravoslovnih ved, psihologije, etologije in bioetike.

Veljavna pravna ureditev in vsak njen pravni konstrukt je rezultat družbenega dogovora. Vsakokratni pravni red namreč določa krog subjektov, ki jim je priznana pravna osebnost. Tako se danes za subjekte v pravu štejejo fizične in pravne osebe, ker jim je takšno kakovost pripisal veljavni pravni red. Prav umestitev pravnih oseb, kot so podjetja, ustanove, društva ipd., med pravne subjekte, je pokazatelj težnje, da se te umetne tvorbe v okviru prava v določeni meri počloveči. Po drugi strani pa pravo med fizične osebe šteje tudi ljudi, ki jih sicer ni mogoče označiti za osebe v človeško-etičnem smislu, saj jih v danem trenutku (še) ni mogoče šteti za moralno odgovorne akterje (primer je novorojenček, težko umsko prizadeta oseba, oseba v komi ali zarodek). Vendar pa mora pravo zaradi načela pravičnosti pravno zavarovati tudi njihove pravne položaje (vsem tem t. i. mejnim primerom človeških osebnosti priznava človekove pravice, čeprav se jih ti niti ne zavedajo niti jih niso sposobni uveljaviti). Dodati velja, da takšna ureditev ni pojav sodobnega časa. Iz zgodovine poznamo primere, ko je bila pravna osebnost priznana nadnaravnim bitjem, neživim stvarem ter živalim (znani so številni primeri sodnih procesov proti živalim v evropskem srednjem veku), po drugi strani pa so v sužnjelastniškem obdobju imeli ljudje različne stopnje pravne sposobnosti (svobo-

dni so imeli popolno pravno sposobnost, sužnji pa so bili v nekaterih primerih obravnavani kot stvari). Šele načelo pravne enakosti, uvedeno v času meščanskega prava, je zagotovilo vsem ljudem oziroma skupinam ljudi pod enakimi merili enake pravice, ne glede na osebne okoliščine, kot so rasa, narodnost, spol, jezik, mentalna razvitost, politično ali versko prepričanje, izobrazba, poklic ... To načelo podeljuje enake pravice vsem posameznikom, ki sodijo v isto skupino in so si v bistvenem podobni. In obratno; posamezniki se obravnavajo različno, če se v bistvenem med seboj razlikujejo.

Ker torej pravo samo določa vsebino pravnega subjekta, je žival v moralni skupnosti vedno zavzemala tisto mesto, ki ji ga je določil človek. Iz tega nujno sledi, da je statusni preskok živali iz objektov prava med pravne subjekte torej mogoč, če le pravni red tako določi. In tukaj je srž problema. Obstoječi družbeni dogovor je namreč še vedno enoten v točki, da so pripadniki drugih živalskih vrst zvedeni na nivo tržnega blaga, surovine, sredstva za doseg cilja, dobička in užitka človeka, zato pravo posledično te posameznike še vedno umešča v skupino pravnih objektov (stvari), v najboljšem primeru jim je dodeljen položaj »stvari posebne vrste«, človekovo ravnanje z njimi pa opredeljeno s posebnim pravnim aktom, ki natančno določa načine ravnanja z njimi v izkoriščevalskih procesih (pri nas Zakon o zaščiti živali). Ob tem uživa takšna globalna nepravilnost skorajda popolno podporo večinskega dela animalističnih gibanj (t. i. welfare gibanja), ki si prizadevajo le za »humanizacijo« obstojećih načinov izkoriščanja – se pravi za zamenjavo manj humanih načinov uporabe živali z bolj humanimi. Ob taki ureditvi seveda ostaja moralni in pravni položaj živali popolnoma nespremenjen, na ničelni stopnji. Še več, trdimo lahko, da je skupek vseh veljavnih pravnih norm pravzaprav namenjen ohranitvi obstoječega položaja, saj dandanes živali izkoriščamo v še večjem številu in na grozovitejše načine kot kadarkoli prej. Prehod k pravni uveljavitvi njihovih pravic torej ne more biti postopen, z uvajanjem navideznih izboljšav v izkoriščevalski industriji, ampak je potrebno pogledati malce dlje.

Znanost je dognala, da je vse tradicionalno »za človeka značilne« mentalne pojave (npr. samozavedanje, ra-



zum, komunikacijo) moč zaslediti tudi pri živalih, saj imajo te sposobnosti več razsežnosti. Ne obstaja nobena sposobnost, ki je nečloveške vrste (vsaj določene) ne bi imele, človek pa bi jo kljub umski ali duševni prizadetosti ohranil. Ni torej tipično človeških lastnosti. Moralna vrednost nekega posameznika se zato danes določa izrazito krivično, le na podlagi pripadnosti vrsti Homo sapiens. Po načelu enake obravnave bi morala imeti vsa bitja, ki so sposobna občutiti bolečino in ugodje (t. i. zavedajoča se bitja) enako upošteven interes, da ne bi trpela, saj po načelu enakosti obravnava enako pomembnih življenjskih interesov ne more biti različna, temveč je lahko le enaka. Zato sklicevanje na biološko vrsto (podobno kot sklicevanje na raso ali spol) ne more imeti vloge pri določanju ravni moralnega in pravnega položaja določenega posameznika.

Ker torej ni lastnosti, ki bi bila lastna zgolj človeški vrsti, načelo enakosti zahteva enako obravnavo vseh bitij, ki imajo zavest. Ker so si njihovi življenjski interesi (predvsem interes po izogibanju bolečini in k doživljanju ugodja) v večji meri podobni, jih je potrebno upoštevati v enaki meri, kolikor seveda to dopušča narava posameznega bitja. Preprosto dejstvo, da določeno bitje doživlja občutke in se nanje odziva, je torej pogoj za določitev moralne (in posledično pravne) osebnosti določenemu posamezniku, ne glede na pripadnost biološki vrsti. Takšna nadgradnja teorije človekovih pravic bi torej lahko bila ključ do sistemske osvoboditve vseh živali.

Razširitev pojma človekovih pravic seveda ne bi pomenila, da so živali dejansko v vseh pogledih enake ljudem ter da se jim priznava popolnoma enak katalog pravic, temveč le, da jim dodeljen status zagotavlja, da so pravno zavarovane pred posegi v njihove pravice ter da se njihovim interesom priznava moralno in pravno pomembnost. Razumljivo je, da določene človekove pravice niso prenosljive na živali, saj jih te niti ne potrebujejo. Praktično gledano bi bile živali omejene le glede svoje procesne sposobnosti, zaradi česar bi bil pač človek tisti, ki bi moral določiti njihova moralna in pravna upravičenja ter odigrati vlogo njihovega zakonitega zastopnika, varuha ali skrbnika v uveljavitvi teh upravičenj.

Pravno priznanje pravic bi pomenilo pravno zavarovane zahteve živali do nečesa, npr. do življenja, svobode, lastnine, do ljudi pa zahtevo, da jim življenja, osebne svobode in lastnine neutemeljeno ne jemlje-

mo. Priznanje teh upravičenj bi pomenilo tudi, da bi imeli ljudje nasproti njim neposredne obveznosti, njihovo kršenje pa bi predstavljalo moralni in pravni delikt. Katere pravice priznati, na kakšen način in kako jih izvrševati, je le stvar zakonodajalčeve izvedbene tehnike, narava bitja, njegove lastnosti in interesi pa bi narekovali odločitev o naboru pravic, ki mu jih gre priznati. Temeljna pravica, da bitje ni obravnavano kot stvar oziroma lastnina, bi bila osnova za izpeljavo vseh nadaljnjih pravic. Splošno gledano bi moralo biti glavno vodilo v procesu osvoboditve živali nevmešavanje človeka v njihova življenja v najširšem pomenu besede (v smislu spoštovanja njihovega življenja in avtonomije).

Zavedati se moramo, da je sistem uporabe živali, kot ga poznamo danes, nastajal in se ohranjal tisoče let. Zato je dejstveno vprašanje glede izvedljivosti modela pravic živali v tem, ali lahko v stanju današnjega družbenega duha pričakujemo tako velike spremembe. Resnica ostaja, da ne moremo pričakovati, da se bodo dejanske spremembe v položaju živali začele dogajati na abstraktnem nivoju, v filozofiji prava ali s spremembami zakonskih določb, temveč se morajo prvi premiki (spomnimo na primer rasne ali spolne emancipacije), ki bodo daljnosežno posegli v medvrstna razmerja, zgoditi v zavesti posameznika. Le-ta je skupaj z drugimi dejanski snovalec politike določene družbe.

Zapis je izvleček diplomskega dela z naslovom Model pravne subjektivitete živali avtorice Klementine Semprimožnik, izdanega pri Pravni fakulteti Univerze v Mariboru



Intervju z Davidom Zorkom dr. vet. med: Veterinarska **akupunktura**

Študirate oz. se izobražujete o veterinarski akupunkturi, lahko kaj več poveste o tem za naše bralce?

Izobraževanje na Chi Institute v Madridu je trajalo skoraj celo leto in v oktobru sem ga zaključil ter pridobil naziv certificiranega veterinarskega akupunkturista. To pomeni, da sem kot veterinar usposobljen za zdravljenje živali po metodah tradicionalne kitajske veterinarske medicine (TCVM), ki je sicer sestavljena iz več vej - akupunktura, tui-na masaže, zeliščnim zdravljenjem in zdravljenjem s prehrano. Osnova je akupunktura, skupaj z ostalimi pa to osnovo dopolnjujemo. Opravil sem še nadaljevalno stopnjo akupunktura pod vodstvom dr. Xie, veterinarja in izrednega poznavalca TCVM ter ustanovitelja izobraževalnega središča Chi Institut na Floridi, ki je kasneje v Madridu ustanovilo svojo podružnico v Evropi. Moja želja je opraviti tudi nadaljevalni tečaj iz ostalih vej tradicionalne kitajske veterinarske medicine, predvsem tui-na masaže, saj smo tej posvečali najmanj čas. TCVM je namreč zelo obsežno področje, na vzhodu obstaja poseben študij samo zanjo, tako da je eno leto zares prekratek časa, da bi dobro osvojili popolnoma vse veje.

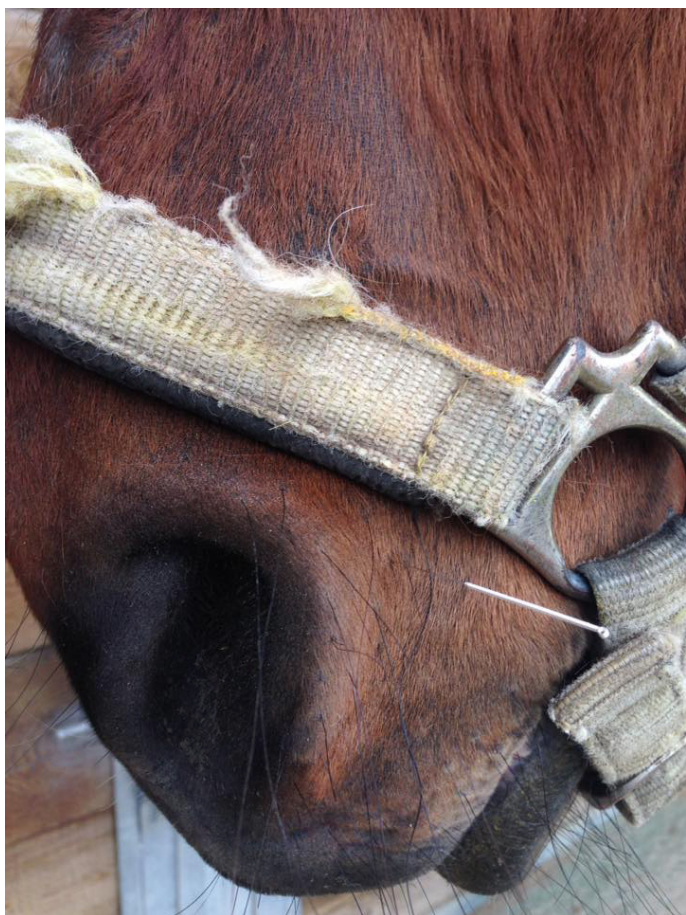
Ja ta način zdravljenja primeren za vse živali?

Osnovni principi zdravljenja so enaki tako pri ljudeh kot pri živalih. Če vemo, kje se pri določeni vrsti živali nahajajo akupunkturne točke, preko katerih z akupunkturnimi iglami ali na druge načine vplivamo na telo, potem lahko zdravimo vsako žival. Največ zdravimo pse, mačke in konje, ki so tudi drugače najbolj pogosti pacienti iz vrst ljubiteljskih živali. Lahko pa seveda zdravimo tudi govedo, kunce, prašiče, plazilce, dvoživke, ptice, celo ribe, pajke in insekte. Pri bolj eksotičnih živalih je potrebno dodatno znanje, saj vse točke še niso dodobra odkrite, ker je pri teh vrstah tovrstna medicina še zelo novo področje.



V čem je bistvena razlika?

Bistvena razlika je samo dojemanje bolezni. Pri TCVM poskušamo zdraviti čim manj simptomatsko, namesto tega pa se posvečamo izvoru bolezni, ki je pripeljal do določenih simptomov. Čeprav sta si vzhodna in zahodna medicina na določenih točkah zelo podobni, pa se tudi precej razlikujeta. Vzemimo primer kronične diareje pri psu. Oba veterinarja bosta sicer izpeljala diagnostiko, vendar bo praktik vzhodne medicine ubral popolnoma drugačno pot, da bi odkril t. i. vzorec bolezni. Pri tem ga bo zanimal karakter živali, njena starost, ali ima raje toplo ali hladno, kakšna je glede temperature na otip, veliko pozornosti bo posvetil diagnostiki pulza in jezika. Bolezen, ki je diagnosticirana po konvencionalni medicini, lahko ima v vzhodni medicini različne bolezenske vzorce. Diagnoza kronične diareje v TCVM ne pomeni veliko, saj je zanjo možnih kar nekaj različnih bolezenskih vzorcev glede na to, kaj povzroča diarejo. Glede na diagnosticirani vzorec pa je seveda tudi zdravljenje povsem različno. Hkrati pa lahko imajo različna bolezenska stanja iz



zahodne medicine enak bolezenski vzorec v TCVM. Če je bolezenski vzorec enak pri obolenju ledvic in osteoartritisu, se lahko zanj uporabljata zelo podobno zdravljenje, čeprav z vidika konvencionalne medicine nimata veliko skupnega. Z vidika vzhodne medicine pa ledvice in kosti spadajo pod isti organski sistem. Ta temelji na meridianih, ki povezujejo organe v organske sisteme, poleg tega pa meridiani povezujejo telo in njegove organske sisteme v popolno povezano celoto. Vem, da se vse skupaj sliši precej komplicirano in je potrebno nekaj časa, da se privadiš drugačnemu pogledu na telo. Ko dojameš celoto, si vedno znova presenečen, kako je vse v telesu povezano.

Ja to novejša metoda ali že uveljavljena?

Najstarejši odkrit akupunkturni pripomoček, za katerega se domneva, da so ga uporabljali za zdravljenje, izhaja iz neolitika in se ocenjuje, da je star 8000 let. Prvi dokumentirani zapisi o veterinarski akupunkturi segajo 3000 let nazaj, zapisi iz humane tradicionalne kitajske medicine so še starejši. Gre torej za način zdravljenja, ki se v veterini uporablja in razvija že tisočletja. Zanimivo je, da je zdravljenje mačk in psov s to metodo dokaj novo področje, saj so v starodavni

Kitajski zdravili druge živali, ki so bile pomembne za njihov obstoj, to so predvsem konji in govedo. V novejšem času pa se tej metodi zdravljenja dodaja tudi znanstveni pomen. Intenzivno potekajo raziskave in odkritja, ki imajo znanstveno podlago. Kljub temu, da imamo zdaj že ogromno študij, ki dokazujejo uspešno zdravljenje z akupunkturo, pa je potrebno to starodavno znanje še naprej raziskovati in izpopolnjevati, tako kot vsako vejo medicine. Vzpodbudno je, da je predvsem v humani medicini tradicionalna kitajska medicina v mnogih državah priznana kot del uradne medicine.

Kako je v Sloveniji s to metodo? Ali se že kje uporablja in koliko časa?

V Sloveniji se že veliko ljudi zdravi z metodami tradicionalne kitajske medicine, ali pa vsaj vedo, da obstaja. Večina pa jih ne ve, da se z njimi lahko zdravi tudi živali. Živali imajo načeloma radi akupunkturo, med samim zdravljenjem se včasih celo tako sprostijo, da vmes zaspijo. Dovzetni so predvsem konji, ki hitro povesijo glavo navzdol, kot da bi malo zadremali. Treba je tudi poudariti, da akupunktura ni noben čudež, zato ne moremo pričakovati popolne ozdravitve po enem samem zdravljenju. Potrebno je nekje od 2 do 5 ponovitev, odvisno od stanja živali in napredovanja bolezni. Žal je akupunktura običajno zadnja možnost, za katero se skrbniki živali odločijo, ko ničesar več ne pomaga, žival pa je v že zelo slabem stanju, zato je potrebno tudi več zdravljenj. Hkrati pa je potrebno oceniti, kdaj je bolj smiselno zdraviti s konvencionalno medicino, ko je recimo nujen kirurški poseg, akupunktura pa je tu v veliko pomoč pri postoperativni oskrbi pacienta in hitrejšemu okrevanju.

Prosimo, če nam lahko razložite prednosti te metode zdravljenja?

Kot je že prej omenjeno, je glavna prednost v tem, da s to metodo vplivamo na izvor bolezni in ga želimo odstraniti ali vsaj omejiti, tako da ne bo več povzročal bolezenskih simptomov. Med zdravljenji se lahko celo pojavijo novi simptomi, ki kažejo na resničen izvor bolezni in tako še lažje pridemo do glavnega vzroka. Poleg tega gre za povsem naravno metodo zdravljenja, brez farmacevtskih pripravkov, ki lahko imajo stranske učinke. Čeprav za akupunkturo velja, da lahko ži-

vali z njo pomagamo, težko pa ji škodujemo, pa je to odvisno od znanja veterinarja. Nekatere akupunkturne točke se ne uporabljajo pri brijih živalih, elektroakupunktura se ne uporablja pri pacientih z epilepsijo, moksibustija se ne uporablja pri živalih s toplim bolezenskim vzorcem. Paziti moramo, da pri tumorjih ne izberemo točk, ki bi tumorju še dodatno dovajale energijo. Če znanje veterine dobro uporabljamo v praksi, pa akupunktura živali ne bo škodovala. Telo tako poskušamo ponovno spraviti v stanje ravnovesja, ko se je zmožno samo zoperstaviti bolezenskim dejavnikom. Ob rednih preventivnih zdravljenjih v daljših časovnih intervalih pa ohranjamo dobro zdravje in odpornost živali in zmanjšamo možnost pojava bolezni in obiskov veterinarja. Cilj akupunkture je živali zagotoviti kakovostno življenje, dokler se njena življenjska energija ne porabi in nastopi naravna smrt. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti znanja, ki ga veterinarji pridobimo na fakulteti. Zahodna medicina ima izredno napredovano diagnostiko in zdravljenje bolezni. Ob sodelovanju vzhodne in zahodne medicine se odpirajo široke možnosti pri zagotavljanju zdravstvene oskrbe živali.

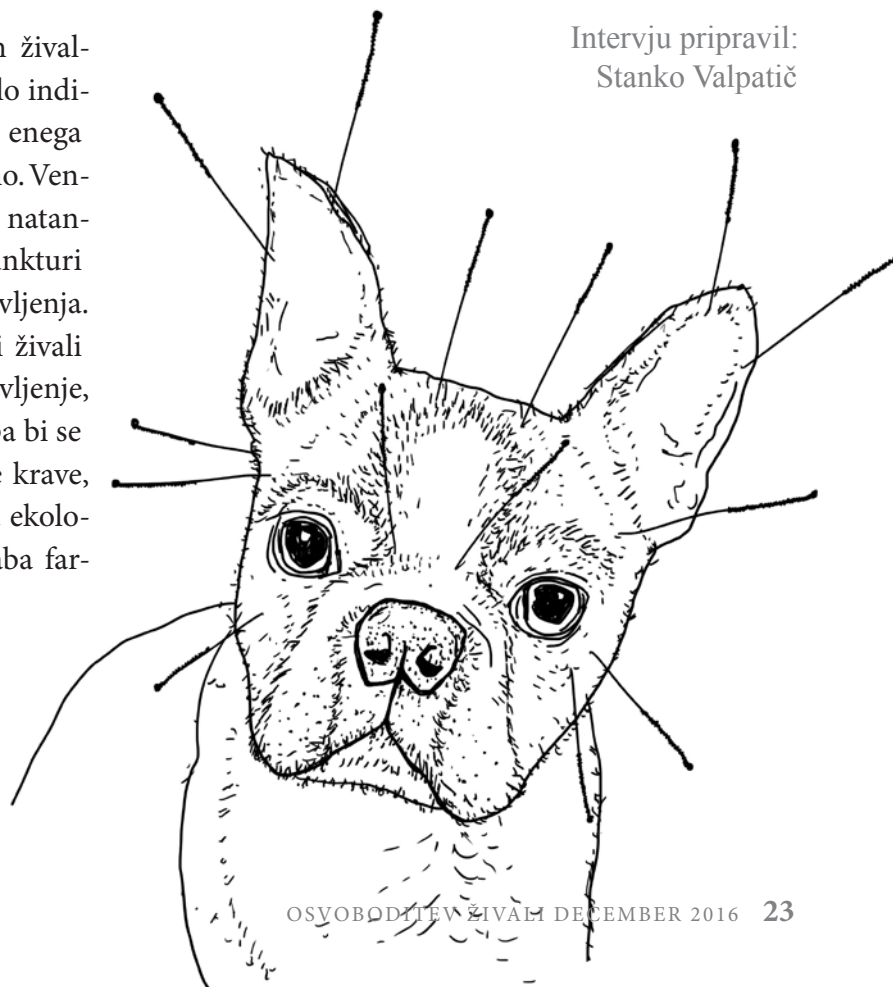
Je to metodo sploh možno uporabljati v množični reji živali, kjer na malem prostoru živi na stotine živali?

Akupunktura se lahko uporablja pri različnih živalskih vrstah za najrazličnejše bolezni. Ima pa zelo individualen pristop. Če bi se rejec odločil zdraviti enega piščanca v jati s tisoč živalmi, je to seveda možno. Vendar je takšna ideja povsem nepričakovana. Za natančen pregled pacienta in anamnezo se pri akupunkturi porabi skoraj eno uro, sledi še vsaj pol ure zdravljenja. Tudi pri zahodni medicini se v intenzivni reji živali veliko uporablja preventivno skupinsko zdravljenje, recimo s farmacevtskimi pripravki v vodi. Če pa bi se rejec odločil za zdravljenje recimo posamezne krave, pa se seveda to da. To bi bilo zelo zanimivo za ekološko usmerjene kmetije, kjer je omejena uporaba farmacevtskih sredstev.

Zakaj ste se odločili za to?

Veterinarska fakulteta mi je dala popolnoma drugačen pogled na živali. Čeprav sem imel živali rad že od nekdaj, jih imam zdaj kot vegan rad na drugačen način. Nanje gledam enakovredno kot na ljudi. Včasih se pošalim, da sem veterinar, ki ne je svojih pacientov. Vegan sem postal izključno zaradi odnosa do živali, vendar pa te kasneje veganstvo privede tudi do drugačnega razmišljanja o okolju, bivanju na tem planetu, povezanosti z naravo. Sam zelo redko posežem po farmacevtskih izdelkih, bližje mi je zdravljenje z naravnimi pripravki, pa še to ni potrebno ravno pogosto. Tako me je zanimalo, kako uspešno pomagati tudi živalim na naraven način. Lani sem se vpisal na izobraževanje iz veterinarske homeopatije, ki traja tri leta. Vmes pa sem se odločil, da se bom usposobil še za akupunkturista. Nekaj znanja in informacij o tem sem imel še iz študentskih let, ko sem se prvič seznanil z akupunkturo. Vendar sem se šele ob poglobljanju znanja akupunkture zavedal, kako fascinantna je v vseh pogledih, kako je vse telo logično povezano in kakšne preproste, a tako kompleksne teorije so podlaga zanjo. Lahko bi rekel, da sem kot človek s takšnim pogledom na svet in živali, ki sem ga v življenju razvil, šele z akupunkturo dobil smisel v veterinarstvu.

Intervju pripravil:
Stanko Valpatic



Izobraževanje za poklic mesarja - mrtvi kót potrošništva, razvojne psihologije in sodobne družbe



Tema članka je bila v moji glavi pred začetkom pisanja jasna in logična, vendar sem že po nekaj napisanih stavkih spoznala, da ne bo šlo tako enostavno. Kako je mogoče, da argumentirana informacija, da za otrokov in mladostnikov razvoj ni zdravo, da ga učimo ubijati in klati živali, ni dovolj? Kmalu mi je postalo jasno, da se ne lotevam področja, ki bi bilo spregledani osamelec. V resnici se lotevam fenomena, ki je tako vtkan v družbo, da se o njem enostavno ne sprašujemo.

Učni program in poklic mesarja sta sestavni del sistema prepričanj, da je to poklic kot vsi drugi. Za prepričanja je značilno, da večinoma ne temeljijo na racionalni osnovi, vseeno pa se odločno upirajo spremembam. Tudi rojeni smo v sisteme prepričanj, ki strukturirajo našo družbeno realnost, zato jih večinoma le sprejemamo in o njih ne razmišljamo.

Današnji pogled na poklic mesarja

V današnji družbi velja, da je ubijanje živali za hrano nekaj naravnega. Vedno smo tako delali in je nujno potrebno. Na kmetijah, kjer imajo živino ali pri družinskih mesarijah, je normalno, da tudi otroci sodelujejo pri kolinah. Večina mesa za hrano pa se danes pridelava v okviru industrijske živinoreje.

Mladostniki, ki se po **osnovni šoli** vpišejo v poklicno izobraževanje za poklic mesarja prihajajo običajno iz okolja, kjer imajo doma živino ali mesnico. Fizična in psihična usposobljenost se ob vpisu ne preverjata. S klanjem živali so se v večini že srečali in jim po pričevanju njihovih učiteljev ne predstavlja težave. Kljub temu bi težko rekli, da je ta poklic enak peki kruha ali izdelavi slaščic, saj je kar 85 % mesojedcev izjavilo, da ne bi mogli ubiti živali za hrano. Velja prepričanje, da se za ta poklic večinoma odločajo fantje, ki delo že poznajo in jim ne predstavlja problema. Mladostniki se v Sloveniji za poklic izobražujejo na Živilskih šolah.

Začetek programa sega v čas usmerjenega izobraževanja. V podobni obliki kot je pri nas, se je ohranil tudi na Hrvaškem in v Srbiji. Pri nas se je občasno spreminjal, iz dualnega (vajeniškega) v šolski program in kot kaže sčasoma v vajeniški sistem. Praksa dela v klavnici je pomemben del usposabljanja. V Nemčiji in Avstriji imajo vajeniški sistem, ki se prav tako začne po osnovni šoli. V nekaterih državah šolanja za poklic mesarja ne poznajo. V Estoniji za primer, v podjetju zaposlijo tiste kandidate, ki niso bruhali, ko so morali na uvodnem razgovoru pogledati nazoren videoposnetek dela v klavnici.

Pozornost v tem članku namenjam poklicu **mesarja klavca**.

Kaj imamo v mrtvem kótu, ko danes gledamo na poklic mesarja klavca?

Mesar klavec je poklic, ki je v naši družbi prisoten dolgo časa, zaradi tega mu tudi ne namenimo posebne pozornosti. Drugače je le to, da se je iz potrebe po preživetju spremenil v poklic znotraj potrošniške ekonomije. Znanstvena spoznanja z veliko hitrostjo prinašajo pomembne informacije o razvoju in lastnostih mladostniških in živalskih možganov. Zato si ga oglejmo še iz tega zornega kota.

1. Ozadje

Ubijanje živali za hrano je bilo v preteklosti stvar preživetja. Dejanje je imelo naravo obreda, opravičila in zahvale za dar v hrani. V kasnejših obdobjih so mladostniki na kmetijah sodelovali pri kolinah (1x do 2x na leto). Danes **potrošniška ekonomija** narekuje množično sistematično industrializirano rejo in ubijanje živali. Ta praksa ima podporo v pravnem redu, ki živali definira kot stvari.

2. Nasilje in nasilje

Raziskave kažejo, da je nasilje eden najhujših izvorov stresa, ki vpliva na čustveno in fizično zdravje in je zato škodljiv za otroški in mladostniški razvoj. Z ukrepi prepovemo fizično kaznovanje doma in v šoli, preprečujemo medvrstniško nasilje, tudi mučenje živali zakonsko sankcioniramo. Po drugi strani pa **v klanju živali za hrano ne prepoznavamo nasilja**. Zato se ne sprašujemo o njegovih posledicah in ga uvrstimo v šolski program, primeren za otroke po končani osnovni šoli. Pomembna razlika je, da ne gre le za izpostavljenost nasilnim dejanjem, temveč **aktivno sodelovanje v njih iz neposredne bližine**.

3. Razvoj mladostniških možganov

Možgani so družbeni organ in tako se tudi oblikujejo pod vplivom okolja ter odnosov. Ker so sedež osebnosti, spominov, čustev, empatije in odločanja, je pomembno, kakšne izkušnje bodo sodelovale pri njihovi izgradnji. Najnovejša znanstvena spoznanja kažejo, da se v času mladostništva dogajajo pomembne spremembe v strukturi in delovanju možganov. Ohranjajo in krepijo se uporabljene povezave, odmirajo pa neuporabljene. Ker se prefrontalni korteks še preoblikuje (uravnovešanje čustev, načrtovanje, empatija) in je med zadnjimi deli možganov, ki dozori sredi 20-ih let, sta pri mladostnikih limbični del (čustva) in možgansko deblo bolj dejavna kot pri otrocih in odraslih. Tako smo priča nenadnim pojavom silovitih čustev brez pomirjevalnega izhoda. V tem obdobju se začnejo različni deli možganov med seboj povezovati. To imenujemo integracija, ki je izvor empatije, njen temelj pa so izkušnje. Znanstveniki opozarjajo, da moramo upoštevati dejstvo, da se **mladostniška psiha še oblikuje in gradi** ter da imajo pri razvoju možganov zelo pomembno vlogo izkušnje. Kakšne čustvene in senzorne izkušnje dobivajo mladostniški možgani v klavniškem okolju?

4. Empatija

Nevroznanost danes odkriva, da je empatija privzeta nastavitev naših možganov. To pomeni, da jo imamo vsi, saj se je v nas in naših prednikih razvijala milijone let. Empatija v grobem pomeni, da se s svojim emocionalnim stanjem odzivam na emocionalno stanje dru-

gega. Preko zrcalnih nevronov in določenih hormonov so iste možganske strukture aktivne ob doživetju moje bolečine in opazovanju tuje. To nam osvetljuje zanimivo dejstvo, da **imamo evolucijsko predispozicijo, da bi bili empatična bitja**. Vendar empatija ni avtomatizem. Potrebno jo je razvijati. Otroci kažejo jasne znake empatije že pri 2. letu starosti. Sodobna pedagogika zato že uvaja spodbujanje empatije v šole in vrtce, saj prepozna njene dolgoročne koristi.

5. Rejne živali niso produkcijske enote

Posledica evolucijskega razvoja je tudi, da si človek s sesalci, pticami in še nekaterimi živalskimi vrstami deli skupno možgansko in hormonsko osnovo. Strukture v limbičnem sistemu ter podobni čustveni krogotoki predstavljajo **nevrološko osnovo za primarna čustva, navezovanje in bolečino**. Dokazano je, da živali občutijo strah, bolečino, žalost, veselje, radost, žalovanje, gnus, obup, empatijo. Sem sodijo tudi rejne živali. Industrijska živinoreja je primer zavestnega odrekanja osnovnih življenjskih in bivalnih potreb živalim. Odrekanje jim življenjski prostor, gibanje, skupnost, vzamemo jim mladičke, starševstvo in parjenje.

Znanstvene raziskave

Na leto mesarji po svetu zakoljejo 150 milijard živali. Obrati, kjer živali vzrejajo, zakoljejo, razrežejo in prepakirajo, so umaknjeni od oči potrošnikov in so nedostopni širši javnosti.

“Najhujša stvar, veliko hujša kot fizična nevarnost, je čustveni davek. Če nekaj časa delate v prostoru, kjer se ubijajo prašiči, boste razvili držo, zaradi katere boste lahko ubijali stvari, vendar vam ne bo mar. Mogoče boste prašiča, ki skozi kri brede proti vam, pogledali v



oči in boste pomislili: "Moj Bog, to pa je lepa žival!" Mogoče ga boste celo želeli pobožati. Prašiči so v prostoru za klanje prišli do mene in se mi s smrčkom podrgnili ob nogo kot psiček. Dve minuti za tem sem ga moral ubiti. S palico potolči do smrti. **Mora mi biti vseeno.**" - Ed Van Winkle - Mesar klavec v podjetju Morrell, Sioux City, Iowa, ZDA

Čeprav šolanje izhaja iz prepričanja, da je ubijanje živali za hrano naravno nagnjenje, študije kažejo, da temu ni tako. Od primatologov Fransa de Waala in Richarda W. Wranghama, do evulucijske antropologinje Sarah Hrdy in razvojne psihologinje Niobe Way, vsi ugotavljajo isto. **Ubijanje ne moškim ne ženskam ni prirojeno**, temveč jih je potrebno sistematično učiti in navajati na tako vrsto vedenja. Naravna predispozicija možganov je namreč empatija, povezovanje z drugimi, občutenje tega, kar čutijo oni. To pomeni, da je ubijanje njeno nasprotje. Zato z učenjem klanja najstnike usmerjamo, da utišajo in potlačijo naravne, prirojene odzive ter občutja. Seveda je človek tako fizično kot psihično zmožen ubijati, vendar ima to svojo ceno, ki je visoka. Podpolkovnik ameriške vojske in psiholog D. Grossman je v svoji knjigi "O ubijanju" zapisal, da je čustveni proces pri ubijanju živali podoben kot pri uboju človeka, le da je slednji čustveno bolj intenziven. Že samo **izpostavljenost nasilju v medijih in igranje videoigric** z nasilno vsebino poveča agresivno vedenje ter **znižuje sposobnost empatičnega vedenja** pri otrocih.

Mladostnikova čutila (vid, voh, sluh, okus, otip) in limbični del (čustva) možganov beležijo vtise iz okolice. Pri delu v klavnici mladostnik preko možganskega zrcaljenja zazna stiske živali, strah, grozo, bolečino, jo procesira in se na njo odziva. Razvitost in učinkovitost obrambnih mehanizmov narekuje, kolikšen del izkušenj se procesira in regulira zavestno. Sicer se celoten proces prenese na nezaveden nivo, kjer mladostnik ostaja sam s kupom nesprocesiranih čustev, ki se lahko sčasoma odzrcalijo na telesu kot psihosomatski simptomi. Zaradi še razvijajočih se možganov in nerazvitih zaščitnih mehanizmov so otroci in mladostniki še bolj ranljivi pri tovrstnih situacijah. Večje kot je število travmatičnih dogodkov, bolj je zmanjšana sposobnost za prepoznavanje, izražanje in reguliranje čustvenih odzivov. Ubijanje živali od člo-

veka zahteva, da v sebi ustvari mentalno ločenost med povezanostjo z živaljo kot živim bitjem ter živaljo kot predmetom dela. Narava dela zahteva, da zaposleni **potlačijo "spontano empatijo"** in sčasoma "se tega navadiš" Zakaj bi mladostnikom onemogočili možnost za naravni razvoj empatije, če vemo, kako koristna je za njihova življenja?

Ločenost se ne odvija samo na razumskem nivoju, temveč tudi na čustvenem. Največkrat gre za disociacijo, ki se kaže kot čustvena otopelost ali umik od realnosti. "Potem se znajdeš na točki, kjer sanjariš. Razmišljaš o vsem drugem in še vedno delaš svoje delo. **Postaneš čustveno mrtev.** Značilnost otopelosti je tudi, da ne moremo izbirati, kaj bi želeli čutiti in kaj ne. **Ko utišamo težka čustva, utihnejo tudi lepa.** Je to popotnica, ki jo želimo dati mladostniku za življenje? Tudi mesarji imajo radi svoje domače ljubljence in da imajo lahko radi ene in ubijajo druge, so prisiljeni v svojem notranjem svetu ustvariti ločenost. Raziskave so potrdile, da je signifikantno več psihopatologije pri mesarjih, ki delajo v klavnicah kot pri osebi, ki dela v pisarni ali mesarju, ki dela le v mesnici. Prepoznana je večja prisotnost psihosomatskih bolezni, tesnob, medosebne občutljivosti, depresije, jeze-sovražnosti, fobičnih strahov in zasvojenosti z alkoholom. Dr. Baran s sodelavci je pokazal, da je element, ki ustvarja ključno razliko prav namensko ubijanje živali. PITS (Perpetration-Induced Traumatic Stress) je stresna motnja, ki izhaja iz povzročitve travme ali smrti drugemu. Zaključna misel v raziskavi, ki je preučevala posledice PITS pri veterinarjih, pravi: "Še vedno ni jasno, kako bi lahko pomagali veterinarjem, da bi razvili večjo odpornost na negativne posledice izvajanja množičnih



pobojev živine.” Zanimivo je, da tega vprašanja ne najdemo v povezavi z mesarji.

Ko je klanje živali poklic, je desenzibilizacija za nasilje in ubijanje pogost in prepoznan pojav pri zaposlenih. Zato specifičnost dejavnosti in njen vpliv zanima tudi **kriminologe**. Tako so študije potrdile korelacijo med zaposlitvijo v klavnici ter povečanim številom nasilnih dejanj v primerjavi z drugimi poklici ter korelacijo med prisotnostjo klavnice v okrožju ter povečanim številom aretacij za nasilna dejanja v primerjavi z okrožji, kjer ni klavnic. Te ugotovitve opozarjajo, da ima nasilje na delovnem mestu pomembne posledice za zaposlenega ter njegovo okolico!

Zaključek

V preteklosti smo bili prepričani, da je suženjstvo naravno, logično in upravičeno. Enako velja za rasno segregacijo, manjvrednost žensk, ipd. Spremenile so se vrednote, dejstva so preglasila vero v tradicijo in spremenila so se naša prepričanja. Danes smo prepričani, da je industrijska živinoreja naravna, logična in upravičena. Želim si, da bomo kmalu zmogli pogum in si priznati, da odnos sodobne družbe do rejnih živali temelji zgolj in samo na sistemu družbenih prepričanj in nima utemeljitve ne v evoluciji, ne v biologiji in ne v znanosti.

Kot družba zavijamo problematiko industrijske živinoreje v moralno-pravni celofan, saj živali nimajo glasu, potrošniki pa z veseljem verjamemo oglaševalcem, da se naši zrezki in perutničke srečno pasejo po travnikih do humane smrti. Vendar v celofanu poleg živali stojijo tudi mesarji, vajenci in mojstri. Resnica v celofanu je zelo drugačna od tiste, v katero bi radi verjeli. Mesna industrija razgalja kako krhka in šibka je naša človeška etika. Kako namenjamo sočutje enim živalim in ga odrekamo drugim. Kako namenjamo empatično okolje enim mladostnikom in kako ga spregledamo pri drugih. **Ker smo spregledali živali, smo spregledali tudi naše mladostnike.** Spregledali smo, kakšno življenjsko popotnico jim dajemo z nekritičnim zagovarjanjem tradicije. Trdim, da čas po osnovni šoli ni primeren za učenje klanja. Možgani nevrološko dozorejo sredi 20-ih let. Šele takrat je človek sposoben zrelo oceniti ta poklic in se zanj odločiti.

Odkritje znanosti, da zrcalimo čustvena stanja drugega, ima veliko in pomembno sporočilo tudi za druge izpostavljene dejavnosti, kot so reševalci, policisti, gasilci, zdravniki in zdravstveni delavci, veterinarji, socialni delavci, vojaki ... V procesu izobraževanja in kasneje na delovnem mestu jih je potrebno opremiti s tovrstnimi znanji in veščinami ter jim nuditi potrebno podporo.

Nekoč je veljalo, da človek dela najbolje kot zna in to predaja naslednjim generacijam. Danes izgleda, da se v imenu gospodarske rasti in tehničnega napredka odrekamo odgovornosti in dušimo svojo humanost. Zato pa nam znanost vztrajno sporoča, kje imamo svoj resnični evolucijski potencial. Prof. dr. Pirtošek, predstojnik katedre za nevrologijo na Medicinski fakulteti, je na posvetu z naslovom “Slovenija 2030 - Smeri tehnološkega napredka, smeri družbenih sprememb” pri predsedniku republike Slovenije dejal: **“Eno naših bioloških poslanstev in smislov je, da smo empatični!”** Zato je čas, da ji priznamo njeno resnično vrednost in pomen, tako da jo spodbujamo pri ljudeh ter tako ustvarjamo družbo, ki ne bo birič šibkejšim, temveč njihov plemeniti zaščitnik in s tem dediščino, ki jo bo vredno preseliti tudi na Mars.

Avtorica: Maša Blaznik, univ. dipl. psih.

Za vire kliknite [tukaj](#)





Peggyjina **pot v svobodo**

Najine poti vodijo vse bolj zanesljivo v smeri družinskega zavetišča za rejne živali. Prve, ki so v najini družini našle dom, so bile kokoši iz baterijske reje. Skupaj jih je v dveh jatah k nam prišlo 55, tri so prišle z domačega kmečkega dvorišča iz bližine in tem so sledili še trije petelini. Imamo še dve rački, dva kunca in tri ovce. Zavedava se, da ne moreva rešiti vseh, a zgodbe najinih živali odpirajo srca ljudi, ki njihove zgodbe slišijo in jim pogledajo v oči. Naša družina se počasi širi in s tem se večajo tudi potrebe po hrani – po senu in slami, ki jih v zadostnih količinah ne moremo več pridelati na naši zemlji. Tako sva se v iskanju kock sena ustavila na kmetiji v bližini. Sam sem bil v pogovoru s kmetico in naenkrat sem pogrešil Nastjo, ki je izginila v njihovem hlevu.

Nastja je človek, ki so jo živali že večkrat poklicale. Ko še nisva bila skupaj, je reševala povožene mucke in poškodovane pse, tako da so jo poznali vsi veterinarji v bližini. Tokrat jo je poklicala Peggy, pujsa iz njihovega hleva. Ko je prišla do njenega boksa, ji je z rilcem kazala na zapah in jo z očmi moledovala, da ji

odpre vrata v svobodo. Kmetica je pozneje povedala, da z možem ne vesta, kaj bi naredila z njo, ker se noče rediti. Odklanja zmleto koruzo, ki največ pripomore k povečevanju teže pujsov. Menila je, da se zaveda, da jo bodo ubili in da zato odklanja hrano. Jé le toliko, da preživi. Ob njej je njen bratec iz istega legla, ki ima 120 kg, Peggy pa je imela 80 kg. Ob poznejših obiskih sva opazila, da sta zakonca nabavila dva nova, še čisto majhna pujska. To pomeni, da so majhni pujski na kmetiji prisotni, ko imajo tam kolone večjih pujsov. Agonija živali pred smrtjo se dotakne vseh. Ob neki drugi priliki nama je taista kmetica razlagala, da se pujsi zavedajo, da bodo zaklani že dan pred kolonami, ker se čisto drugače, prestrašeno vedejo. Tako je Peggyjina zgodba dobila svoje ozadje in midva sva jo nemo in negotovo spremljala. Svojo frustracijo ob Peggyjini zgodbi je Nastja delila na facebooku in dotaknila se je mnogih ljudi. Že v tistem trenutku, ko je objavljala, je v najini notranjosti dozorevala odločitev, da jo povabiva v najino družino. Peggy je s svoje strani naredila vse, kar je lahko. Poklicala je na pomoč. Na

naju pa je bilo, ali jo slišiva ali ne, ter da ji pomagava ali ne. Sledil je dogovor s kmetico, da Peggy počaka pri njih, dokler ji ne zgradija doma pri naju.

Na vedno manjšem koščku zemlje se je Nastja odpovedala velikemu delu vrta. V slabem mesecu dni je na zemlji zrasla dobro izolirana hiška z verando in izpustom, velikim skoraj 70 kvadratnih metrov. Uredila sva ji blatno jamo in hiško nastlala z velikanskim kupom slame. Prišel je čas za selitev.

Selitev sva izpeljala s pomočjo prijateljev in družinskega avtomobila. Lahko jo vidite na najinem facebook profilu, ker smo o selitvi posneli krajši film (<https://www.youtube.com/watch?v=yhlmjclORLg&feature=youtu.be>). Peggy je bila v šoku, ni vedela, kaj se dogaja. Prvič je stopila na travo in zarila rilec v zemljo.

Sedaj je Peggy doma. Je samozavestna, družabna, vesela punca, ki rada teka in rije po zemlji. Svojo mlako je razširila in skoraj spodkopala temelje svoje hiške. Od prvega dne uporablja prostor za stranišče, ki je v kotu najdlje proč od njene hiške. Uživa v Nastjinih krompirjevih juhah s korenčki in zelenjavo, ki je pač pri roki. Izkoristila sva čas letine buč, ki čakajo na pridelavo bučnega olja in sprejela radodarnost družine Rus z Grunta Mir, ki je pripeljala slastne buče. Peggy jih z velikim užitkom pospravi surove. Ima velik apetit, a se veliko giblje. Še vedno je suha kot manekenka. Vesela sva, da ji niso odrezali repa in ušes. Edina sled človekovega brezčutnega ravnanja so izruti zobje, ki jih izdirajo takoj po rojstvu brez anestezije. Edino, kar ji manjka, je družba iste vrste. Tudi na najini Noetovi barki so vse živali v parih in tudi Peggy še čaka svojega. Morda ta trenutek, ko to berete, Peggy ni več sama. Nekje je namreč pujssek, katerega vzreditelj je opustil svojo dejavnost. Preprosto

je dosegel točko, ko toplih, bistrh in čutečih bitij ne more več pobijati. Upam, da bo takih ljudi vedno več.

Te zgodbe nisva napisala sama. Veliko ljudi je želelo biti del najine in Peggyjine zgodbe. Skupaj so do tega trenutke zbrali 585 EUR za Peggy in njen dom. Ta združena energija, volja, želja in prepričanje, da ima Peggy isto pravico do življenja kot ti in jaz, nama daje upanje, da ima naš svet morda le še eno prihodnost. In zavedanje, da na najinih poteh nisva sama.

Avtorja: Nastja in Miloš Židanik



6. Mednarodna konferenca aktivistov za pravice živali, Luksemburg 2016

S soprogo sva se letos ponovno udeležila mednarodne konference, ki je pritegnila več kot 400 aktivistov iz celega sveta. Odpirala je že slišane, a vedno aktualne in obogatene vsebine, hkrati pa nova področja, nove vidike pristopa k pravicam živali, ki so dali veliko vsebin za razmišljanje o lastnih poteh, ki jih ubirava sama in poteh, ki jih v različnih skupinah, ki si prizadevajo za dobrobit živali, ubiramo skupaj v Sloveniji. Nekaj vsebinskih in miselnih utrinkov bi želel podeliti še z drugimi, zato prispevek v tej reviji.

Osebnogovornje ljudi k spremembi.

Vedno več je govora o tem, kateri pristopi so najbolj uspešni. Moraliziranje in sodbe ljudi praviloma odvrtačajo in vodijo v konflikt zaradi močnih notranjih obramb vsejedcev in tako se tak pristop odsvetuje. Namesto tega se priporoča spodbujanje empatije. Priporoča se predstavljanje osebnih zgodb posameznih živali z njihovim imenom in ne nizanje statističnih podatkov živilske industrije. Preko osebne zgodbe se lahko spodbudi sogovornika, da se vživi v žival, ki se mu jo predstavlja in empatijo do ene žrtve lahko posameznik prenese na celo vrsto in živali nasploh. Pri sogovorniku pomagamo z brisanjem razlik med ljudmi in živalmi. Ob tem je dobro, da smo previdni, da ljudi, ki delajo razlike, zaradi tega ne sramotimo. V gibanju prihaja do spremembe pri predstavljanju osebnih zgodb živali – od tistih, ki so trpinčene v sistemu živilske industrije, na pozitivne zgodbe rešenih živali v zavetiščih, ki imajo zdaj srečno življenje, ker se z njimi ljudje lažje poistovetijo.

Ali smo vegani lahko vegani, če nismo klimatski vegani?

Na svetu je prišlo do 0,88°C in v Evropi za 1,3°C visok porast temperature od začetka gospodarske revolucije. Med strokovnjaki velja nek konsenz, da pred-

stavlja porast temperature za 2°C tisto kritično točko, po kateri se bodo klimatske spremembe nezadržno pospešile. Razlog je v zmanjšanju snežne odeje in ledene skorje (kar odbija sončne žarke in s tem toploto nazaj v vesolje) ter taljenju permafrosta, ki je ujel velike količine toplogrednih plinov. Domneva se, da je napoved porasta temperature do leta 2100 za 4°C verjetnejša kot porast za 2°C. Razlog je v porastu industrije in živilske industrije v državah v razvoju. Proizvodnja mesa in mlečnih izdelkov se bo zaradi večje kupne moči v Braziliji, Afriki, Indiji in na Kitajskem do leta 2050 podvojila. Zaradi klimatskih sprememb bo največ posledic v državah v razvoju. Vročinski valovi, ekstremni vremenski pojavi (veter, poplave, suše), širjenje puščav bo terjalo svoj davek. Leta 2003 je v Evropi zaradi posledic vročinskega vala umrlo 70.210 otrok, ostarelih in oslabelih ljudi. Kaj to pomeni za podsaharsko Afriko in druge revne države, ki nimajo tako razvite zdravstvene in socialne pomoči prebivalstvu, si lahko samo mislimo. Predvideva se, da bo leta 2050 3,1 milijarde ljudi živelo v ekstremni revščini ter da bo 50-250 milijonov ljudi klimatskih beguncev. Ob porastu temperature za 1,5°C bodo poplavljeni majhni otočki. Ljudje se bodo rešili. Kam pa bodo šle živali? Tudi na celini bodo najbolj nastradale živali z izgubo habitatov, hrane in vode, ker ne bodo imele časa za naravno prilagoditev. Vremenske spremembe prihajajo namreč prehitro. Zato moramo ozavestiti, da ima vsak od nas svoj ogljični odtis. Samo z dejstvom, da živimo, ustvarjamo toplogredne pline. Ko uporabljamo tehnologijo, ko se vozimo z avtomobilom ali celo z letalom, ki je na področju transporta največji proizvajalec toplogrednih plinov, škodimo okolju. Ni dovolj, da smo vegani, pomembno je, da vse svoje aktivnosti ozavestimo v smeri znižanja izpustov toplogrednih plinov. V končni fazi bodo najbolj nastradale živali. Zato ne moremo biti vegani, če nismo klimatski vegani.



Okoljska katastrofa v Braziliji – kaj se lahko iz nje naučimo?

5. novembra 2015 je v Braziliji prišlo do najhujše okoljske katastrofe v njihovi zgodovini – 50 milijonov kubičnih metrov toksičnih odpadkov, ki so bili ustvarjeni ob rudniških izkopih in zajezeni, se je sprostilo (eden izmed jezov je popustil) in po hribu spolzelo v reko. V njenem toku (663 km) so odpadki pobili vse rečne živali in uničili rastlinje. Prizadetih in uničenih je bilo 70.000 kvadratnih km gozdov in 10.000 kvadratnih km obale (koralni grebeni, gnezdišča ptic in želv) ob izlitju reke v ocean. V odpadkih so bile v milijonskih presežkih varnih odmerkov prisotne težke kovine, železo, aluminij in magnezij. Ljudje in živali v porečju so v trenutku ostali brez pitne vode. Na tisoče ribičev, kmetov in turističnih delavcev je ostalo brez dela, prizadetih je bilo 40 mest ob obali reke. Državne reševalne službe so se ukvarjale izključno s pomočjo ljudem, živalim so pomagali samo prostovoljci, pa še ti so morali imeti dovoljenje rudarske družbe, ki je bila za katastrofo odgovorna, da so sploh lahko prišli na prizorišče nesreče. Na celotnem območju so imeli samo tri ekipe, ki so se znašle pred nemogočo nalogo na terenu. Živali so se pogrezale v toksično blato, bile v njem ujete in v njem umirale. V skrbi za lastno zdravje in dejstva, da če bi divje živali spustili v naravo, da te ne bi imele dostopa do pitne vode, so se odločili za pomoč domačim živalim, tu pa so se srečali z moralno-etično dilemo ob zavedanju, da bodo živali vračali lastnikom, ki bodo nadaljevali z izkoriščanjem živali in vzrejo živali za prehrano. Ker ekipe prostovoljcev ni organizirala država, so lahko prihajali na pomoč samo v svojem prostem času, čez vikende. S soprogo sva se spomnila na razmere v Bosni ob nedavnih poplavih, kjer so lahko reševalci pomagali živalim šele potem,

ko so pomagali vsem ljudem in na razmere v kolonah beguncev iz Sirije, ki so jim slovenski uradniki odvzeli domače živali kljub urejenim dokumentom in opravljenih cepljenjih. Vsi živimo v specifičnih družbah.

Politično delovanje

V Luksemburgu pritiskajo na spremembe zakonodaje z zbiranjem podpisov – njihov sistem omogoča volivcem, da lahko z dovolj visokim številom zahtevajo od parlamenta, da njihov problem poslušajo in o njem razpravljajo. V Estoniji obstaja organizacija, ki se ukvarja izključno s političnim lobiranjem – za parlamentarce organizirajo srečanja, kjer jih seznanjajo s problematiko, povezano s spoštovanjem pravic živali. Na Nizozemskem imajo politično stranko, ki se bojuje za pravice živali in ji je uspel preboj v parlament. Med aktivisti je slišati vedno več glasov, da ni problem v posamezniku, ki je meso, temveč v sistemu, ki to omogoča, in da je potrebno spremeniti sistem. Ko delujemo na posameznika, pozabljamo, da na istega posameznika iz druge smeri s svojim vplivom deluje tudi vsejeda družba in sistem, ki podpira industrijo, ki zlorablja živali. Raziskave opozarjajo, da se delež veganov v posamezni državi ustavi pri približno 4 % (izjema je Izrael s 5 % deležem opredeljenih veganov) in da vegani v povprečju ostanejo vegani samo 7 let. Kar 75 % veganov prej ko slej namreč pade nazaj v vsejedstvo. Tako osebni pristop s ciljem večanja deleža veganov v družbi, ter preko tega pritisk na trg in živilsko industrijo s postopnim upadom porabe mesa in s tem trpljenja živali, ni uspešen. V državah, kjer je delež veganov najvišji, je najvišja tudi pridelava mesa glede na število prebivalcev. Priporoča se sodelovanje z drugimi aktivističnimi skupinami, naravovarstveniki in organizacijami za človekove pravice. Pomembne so skupne akcije in demonstracije – zatiranje lahko preživi samo v molku. Podobno pomembna je prisotnost v medijih. Na konferenci so se predstavile skupine, ki delujejo po sistemu civilne nepokorščine: živali osvobodijo, pustijo obvestilo, kaj so naredili in zakaj, s svojimi imeni in priimki, ter naslednji dan pokličejo policijo. S samoprijavo sporočajo, da spoštujejo zakonsko ureditev države, hkrati pa opozarjajo na nepravilne zakone, ki jih je potrebno spremeniti. S sodnim procesom pritegnejo pozornost medijev in družbe nasploh. Zavedati

se moramo, da vegani preko sistemske državne ureditve plačujemo za trpljenje živali preko davkov, ki se stekajo tako v koncesije na področju živinoreje kot na plačevanje prehrane v institucijah (vojska, izobraževanje). Zato gre vegansko gibanje v smeri profesionalizacije – težišče aktivizma se prestavlja v roke pravnikov, designerjev in profesionalnih kuharjev. Znanstveniki zbirajo rezultate okoljevarstvenih raziskav, ki služijo za lobiranje med politiki. Poudarek je tudi na lobiranju na področju podjetništva, na spodbujanju in trženju veganskih proizvodov, prodaji veganskih označb za proizvode (npr. Veganom prijazno) in nasploh na pridobivanju prostovoljnih finančnih prispevkov za veganske projekte in organizacije. Na globalni ravni je samo 1,5 % zbranih donacij namenjenih živalim in od teh jih gre 99 % za projekte, vezane na domače ljubljence (pse in mačke), le 1 % donacij se namenja rejnim živalim. Strategije spreminjanja vsejedega sveta v veganski svet gredo v smeri zmanjševanja škode. Skupina zmanjševalcev mesnih obrokov skupaj reši veliko živali. Zmanjšati je ljudem lažje in enostavneje kot veganstvo. Skupaj izrazijo močan pritisk na tržišču z zahtevo po veganskih proizvodih. So bolj prepričljivi kot vegani, ki nas ima večina ljudi za skrajne, in tako hitreje spreminjajo sistem. Tako imajo na Nizozemskem veggie izziv, ki v nasprotju z našim veganskim ne vztraja na veganstvu, pač pa na zmanjševanju, na usmerjanju vsejedov na polje fleksitarijancev in vegetarijancev, vegetarijance pa usmerjajo proti veganstvu. Hkrati v sklopu profesionalizacije veganstva sestavlja-

jo sezname udeležencev v veggie izzivu in na veganskih festivalih ter tako spremljajo njihov napredek in odnos do hrane. Med Nizozemci je 77 % fleksitarijancev, ki se držijo enega dneva brez mesa na teden in 55 % tistih, ki ne jedo mesa 3x tedensko ter tako veliko pripomorejo k skupnemu zmanjšanju porabe mesa v državi.

Sklep: Pred nami je še zelo dolga in naporna pot. Spremembe so nujne. Dosegli jih bomo z večjim sprejemanjem in vključevanjem ter predstavljanjem pozitivnih osebnih zgodb. Morda moramo nekoliko pridušiti svoja pričakovanja, ker smo ljudje kot človeštvo daleč od zrelosti. Vsi se zavedamo, da drvimo v pogubo, ko uničujemo Zemljo, na kateri živimo, pa se nismo pripravljene ničemur odreči, za kar menimo, da je naša pravica: od zrezka na krožniku, do potovanja z letalom. Vegani smo označeni za skrajne in vsejedi so polni predsodkov. Morali bi biti super ljudje, nikoli bolni, ker če zbolimo, je za to kriva naša veganska prehrana. Nikoli ne smemo biti jezni. Če nosimo spran in ponošen volnen pulover smo dvolični, a skrajni, če ga nimamo. Samo, da nas ne bi spustili dovolj blizu, da bi začutili naše etične razloge za veganstvo. Zato pa je na nas, da premostimo razlike in poudarjamo, da smo bili večino življenja tudi sami vsejedi in da jih v svojem odnosu do hrane razumemo. A da verjamemo, da so sposobni spremembe. Kot smo je bili tudi mi sami. In tako lahko skupaj morda še rešimo naš svet.

Avtor: mag. Miloš Židanik



ČLOVEK LAHKO IZBIRA

Njihova koža človeška telesa »krasi«
in njihovo meso jim apetit »teši«.
Nočejo videti, da na sebi
nosijo smrt in trpljenje,
da vase dajejo bolečino in strah.

Tisoče izgovorov in argumentov zakaj je tako.
Empatije nobene.
Hladne oči govorijo, da drugače ne gre,
da so živali na svetu prav zato.

A tudi one si želijo le živeti.
Živeti. Kot mi vsi.
A tople oči so ujetnice ljudi.
Brez možnosti. Brez izbire.

Se njihovo srce lahko razsvetli?

Človek lahko izbira.

Avorica: Anja Ivajnsič

ZLATKO

Sprva ni imel imena kuža ta,
v jarku ga je našla ena gospa.
Ni mogla verjeti, da lahko nekdo
zavrže nedolžno živalico.
Odnese ga je domov,
čeprav je komaj hodila še s palico.
Bogve, kaj bi s tem revčkom bilo,
če ne bi naletel na to prijazno gospo.
Doma je dolgo premišljevala,
katero ime bi mu izbrala.
Reksi, Piki, Miki, Riki,
Bobi, Taček ali Luks.
Nobeno ime ni bilo tisto pravo
in še kuža je čudno zmajeval z glavo.
Potlej se mi je uzrla v svetlečo rjave se oči
in mu rekla:
«Seveda, kuža Zlatko bodi ti.»
Kuža Zlatko je veselo zalajal glasno,
saj mu njegovo ime zelo všeč je bilo.
Še bolj veseli so njeni vnuki postali,
ko so novega družinskega člana spoznali.
Kuža Zlatko pri njih uživa pasje življenje lepo
in družina pravi, da je vreden več kot zlato.

Avorica: Anja Ivajnsič

Vabilo kmetovalcem miroljubnega kmetijstva

Smo Aeternia, vegetarijanski vrtec, ki je bil ustanovljen s strani staršev, sčasoma pa se je pridružil zavodu Vrtec Najdihojca, Ljubljana. Radi smo zunaj, raziskujemo gozdove, se vozimo z avtobusi in se lovimo med dežnimi kapljami. Pojemo, plešemo, govorimo angleško in se sproščamo z jogo. Smo norčavi, igrivi, radovedni in se učimo živeti v sožitju z vsemi živimi bitji. Vsako leto se odpravimo za nekaj dni na kmetijo, vedno v želji, da jo bomo lahko predstavili kot miroljubno, kjer živali živijo v miru in svobodi vse življenje. Do sedaj nam je uspelo priti do ekološko usmerjenih kmetij, kjer smo bili sicer vedno zelo lepo sprejeti, tudi hrano so nam pripravili okusno vegetarijansko in vegansko. Letos pa nam je uspelo in z otroki bomo odšli na kmetijo V pravljici. Pri iskanju miroljubne kmetije, ki bi zadostila kapacitetam in zahtevam za otroški tabor smo imeli kar nekaj težav, saj ni dovolj (poznanih) ponudnikov. Na tem mestu zato vabimo vse, ki imate miroljubno kmetijo, na kateri bi lahko gostili predšolske otroke, da to ponudite vrtcem. Gotovo bi se želela našemu zgledu pridružiti še kakšna vrtčevska skupina, ki ravno tako goji spoštljiv odnos do živali.

V Aeterniji se zavedamo, da je potrebno odnos do živali gojiti tudi preko dnevne rutine in s tem seveda vegetarijanske prehrane od samega začetka, zato načrtujemo, da se bo našima dvema skupinama v Vrtcu Najdihojca, Aeternii 1 in 2, kjer so otroci od 3-6 let, v letu 2017/2018 pridružila še nova skupina Aeternia 3, kjer bodo otroci od 1-3 let. Lepo vabljeni k vpisu!

(aeternia1.2@gmail.com, 051 334 565)

Avtor: Sodelavci vrtca

Intervju s Klemnom Godcem:

O vegetarijanstvu v krščanskih cerkvah



Pred kratkim ste diplomirali na teološki fakulteti z zanimivim naslovom: Vegetarijanstvo v treh krščanskih cerkvah: katoliški, pravoslavni in protestantski. Ali lahko razložite za naše bralce zakaj ste se odločili za diplomsko tematiko z naslovom?

Najprej sem želel raziskovati veganstvo v vseh večjih religijah (krščanstvu, islamu, hinduizmu, budizmu itd.), kasneje pa zgolj v treh monoteizmih, a sem se moral prostorsko in tematsko omejiti, sicer bi raziskava presegla časovne, prostorske in druge okvirje običajnega diplomskega dela. Osredotočil sem se samo na krščanstvo, ki ga najbolje poznam, pa tudi tu sem se držal le institucionalizirane religije treh največjih skupnosti; ostalih denominacij in lokalnih skupnosti nisem mogel zajeti. Žal za veganstvo na področju religijologije ne obstaja dovolj strokovnih virov, zato sem moral pristati na vegetarijanstvo, čeprav se je kasneje izkazalo, da nekateri viri pričajo tudi o veganstvu, vegetarijanstvo pa je osrednji leitmotiv vseh raziskovalcev in strokovnjakov, katerih gradivo sem uporabil.

Ali nam lahko malo poveste, kako je šlo na zagovoru diplome. Ste imeli kakšne težave?

Zagovor je potekal brez težav. Z mentorjem in drugim članom komisije sem se mirno pogovarjal in odgovarjal na njuna vprašanja. Mentor mi je čestital za izjemno delo, za katerega sem pregledal in uporabil, kot se je izkazalo, presenetljivo veliko verodostojnih strokovnih virov in tako dejansko po njegovih napotkih sestavil popolnoma legitimno znanstveno delo na tem področju. Z izbiro mentorja sem imel res srečo; nekateri vsejenci bi v mojem delu zmotno prepoznali očitke, doc. dr. Mari Jože Osredkar OFM pa me je odkrito podpiral in ves čas izdelave zalagal s konstruktivnimi komentarji ter primerno kritičnimi premisleki. Na zagovoru se ideološko ne mentor ne član komisije sicer nista povsem strinjala z mano glede določenih vidikov (ali bi morali biti dobri kristjani vegetarijan-

ci; strinjali smo se, da se ne strinjamo), a sem vseeno diplomiral z 10. Oba omenjena profesorja sta tudi katoliška duhovnika.

Iz mnogih zgodovinskih virov je namreč možno prebrati, da je cerkev skozi zgodovino preganjala in ubijala vegetarijance?

Najprej je treba razjasniti osnovni pojem: vegetarijanstvo ima lahko vrsto različnih motivov in ko danes pomislimo na vegetarijanstvo, bržkone pomislimo na ideološkega (sočutje do živali ipd.). Krščanstvo prvih stoletij pa je bilo pravzaprav zelo odprto za brezmesno prehranjevanje, vendar ne toliko zaradi živali samih in njihovega dostojanstva, temveč zaradi asketizma, odrekanja telesnim užitek. Mnogo zgodnjih kristjanov in puščavskih očetov se je prehranjevalo strogo brez mesa, a sam tu ne bi uporabil besede vegetarijanstvo (ki se je pojavila šele v 19. stol.). Poleg tega pa so se določeni posamezniki tako počutili bližje Bogu, bolj povezani s stvarstvom, kar so tudi odkrito izražali in jih zaradi tega samega nihče ni preganjal. Prganjali, spreobračali ali mučili in ubijali pa so posameznike določenih sekt ali ločin, ki so se tudi prehranjevali brezmesno, a ne zaradi nemesojedstva samega. Pripadnike teh ločin so smatrali za heretike zaradi njihovih



verskih in filozofskih prepričanj. Določene ločine so npr. verjele, da je vse telesno ali materialno na tem svetu hudičevo delo, zato se pripadniki niso prehranjevali z mesom, ker je predstavljalo telesnost kot tako, pa tudi sicer so poznali nekaj nenavadnih verskih praks. Niso jih preganjali zaradi diete, temveč zaradi prepričanja, saj prevladujoče krščanstvo zagovarja telo kot Božji dar, del stvarstva, ki je dober in nam lahko dobro služi. Teh primerov je veliko, a v jedru pregonov je bila najverjetneje verska herezija in ne prehranjevalna praksa. Reči, da je krščanstvo preganjalo vegetarijance, je v tem primeru tako netočno, kot tudi nepravilno. Je pa res, da je bila v t. i. obkurnem obdobju krščanstva (ali „najtemnejšem“ srednjem veku) meja lahko zelo tanka oz. so lahko človeka, še posebej žensko, hitro prepoznali kot odpadnika od vere. Čim je bil nekdo preveč prijateljski do živali (npr. kozlov, mačk, svinj), je bil že sumljiv. Obenem so se v verske zadeve nemalokrat vmešavale posvetne oblasti in obratno (ločevanje obeh še danes ni povsem urejeno), zato so tudi zemeljski oblastniki preganjali manjšine in to zavili v pregon krivovercev (npr. pregon katarov je bil v interesu obeh vej oblasti). Bolj kot, da je institucionalizirano krščanstvo vodilo gonjo proti rastlinojedm, bi rekel, da je dopuščalo pregon lokalnih verskih in posvetnih oblasti ter zraven mižalo, četudi pregon ni bil vedno povsem upravičen. Znani so primeri, ko so heretikom in rastlinojedm v usta vliвали tekoči svinec, po drugi strani pa obstaja kar precej priznanih krščanskih svetnikov, ki so bili že za časa življenja znani rastlinojedci, nekateri so bili celo vegetarijanci v ideološkem smislu oz. današnjem pomenu besede, pa so jih imeli in jih imamo za svetel vzor vere. Izpostavil bi npr. slabo poznane irskega svetnika sv. Kevina, ki je vse življenje pričeval o prijateljstvu z živalmi, skrbel za njih, se z njimi pogovarjal in jih obravnaval kot družinske člane (celo z njimi živel), a je Cerkev v njemu prepoznala svetnika, ne heretika. Primerov je veliko in so zelo raznoliki, vedeti pa moramo, da se je krščanstvo vedno spreminjalo glede na čas in prostor, torej poznamo tako zgodovinski razvoj kot regionalno diferenciacijo (zato poznamo danes tri osrednje Cerkvene/cerkvene inštitucije). Obenem moram izpostaviti, da moje delo ni ne zgodovinsko (zgodovinski pregled vegetarijanstva) ne eksegetsko (raziskava Sv. pisma in primerjava vsebin), temveč religiološko – osredotočil sem se na

sinhroni prikaz doktrin in življenja vseh treh cerkva, zgodovinski razvoj pa sem predstavil zaradi lažjega razumevanja obravnavane tematike. A če strnim odgovor na vprašanje o zgodovini krščanstva: reči da je institucionalizirano krščanstvo preganjalo vegetarijance zaradi pregona samega je v mnogočem zmotno že v izhodišču.

So kakšne razlike med navedenimi cerkvami v odnosu do vegetarijanstva?

Da, in to precejšnje. Ortodoksija ne pozna pojma „vegetarijanstvo“, temveč je prehranjevalna praksa podrejena njihovem bogoslužnemu redu. Prehranjevanje temelji na meniški zapuščini in pozna več vrst posta, od katerih sta dva najstrožja popolnoma brezmesna, celo veganska. A ne zaradi živali, temveč zaradi ljudi – kristjanu ne pritiče, da bi se med pripravo na bogoslužje prehranjeval s tako bogato hrano, temveč naj uživa zgolj pokuhano zelenjavo itd. Puščavniška zapuščina popolnega vegetarijanstva pa je še vedno prisotna v nekaterih strogo vegetarijanskih meniških redovih, a spet bolj zaradi asketizma. Enako velja tudi za nekatere katoliške skupnosti, le da katoliški post niti približno ni tako strog, pa tudi Cerkev se ne vtička toliko v prehranjevalne navade vernikov. Razlika je tudi ta, da je RKC kot edina krščanska Cerkev povsem centralizirana, zato lahko raziskujemo vegetarijanstvo na splošno, ne pa kot v primeru pravoslavnih cerkva, ko jih moramo raziskovati posebej. RKC je še posebej v zadnjih desetletjih zelo prodorna glede določenih okoljskih vprašanj (in približevanja ekologiji, trajnostnemu razvoju), še vedno pa pogrešam preskok oz. povezavo do vegetarijanstva. Kar zadeva vernike same, so za vegetarijanstvo nekako najbolj odprti pripadniki evangeličanskih ali protestantskih denominacij, čeprav se verske inštitucije sploh ne vtkajo v prehrano. Protestantsko odprtost za vegetarijanstvo pripisujem prostorskim danostim: največ protestantov živi na severu in severozahodu Evrope ter v Severni Ameriki. Standard življenja je zelo visok, hudega pomanjkanja ni, obenem pa je vegetarijanstvo na Zahodu tudi neke vrste trend. Vse to se odraža med verniki, težko pa bi ocenil, ali je krščanstvo sploh faktor odločitve za vegetarijanstvo ali sta pojava samo prekrivna, ne pa tudi vzročno povezana. Na tem področju bi bila na mestu raziskava.

Če pa se osredotočim na doktrinalne razlike med tremi krščanstvi, pa so si precej bližje, kot morda daje vtis verska praksa. Vse tri skupnosti namreč verjamejo v človeka kot v Božjega namestnika na Zemlji, žalibog pa se to praviloma bolj izkorišča kot spoštuje. Odlomke iz Svetega pisma in tudi verske resnice, ki posredno ali neposredno govorijo v prid vegetarijanstvu, razume vsak po svoje, večina ljudi pa se prehranjuje tudi z mesom (neodvisno od verskega prepričanja). Zato lahko razumemo, da ljudje, verniki in neverniki, v različnih, tudi verskih moralnih kodeksih kar ne najdejo in ne najdejo razlogov za vegetarijanstvo.

Po naše bi bila priporočila cerkvenih uradnikov k vegetarijanstvu in veganstvu zelo koristna za živali in naravo. Zakaj se to ne dogaja?

Zato, ker je človeka nemogoče spremeniti. Spremeniti se mora sam. Tu ne razlikujem med verniki in neverniki. So ateisti kaj manj trmasti, jih je kaj lažje prepričati v vegetarijanstvo? Verske institucije, še posebej tako velike, pa generalno ne marajo sprememb oz. jih sprejemajo zelo počasi. Traja namreč nekaj generacij, da se spremeni miselnost glede določenega vidika, a ohrani skupna identiteta. Zato v prihodnost zrem z upanjem; krščanstvo, še posebej glede na vse versko-okoljske dokumente, ki jih cerkve sprejemajo, ne bo moglo več dolgo ignorirati vegetarijanstva. Apeleram na vse vernike bralce, naj v domačih skupnostih vztrajno promovirajo vegetarijanstvo kot dobro versko prakso, a na miroljuben in ljubeč način. Nasilje rodi nasilje, pa če imamo razumsko še tako prav. Vegetarijanstvo/veganstvo je ultimativna skrb za Božje stvarstvo in je popolnoma v skladu z vso krščansko doktrino in logiko ohranjanja sveta za poslednje dni.

Nekateri zgodovinski viri jasno nakazujejo, da je bil Jezus vegetarijanec. Kako je po vaše s tem?

Tudi zgodovinski viri so velikokrat ideološko obarvani, tako eni kot drugi, v podrobnosti pa se tu ne morem spustiti, ker bi moral biti to članek/intervju sam zase. Na kratko: Jezus je živel v posebnem času in prostoru, ki ga ni več. Tudi, če je jedel meso, na njegovo življenje gledamo skozi današnje oči, ko je hrane v obilju, imamo hladilnike in nešteto načinov prezervacije hrane. Obenem danes ne poznamo takšnih družbenih imperativov, kot so jih poznali Jezus in apostoli

v tistem času. Jezus je po eni strani družine pripadal farizejem, ki so bili zelo strogi glede zunanje izkazovanja verskih vsebin (in doslednega upoštevanja). Če bi bil zelo odkrit rastlinojdec, recimo glasen zagovornik vegetarijanstva (še posebej, če odkrito ne bi užival pashalnega jagnjeta), bi to najverjetneje našli vsaj v kakšnem izmed priznanih evangelijev. Po drugi strani pa so dokazi, da je bil član ali vsaj simpatizer kumranske skupnosti esenov zelo prepričljivi, zaradi česar je zagotovo poznal brezmesno dieto. Osebnostno težko verjamem, da je tak človek-bog-mojster, kot je bil Jezus, jedel meso; strokovno gledano so pa dokazi (in samo dokazi, ne pa tudi vsebina za njimi!) njegovega vegetarijanstva na zelo trhlih nogah, vsaj zaenkrat. In ti, kot vem, niso ideološko obarvani (češ, seveda da Cerkev prikazuje, kot se ji zdi prav), ker so večdisciplinarni in jih raziskujejo strokovnjaki večih veroizpovedi. Zato mi je zelo blizu misel katoliškega teologa Stephena Webba, ki pravi, da za kristjane ni pomembno, kaj je Jezus jedel, temveč, »kaj bi Jezus jedel danes« in kaj bi rekel o dandanašnji »krščanski pripravljenosti živeti usmiljenje«.

Če je tako, potem bi se pravi kristjani morali tudi tako prehranjevati, a ne?

Ne. Ker nobena izmed cerkva ne utemeljuje svoje doktrine izključno po njegovem življenju (in ne pozabimo, Jezusovo vegetarijanstvo še ni splošno sprejeto). Ortodoksija poleg svetih spisov sloni na večstoletni tradiciji, na nasledstvu. Tudi Sveto pismo kot Božja Beseda je mrtvo brez žive Cerkve na Zemlji, ki živi vsebino. In ta tradicija je vsejedska oz. ne razmišlja o vegetarijanstvu kot o aspektu (celo dopolnilu) krščanstva. Protestantizem ima osnovo v svetih spisih, ki so, kakršni so (če se nam to zdi prav, ali ne, tu ni stvar vprašanja), v njih pa ni govora o vegetarijanskem Jezusu. Katolicizem pa za versko resnično smatra izbrano svetopisemsko vsebino (predvsem iz evangelijev) in njihovo splošno priznano interpretacijo, ki je v skladu z vero krščanske skupnosti (in se je vso zgodovino spreminjala in dopolnjevala, še vedno se). Da bi največje tri cerkvene skupnosti za verski imperativ postavile vegetarijanstvo vernikov laikov, bi morale najprej sprejeti Jezusovo vegetarijanstvo (prvi in verjetno že nepremostljivi zalogaj), potem pa ga priznati kot versko vsebino oz. kot nujno za življenje po Božji volji. Mislim, da ima

mo več možnosti, da jaz postanem naslednji papež. Če se to zgodi, bom na vsak način poskusil sam razširiti veganstvo med vse vernike (smeh). Šalo na stran, najbolje se mi zdi, da se pri širjenju veganstva (poleg obvezne miroljubne dobronamernosti) poslužujemo priznane verske doktrine vsake posamezne Cerkve. Sam najbolje poznam katolicizem in zato se obračam h Katekizmu Katoliške cerkve. Če naštejemo samo nekaj odlomkov:

»V Božjem načrtu sta mož in žena poklicana, da si kot Božja oskrbnika podvržeta Zemljo. Ta suverenost ne sme biti samovoljno in pokončevalno gospodovanje. Po podobi Stvarnika, ki ljubi vse, kar biva [...], sta mož in žena poklicana, da bi izvrševala delež pri božji prevladnosti v odnosu do stvari. Od tod njuna odgovornost za svet, ki jima ga je Bog zaupal.« (str. 110)

»Zaradi tega mora človek spoštovati lastno koristnost vsake stvari, tako da se izogiblje takšnemu neurejenemu uporabljanju stvari, ki prezira Stvarnika in ima pogubne posledice za ljudi in za njihovo okolje.« (str. 103)

»Sedma zapoved zahteva spoštovanje integritete stvarstva. Živali, rastline in neživa narava – vse to je po svoji naravi namenjeno skupnemu blagru preteklega, sedanjega in prihodnjega človeštva. [...] Gospodstvo nad neživo in živo naravo, ki ga Stvarnik daje človeku, ni neomejeno; merilo za to gospodstvo je skrb za kakovost življenja bližnjega, všteti prihodnje rodove; to gospodstvo zahteva religiozno spoštovanje integritete (neokrnjenosti) stvarstva.« (str. 598–599)

»V nasprotju s človeškim dostojanstvom je po nepotrebnem trpinčiti živali ali oteževati njihova življenja. (str. 599)

Bralcem polagam na srce: v pogovoru s "pravovernimi" kristjani ne dosežemo NIČ z govorom o sočutju, o trepečih dušah v živalskih telesih itd. Ne, da krščanstvo ne pozna usmiljenja, omejeno je na soljudi in kristjani doktrinalno ne verjamejo, da ima žival dušo. Kakor se nam to zdi nerazumljivo, je to pač verska resnica. Sam se raje izogibam tovrstnim pogovorom (in si mislim svoje), odgovarjam pa z argumenti, ki jih RKC in znanost priznavata. Živinoreja predstavlja DOKAZANO izjemno škodljivo breme za svet in človeka. Pika. Uživanje mesa vodi (je privedlo) v ekološko katastrofo. Pika. Živali ni treba jesti za zdravo življenje. PIKA. Če

človek sprejme to sosledje, bo že sam našel dušo v živali, pri raziskovanju mu lahko tudi pomagamo. Kdor ne sprejme dejstva, da brez živali lahko preživimo, po mojem mnenju ne bo nikoli verjel, da je vsaka žival odraz Stvariteljske skrivnosti.

Kako vam lahko to raziskovanje koristi pri vašem vsakdanjem poklicu. Ali ste duhovnik?

Po RKC sem vernik laik in to tudi ostajam (sem poročen). Raziskovanje je sad moje notranje potrebe. Rado se zgodi, da se moram v družbi zagovarjati ali kot vernik (proti krščanstvu je nemajhen del naše javnosti precej nastrojen) ali kot vegan. Dokazujem, da je možno oboje, ne možno, celo dobro, prekrivno. Sodobno krščanstvo je kljub vsemu zelo odprto za vegetarijanstvo, mnogo bolj kot nekatera druga verstva (pa ne, da bi primerjal). Vegani lahko molimo z ramo ob rami z ostalimi, ne da bi kakor koli odstopali od sleherne verske resnice. In to ni samoumevno ne v nekaterih drugih religijah (pri čemer so vzhodni ideali prej izjema kot pravilo) in niti ni bilo samoumevno v krščanski preteklosti. Premalo udobno se gibljemo znotraj naših pravic, premalo poznamo vsebino naše vere. To poskušam približati vsem zainteresiranim: kako si lahko dober kristjan tudi preko kroznika. Najbolj bi si želel, da bi to koristilo živalim, ne meni, pa tudi sovernikom, veganstvo je čudovita stvar.

Kako lahko s tem znanjem, podkrepjenim s strokovno literaturo, pomagate živalim, naravi in ljudem? Kajti zaradi našega napačnega načina prehranjevanja z živalskimi trupli trpimo vsi.

Zelo rad širim dobro novico. Živim, kar govorim. Puščam, da dejanja govorijo zase. Sem optimist. In sem morda koga že našel. Poznam ljudi, ki so v moji družbi postali vegetarijanci. Ne samo zaradi mene, pa vendar. Izhajam iz miru in dobrohotnosti, prepuščam vsakomur svoje, zato so še tako zagriženi mesojedci sproščeni v moji družbi. Nekoč sem bil namreč tudi sam zaprisežen mesojedec. Strokovna literatura pa mi pomaga biti suveren, večina ljudi raje ostane zunaj, na oprijemljivih vsebinah, strokovno vsebino potrebujem zase. Širim strnjene verske resnice in osebne misli, ki jih sam živim. Več ne znam, zato to mora biti dovolj.

Intervju pripravil: Stanko Valpatic

Razgled z drevesa življeneja



Odnos človeka do živali se je v zahodni kulturi skozi čas in prostor spreminjal. Z vidika človeške vrste so bile to večinoma spremembe na bolje, z vidika večine živalskih vrst pa tragedija.

Velika divjad je kot zaželen plen za hrano in ostalo človeku uporabno predelavo predstavljala spoštovanja vrednega nasprotnika že od pradavnine. Nato je človek izumil orožje, ki je lahko onesposobilo na daljavo. Od razširitve strelnega orožja v srednjem veku so divje živali trofeje, njihovo izčrpavanje in morjenje pa šport. Ujete ginejo po živalskih vrtovih v zabavo ljudem.

Kmetijska revolucija v neolitiku pred več kot deset tisoč leti je prinesla tudi revolucijo v odnosu človeka do živali: za potrebe obdelave zemlje in varovanja pridelkov je začel živali udomačevati. Živali so bile posledično razdeljene v dve skupini: koristne in škodljive. Živali, ki so ogrožale pridelek in širitev človeka na nove in nove habitate, je človek tudi s pomočjo udomačenih živali neusmiljeno preganjal in iztrebljal. Za udomačene živali so ljudje skrbeli v skladu z njihovo koristnostjo: morale so živeti čim dlje, da so imeli ljudje od živali čim več koristi.

Da ima človeška vrsta neomejeno pravico razpolaganja z vsemi zemeljskimi viri, so od antike naprej razglašale vse poglobitve svetovne religije. Biblija je glede

tega jasna: »In Bog je rekel: Naredil sem človeka po svoji podobi in naj ima oblast nad ribami v morju in ptiči v zraku in živalmi na tleh, nad vsem, kar se plazi po zemlji.« (Geneza, 1:26) Tudi judovstvo in kasneje islam sta zagovarjala podobno hierarhijo vrst, še prej so superiornost človeka nad živalmi utemeljevali antični filozofi. Četudi je odtlej minilo dva tisoč let »napredka«, je ideologija, ki opravičuje odnos človeka do živali, tudi danes enaka kot v antiki. Imenuje se antropocentrizem (skovanka iz grških besed za človeka in središče). Antropocentrizem vsiljuje prepričanje, da so ljudje najpomembnejša ali edina pomembna živa vrsta. Antropocentrizem predstavlja alibi za brezobzirno prevlado človeka nad živalmi in „razvijanje“ planeta zgolj v prid človeku. Skrb za okolje je pri tem nujna le, kolikor koristi človeku.

Čeprav že vsaj dve stoletji religije nimajo več takšne teže kot nekoč, antropocentrizem še naprej prevladuje. Tudi moderni znanosti (v službi ekonomije) antropocentrizem ni sporen, navsezadnje potrebuje živali za izvajanje poskusov. Moderna znanost je izrecno podprla antropocentrizem skozi darvinistično teorijo o razvoju vrst, po kateri najmočnejša vrsta neogibno prevlada nad ostalimi. Tudi večini današnjih izobraženih, informiranih in »prosvetljenih« ljudi se zdi samoumevno, da so živali stvari, ki so nam na voljo za hrano, predelavo in razvedrilo. Ko jih bomo iztrebili v njihovi naravni obliki in funkciji, bomo že našli druge rešitve kot nadomestek, npr. nek način umetnega opraševanja rastlin namesto čebel itd.

Prava katastrofa za odnos človeka do živali se je začela z geografskimi odkritji Zahodnjakov, ki so utrla pot kolonializmu, modernemu kapitalizmu in industrijski revoluciji. Zgodnji kolonialisti so marsikje povzročili ne le genocid staroselcev, ampak tudi izginotje živalskih vrst, ki so jih iztrebili ali so izumrle zaradi iz Evrope prinesenih rivalskih vrst. Živalske vrste so bile iztrebljene tudi iz političnih razlogov, npr. severnoameriški bizoni v 19. stoletju, da bi bili indijanske skupnosti ob glavni vir preživetja. Ob robu kolonialnega izkoriščanja vseh možnih virov so se odvijale nenadzorovane selitve vrst, ki so jim zaradi

nepredvidenih posledic sledili nadzorovani pogromi (npr. zajcev v Avstraliji).

Demografska eksplozija in urbanizacija kot posledica modernizacijskih procesov sta imeli strahotne posledice za živali. Po eni strani je bilo treba prehraniti veliko več ljudi kot kdajkoli poprej. Po drugi strani pa od narave povsem odtujeni meščani v živalih niso več videli živih bitij, ki so na podeželju živela v tesnem stiku z ljudmi, ampak zgolj končne proizvode, zlasti vse bolj dostopno in vse bolj zaželeno meso. Z zatonom religij je vse manj ljudi upoštevalo postne omejitve uživanja mesa, moderna medicina pa je obenem trdila, da je uživanje mesa *naravno*, ker smo ga ljudje zmeraj jedli, *normalno*, ker ga »vsi« jedo, in *nujno*, da ostanemo zdravi. Hitro naraščanje števila ljudi je pomenilo tudi hitro naraščanje števila potrošnikov ostalih izdelkov na osnovi predelave živali. Posledično se je razvila gigantska globalna industrija, eden od glavnih podpornih stebrov sodobnega kapitalizma, ki za surovine številnih izdelkov uporablja čuteča živa bitja. Ta živa bitja so gojena kot stroji, katerih edini »smisel« obstoja je čim večji donos v čim krajšem času. Hitro naraščanje števila ljudi je povzročilo tudi krčenje naravnih habitatov divjih živali in množično izumiranje slednjih zaradi naseljevanja ljudi, iztrebljanja gozda za kmetijstvo ter zastrupljanja zraka, zemlje in vode zaradi intenzivnega kmetovanja s herbicidi in pesticidi.

Odnos človeka do živali je postal v sodobnosti zelo zapleten in raznolik. Po eni strani poteka živalski holokavst znotraj predelovalne industrije, ki živali uporablja za surovine za hrano, obleko, zdravila, kozmetiko itd. Številne živalske vrste so kot predmet intenzivne proizvodnje podvržene genetskemu inženiringu in imajo posledično vse krajšo povprečno življenjsko dobo v prid človekovi vse daljši življenjski dobi. Nekatere živalske vrste so postale športni rekviziti (npr. dirkalni konji in psi), druge diplomatska darila in statusni simboli (npr. »nacionalne« živali v določeni družbi ali izjemno redke in eksotične vrste, iztrgane iz svojega naravnega okolja), spet tretje pa od uradne medicine priznani terapevti. Hišne živali, zlasti psi in mačke, so nadomestile odnose z ljudmi in z njimi pogosto ravnamo bolje kot z ljudmi. Policijski pes je ne le veliko več vreden od zapuščenega psa, več je vreden tudi od reveža ali migranta. Divjad vse hitreje izginja

(Kdaj ste nazadnje videli divjo žival, ki ni bila povožena, in koliko ste jih videvali pred desetimi leti?). Imamo uzakonjene institucije za zaščito živali, predvsem pa ogromno iskrenih ljubiteljev živali, aktivnih v različnih društvih, ki se trudijo poskrbeti za živali v stiski. Pri tem številni kljub dobrim namenom nezavedno ostajajo antropocentriki, saj brez komunikacije z živalmi kar samoumevno vedo, kaj žival potrebuje in k čemu stremi. Kar smemo skromno sklepati o živalskih vzgibih in potrebah, ne da bi živali kar enačili z ljudmi, je, da si živali želijo živeti, saj samomorov ne delajo. Vsaka odločitev o evtanaziji živali bi morala biti pretehtana z upoštevanjem tega dejstva. Enako velja za naravni razmnoževalni nagon živali, ki zagotavlja potrebne mutacije za preživetje vsake vrste. S kastracijami in sterilizacijami živalim preprečujemo to naravno nujno v imenu človekove fizične varnosti in psihičnega udobja ter s tem tudi posredno izvajamo genetski inženiring. To ne pomeni, da naj kar prepustimo živali samim sebi; manjka premislek, kaj je v njihovem interesu in ne le v našem.

Današnji odnos človeka do ostalega živega je morda utemeljen na enakem antropocentričnem principu, kot je zmeraj bil, a posledice so zaradi tehnološkega napredka in neprimerljivo večjega števila ljudi kot nekoč veliko bolj tragične. Človek si je s tehnologijo naravo povsem podredil. Sicer si prigovarjamo, da je Zemlja okrogla in večna gospodarska in demografska rast že zato ni mogoča, a še naprej se obnašamo tako, kot da je narava neomejen vir in nam neomejeno na razpolago. Na srečo smo prišli do točke, ko je človekovo uničevalno ravnanje postalo samouničevalno. Morda bo večina ljudi pripravljena spremeniti svoj odnos do živali vsaj iz sebičnosti, če smo že povsem pozabili, da smo del narave in od nje usodno odvisni.

Slednje, za zdaj še zelo manjšinsko prepričanje, se imenuje biocentrizem. Po biocentrični teoriji imajo vse žive vrste sebi lastno in enako vrednost. Vse vrste so del soodvisne skupnosti Zemljinega ekosistema. Vsaka vrsta, in znotraj nje vsak posameznik, zasleduje svoje interese. Med vrstami ne moremo razlikovati na osnovi intelekta, saj ima marsikateri človek nižji IQ od marsikatere živali. Z argumenti zahodne filozofije ni mogoče prepričljivo dokazati, da bi smel biti samo človek deležen temeljnih pravic. Nasprotno, kot

izumitelj koncepta pravic ima človek dolžnost, da te pravice dodeli tudi tistim, ki nimajo glasu, da bi se zanje zavzemali. Biocentrikom se očita, da drugim vsiljujejo edini pravilen način življenja. Živimo vendar v obdobju neomejene svobode, ko si vsak izbira način življenja ne glede na druge! Razsežnosti tega »ne glede na druge« so danes takšne, da si človek žaga vejo, na kateri sedi na drevesu življenja. A za veliko večino ljudi, ki se vsakodnevno peha za preživetje ali hlepi za praznimi potrošniškimi užitki pod stalnim bombardiranjem nepomembnih ali zavajajočih informacij, je to zadnja skrb. Kot da ni več časa, možnosti in volje za zamisliti se nad veliko sliko, se vprašati, kaj ta pomeni za naše otroke ...

Večina ljudi samoumevno verjame, saj tako nas učijo v šolah in tako nam ponavljajo mediji, da nam ob stalni gospodarski rasti in tehnološkem razvoju gre zmeraj bolje in da so zlati časi še zmeraj pred nami, vse slabo pa počasi puščamo za seboj. Žal to velja le za materialistični in biološko-preživetveni vidik človekovega obstoja. Staroselska ljudstva, ki niso privzela kapitalističnih vrednot, vidijo moderno dobo kot konec sveta, preneseno in dobesedno. Ni potreben prisiljen uvoz staroselskih tradicij iz zelo oddaljenih okolij; če ostanemo kar doma in se ozremo v preteklost, je sprememba v odnosu tukaj bivajočega človeka do narave v teku le nekaj stoletij ogromna.

Slovenska staroselska kultura, ki je po izvoru verjetno neolitsko-keltska, in ji lahko sledimo od zgodnje antike do 20. stoletja, nikoli ni poznala izraza »okolje«, saj narava ni okoli človeka in on torej izdvojen iz nje, ampak je človek del narave, ki soodloča o človekovem

preživetju in je zato vredna najglobljšega spoštovanja in skrbi. Domače živali so bile pri slovenskih staroselcih člani/ce vaše skupnosti, ki so imele veliko vrednost kot pomočniki pri delu (pastirski psi, vlečni konji in voli). Bile so tudi neke vrste zavarovanje, saj je kmet zaklal živino le v skrajni sili, če se je znašel na robu preživetja, sovaščani pa so potem solidarno odkupili meso. Staroselci so ob praznikih obredne jedi delili z domačimi živalmi. Posameznim živalim so priznavali subjektiviteto, jih poimenovali in se jih trudili spoznati. Staroselski zdravilci se niso ločili na zdravnike in veterinarje, zdravili so tako ljudi kot živali.

Divje živali so bile staroselcem posrednice sporočil narave, ki so jo častili po božje. Verjeli so v ponovno rojstvo v obliki, ki si jo vsak sam izbere, in si za vrnitev v krog življenja večinoma izbirali divje živali, v katerih so ponovno *svobodno* zaživali. Staroselci so na divje živali in rastline, ki so imele zanje poseben pomen, zelo pazili, da jih ne bi iztrebili, saj bi ostali brez zdravil, obrednih pijač ter stika z duhovnim svetom (prednikov). Živali so tudi posnemali in se od njih učili, med drugim ljubečega in zaščitniškega odnosa do mladičev oziroma otrok. Slovenski staroselci so verjeli, da Zemlja pripada ljudem, živalim in rastlinam; »človek, drevo, žival, gora in oblaki so bili [nekdaj] čisto blizu kot na ognjišču« (P. Medvešek Klančar, *Iz nevidne strani neba*, 2015, str. 146).

Iz vsega zgoraj opisanega je prepad med staroselskim odnosom do narave in aktualnim stanjem več kot očiten. A ta razmislek o odnosu človeka do živali ni poziv k odpovedi modernim človekovim tehnološkim dosežkom. Če smo neposredni dediči tako biocentričnega odnosa do živali, kot so ga imeli slovenski staroselci, ali ne bi mogli najti načina, kako vpreči sodobne tehnologije v ponovno vzpostavitev biocentrične skupnosti? Ko bo umetna inteligenca, ki narave ne potrebuje, dokončno prevladala in upravljala s tehnologijo, bo dokončno prepozno, ne le za živali in rastline, ampak tudi za ljudi.

Avtor: Cirila Toplak (izredna profesorica politologije na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in članica društva AniMa – Animals Matter).

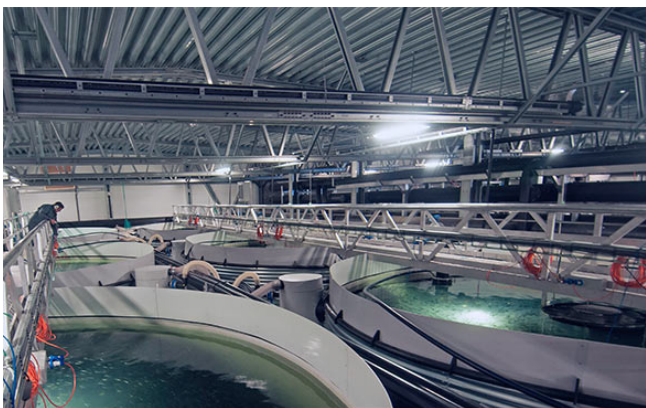
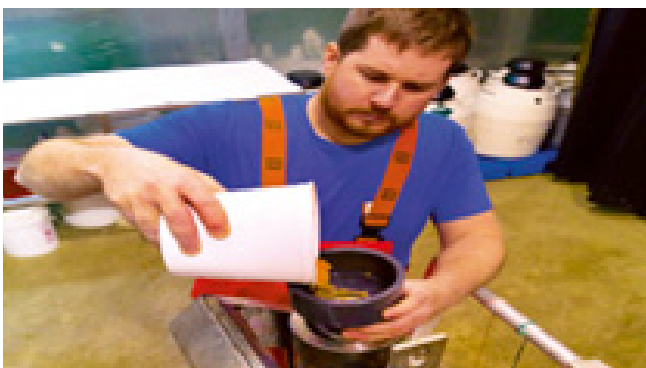


Losos po meri

ACQUABOUTY TECHNOLOGIES, INC.

Novembra leta 2015 je ameriško podjetje biotehnologije AcquaBounty Technologies, Inc. pridobilo dovoljenje od ameriške uprave za hrano in zdravila (v nadaljevanju FDA) za trženje gensko spremenjenega organizma (v nadaljevanju GSO): t. i. AcquAdvantage Salmon (v nadaljevanju AAS). Maja 2016 pa je trženje istega proizvoda odobril tudi kanadski organ za zdravo prehrano (Health Canada). Dogodka sta vzbudila pozornost medijev, znanosti, podjetij, politikov, akademskih krogov in predvsem potrošnikov. Različni pogledi na varnost uživanja GSO lososa oziroma nasploh na GSO puščajo v negotovosti vsakega od njih. Vendar pa izraz GSO ne dopušča dosti prostora za interpretacijo. Pomen, ki ga daje Kartagenski protokol o biološki varnosti h Konvenciji o biološki raznovrstnosti, je, da gre za organizem z novo kombinacijo genskega materiala, ki je nastala z uporabo sodobne biotehnologije. V skladu s slovensko zakonodajo je GSO tisti organizem, katerega sprememba genskega materiala je nastala s postopki, ki spreminjajo genski material drugače kot to poteka v naravnih razmerah s križanjem ali naravno rekombinacijo (4. člen 3. odst. ZRG-SO). Kaj torej pomeni spreminjanje genskega materiala? Gen je droben del molekule DNK, ki je osnovni nosilec dednih informacij in se nahaja v vsaki celici organizma. Spreminjanje tega zapisa pomeni zapleten postopek s sodobno biotehnologijo, izolacije genov z možnostjo prenosa na katerikoli organizem, ne glede na vrsto. Leta 1989 je dr. Garth Fletcher na Newfoundlandski univerzi v Kanadi odkril, da lahko z vgradnjo rastnega genskega hormona pacifiškega lososa Chinooka v Atlantskega lososa skrajša dobo trženja gojenega lososa iz treh let na 18 mesecev. To tehnologijo uporablja družba AcquaBounty pri gojenju AAS. Druga inovacija biotehnologije, ki jo družba AcquaBounty uporablja, je t. i. land-base fish farming. Gre za izjemno drago in kompleksno infrastrukturo zaprtih bazenov za gojenje ribe, ki nimajo nobene komunikacije z morjem. Kombinacija obeh tehnologij

predstavlja za družbo rojstvo gensko spremenjenega lososa z imenom AAS, ki ga trži potrošnikom v ZDA in Kanadi. Lansiranje na trg AAS proizvoda se opravičuje s oceno, da naj bi do leta 2020 potrošnik zahteval 20 milijon ton proteinov na leto za preživetje. Povečano povpraševanje po lososu, ki naj bi postala najpopularnejša riba, med potrošniki le še bolj potrjuje zahtevo po hitrem gojenju AAS. Pospešena rast pomeni krajši proizvodni cikel in posledično učinkovitejšo uporabo krme. Stopnja konverzije krme za AAS je približno 20-25 % boljša od drugih gojenih lososov. Poleg tega obstajajo nastajajoče tehnologije v industriji krme lososa, ki uporabljajo bolj trajnostna živila za krmo, zmanjšujejo količine ribje moke in ribjega olja, ki se uporablja. Hitrejša rast in večja učinkovitost krme pomeni učinkovitejšo uporabo kapitala, zmanjšanje stroškov krme in hitrejši obrat proizvoda na trgu. To so argumenti za učinkovitejšo ekonomijo, kar naredi zanimanje kopenskega ribogojstva izvedljiv projekt, ki, po mnenju družbe AcquaBounty Technologies, Inc., vodi k izboljšanju biološke varnosti, manjšemu tveganju za nastanek bolezni in priložnosti za rast lososa bližje potrošniških trgih, kar nudi lokalno ponudbo za delo. Na vprašanje ali AAS predstavlja zdravo in dobro alternativo divjemu lososu je družba utemeljila, da naj bi obe vrsti vsebovali iste omega-3 maščobe, in da je struktura kopenskih bazenov za drstenje popolnoma nadzorovana in varna. Losos, vzgojen iz AAS jajčec je v celoti ženskega spola in neplođen, kar onemogoča, da se razmnožujejo med seboj in z drugimi lososi. Poleg tega FDA zahteva, da se jih goji v fizično zaprtih sistemih na kopnem, kar zmanjšanja morebitni vpliv na divje populacije. Vsekakor pa naj bi se z načinom ribolova divjega lososa (in nasploh vseh rib) do leta 2048 iztrebilo vse losose iz morja. Sveže in zamrznjene ulovljene ribe so za potrebe trženja poslane na trge po vsem svetu, kar pomeni velik odtis emisij ogljikovega dioksida. Vsi ti argumenti so resnični, preverljivi in objektivni. Vendar ne edini.



Prva faza gojenja GS lososa: AcquaAdvantage Salmon (AAS) se začne s samcem in samico plemenske jate, ki sta iz skrbno izbranih plemenskih jat za proizvodnjo najvišje kakovosti sperme in jajčec. Samici, ki je sestavljena iz vrhunskih linij netransgenško konvencionalnega atlantskega lososa, z nežno masažo pomagajo da ekstrudira neoplojena jajčeca. Tem neoplojenim jajčcem se doda sperma, ki se iztisne iz samcev atlantski losos, ki nosijo AAS transgen, ki omogoča hitro rast. Ta transgen je permanentni del narave samcev AAS lososa, kar pomeni, da se podeduje. Kombinacija netransgenih konvencionalnih atlantskih jajčec lososa in AAS sperme predstavlja oplojena AAS jajčeca. Oplojena jajčeca AAS so nato pod pritiskom "šokirana", kar inducira sterilnost, zaradi česar se iz njih proizvedeni lososi ne morejo razmnoževati. Oplojena in neplodna jajčeca so nato dana v inkubatorje, dokler se ne razvijejo (t. i. "eyed-up") in so pripravljena za odpremo.

Druga faza postopka gojenja AAS lososa je faza, ki jo imenujejo "Advantage". In sicer gre za napredno infrastrukturo zaprtih bazenov, v katerih je GS losos gojen do usmrtnitve (cca. 10-12 mesecev). Ves postopek, skupaj s pripravo jajčec, traja od 16 do 18 mesecev.

Argumenta GSO se ni mogoče lotiti le z vidika izboljšanja lokalnih ekonomskih vidikov in v nekaterih pogledih globalnih ekoloških vidikov, kot to navaja sama družba AcquaBounty Technologies, Inc. Varnost GSO za potrošnika, dobrobit živali, ki se jo gensko spreminja in izboljšanje ekoloških razmer niso argumenti za razpravljanje, ne argumenti druge kategorije. To je potrebno dokazati, preko spoštovanja postopkov za dokazovanje, preden se prične proizvodnja in trgovanje z GSO proizvodi. Zdi se, da prav na tem mestu pridemo do skrajnih paradoksov in resnice GSO, o katerih se že leta govori. Ve pa se tudi, zakaj resnica nima nobenega učinka. Zakaj na primer konkretna potrditev znanstvenika dr. Stanley Ewen-a iz leta 1999 o hudi nevarnosti uživanja gensko spremenjenih živil ni bila uslišana? Opravil je namreč raziskavo na živalih, krmljenih z gensko spremenjeno krmo (gre za miši, krmljene s koruzo MON 180) in ugotovil, da so vse živali trpele zaradi oslabljenega imunskega sistema in hudih okvar na vitalnih organih: želodec,

ščitnica, možgani, pljuča, jetra in ledvice. Tretja generacija vzorčnih miši je bila sterilna. Njegovo raziskavo je potrdilo še 22 drugih znanstvenikov in kljub temu je EFSA odobrila lansiranje na trg GS krmo za živali v reji. Kdo je krivec za začetek lansiranja na tržišče GSO? Največji proizvajalec GSO je zelo znano ameriško podjetje Monsanto (isto podjetje je za ZDA v času vietnamske vojne proizvajalo orožje), ki zavzema kar 90 % svetovni tržni delež GS agrikulture. Sledijo mu Bayer, BASF, Syngenta in ostali, ki so v razvoju. Običajna praksa omenjenih korporacij je, da razvijejo GS seme, rastlino ter pesticide (primer RoundUp), brez katerih rastlina ne uspeva. Potrebno je omeniti, da GS semeni kaljivo, ter je nujen ponovni nakup GS semena vsako leto. V praksi to pomeni pretiran strošek za kmeta. Multinacionalke tako odkupijo posest zadolženega kmeta, postavijo pogoje, pod katerimi se bo kmetovalo ter določijo tržišče (leta 2006 je v Indiji GS bombaž bt Monsanto povzročil pravi genocid med indijskimi kmeti zaradi obubožanosti). Kako je podjetju Monsanto leta 2008 uspelo navkljub nevarnostim uživanja GS hrane in pravnim okvirjem EU pridobiti dovoljenje EFSA (European Food Safety Authority) za lansiranje na tržišče proizvoda MON 180? Evropska zakonodaja GSO je regulirana po dveh različnih postopkih: komercialna uporaba GSO, ki jo ureja Direktiva o namernem sproščanju GSO v okolje (2001/18) ter hrana in krma, narejena iz GSO ali vsebuje GSO, ki jo ureja Uredba o gensko spremenjeni hrani in krmi (1829/2003). V EU je od leta 2004, ko je popustila pritiskom Svetovne trgovinske organizacije ter sprejela zgoraj omenjeno Uredbo, dovoljeno pridelovanje GS rastline – koruze, z oznako MON 180. Po EU zakonodaji je prav tako potrebno vse izdelke proizvedene iz GSO označiti, vendar pa je določena meja, pri kateri ni potrebno označiti. V kolikor proizvod vsebuje 0,9 % GSO organizma le-tega ni potrebno označiti, četudi je že dovolj za pojav nevarnosti. Dopustna je namreč spodnja meja najmanjše malomarnosti pri transportu in morebitni višji sili v zvezi z ravnanjem z GSO semeni. Prav tako ni potrebno označiti izvora aditivov v proizvodu. Tako je na primer čokolada z aditivom sojinega lecitina proizvedena iz GSO soje, pa to ni označeno. Slovenska zakonodaja ravnanje, postopke spreminjanja genskega materiala ureja v Zakonu o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (Ur. l. RS,

št. 23/2005 - uradno prečiščeno besedilo, št. 21/2010, v nadaljevanju: ZRGSO), ki spada med izjemno restriktivne zakone, saj ima ogromno obvezujočih norm, varnostnih klavzul, previdnostnih načel, oblik odgovornosti itd. To vse pomeni, da se pri lansiranju GSO na evropsko tržišče odpirajo »stranska vrata«. Nikaikor pa ne pomeni, da EU nima neoznačene GSO hrane na tržišču, četudi se to ne sme zgoditi v skladu s pravno regulacijo EU. Zanimiv in srhljiv je primer GS koruze MON 180 ali njene predhodnice MON 863, saj predstavlja jasen način regulacije GSO v Evropi. Leta 2002 Monsanto pošlje prošnjo za trgovanje proizvoda MON 863 nemškemu organu za varno prehrano skupaj s obsežnim tehničnim dosjejem, ki vsebuje toksikološki test na miših. V skladu z zakonodajo EU nemški organi preučijo prejeta dokumentacijo ter pošljejo zavrnilno odločilno mnenje Evropski Komisiji, saj GSO vsebuje kazalec odpornosti na antibiotik, s katerim se krši Direktivo 2001/18/ES. Evropska Komisija je zavezana poslati nemško zavrnilno mnenje vsem državam članicam EU, z namenom, da pridobi mnenje vseh držav članic, ki jih nato pošlje EFSA. V zadevnem primeru je francoski organ za biomolekarno tehnologijo, t. i. CGB (da se je lahko Monsanto dokumentacijo preučevalo s strani tako specifičnega organa, ki je bila vedno zagovornica GSO, je bila potrebna enoletna vojna na sodiščih odvetnika Corinne Lepage-ja, bivšega francoskega ministra za okolje), prejeta dokumentacijo in nemško mnenje preučil ter izdal lastno zavrnilno mnenje, drugače argumentirano. Namreč pri lansiranju na tržišče GSO ne gre za odpornost na antibiotik, temveč za »šokantne nepravilnosti, ugotovljene v Monsantoovi dokumentaciji na določene vzorce miši, hranjenih z MON 863«. Žal so ostala mnenja ostalih držav članic glede zadevne MON 863 zaupne narave in se ne da priti do njih, kar nudi vpogled v transparentnost postopkov sprejemanja tako pomembnih odločitev kot je trženje GSO znotraj EU. Pa vendar se zadeva MON 863 še ne konča. Leta 2004 iznenada EFSA izda ugodilno mnenje trženju GSO koruze MON 863. Po njenem mnenju, so »opazovanja« strokovnega francoskega organa CGB normalna posledica različnih mnenj nadzornih organov. Po pozitivnem mnenju EFSA, Greenpeace zahteva od nemškega ministrstva za kmetijstvo naj javno objavi tehnično dokumentacijo

Monsanta iz leta 2003, s katerim prosi naj odobri varnost GSO za tržišče. Neuspešno. Pa vendar, na zahtevo Vrhovnega monaškega sodišča je leta 2005 podjetje Monsanto, s sedežem v Saint Louis, prisiljeno javno objaviti dokumentacijo. Žal pa so bili ključni elementi dokumentacije zavedno skriti pod terminom »poslovna skrivnost«. Leta 2004 mednarodna mreža okoljevarstvenih organizacij 76 držav (Slovenija ni član) imenovana Friends of the Earth izda podrobno dokumentacijo o načinu delovanja evropskega organa EFSA v zadevnem primeru MON 863. EFSA je organ ustanovljen z Direktivo 2002/178/ES in šteje 8 znanstvenih odborov, en od njih je odgovoren za oceno GSO (odbor za GSO). V prvem letu delovanja je ta organ za GSO izdal 10 strokovnih mnenj, vsi v prid biotehnološki industriji. Ta mnenja so bila nato uporabljena s strani Evropske Komisije, ki je najbolj izpostavljena pritiskom biotehnološke industrije ZDA, za trgovanje GS organizmov na evropskem tržišču. Kdo torej sestavlja odbor za GSO? Predsednik odbora profesor Harry Kuiper, je hkrati tudi koordinator projekta Entransfood, financiran s strani evropskih sredstev, podpiran s strani celotne EU in ustanovljen z edinim ciljem: poplaviti evropski trg z GSO. To je vključevalo delo Monsanto. Član Mike Gasson dela za podjetje Danisco, ki je partner Monsanto. Pere Puigdomenech je podpredsednik sedmega mednarodnega kongresa o rastlinski molekarni biologiji. Ta kongres financira Monsanto, Bayer in Dupont. Hans-York Buhk in Detlef Bartsch se pojavljajo v videih, ki promovirajo GSO, financiranih s strani biotehnične tehnologije. Izmed različnih zunanjih svetovalcev odbora za GSO se pojavlja ime Richard Philips, ki je podpisnik peticije za AgBioWorld in podpira na spletni strani Monsanto gen za hormonsko rast živali. Ostaja še kakšen dvom o tem, kako je Monsanto pridobil dovoljenje za trgovanje proizvoda MON 863, ki sedaj prepravlja evropsko tržišče?

Nadrobno opisana pretekla zgodba GS proizvoda MON 863, o tem, kako se na evropski trg lansirajo GSO, ima vzorčni namen. Obstoji velika verjetnost, da se bo podoben scenarij zgodil tudi s popolnoma novim GS proizvodom: AcquaAdvantage Salmon podjetja AcquaBounty Technologies, Inc.

Losos je kralj med ribami in zato redka riba. Njegov naraven cikel je popolnoma drugačen od gojenega ciklusa lososa. Losos je riba izvaljena iz jajčec v sladki vodi, kjer preživi prva štiri leta. Nato se prične seliti proti morski vodi, kjer preživi nadaljnjih šest let. Z uživanjem morskih rib pridobi dovolj kalorij za pot proti rečnem toku nazaj na rojstno mesto, kjer se prične drstiti. Pot proti toku je naporna in nemalo jih izgubi življenje bodisi zaradi izčrpanosti bodisi zaradi plenilcev. Tisti, ki preživijo pot, se po dveh letih ponovno odpravijo v morje. Naraven cikel lososa je torej dolg in naporen za žival. In maščobe, o katerih se govori, služijo predvsem živali sami, da prenese napor. Gojenje lososa v EU se prične v 19. stoletju v Veliki Britaniji, kjer so se gojila jajčeca od skrbno izbranih samic (štiri do šest tednov), nato pa v Norveških morskih bazenih, kjer je gojen losos preživel približno dve leti, da je pridobil težo dveh kilogramov. Krmljenje lososa je potekalo iz ribje moke in olja (50 %), rastlinska moka in rastlinski izvlečki (žitarice, bob, soja ...), vitamini, minerali in pigment astaksantin, da je pridobil barvo. Danes je klasičen način gojenja lososa podoben, le da so se industrijski obrati, kjer se gojijo, povečali po številu. Po podatkih iz leta 2007, pridobljenih s strani Evropske Komisije, je vrednost gojenja atlantskega lososa 662 milijonov evrov.

V EU je skeptičnost javnosti do GSO večja kot v ZDA. Kljub temu se zdi, da skeptičnost, dokazi o nevarnosti uporabe GSO in pritiski na sočustvovanje človeka do gojenih nemočnih gensko spremenjenimi organizmov nima pravega učinka. V EU in nasploh po svetu so GSO proizvod političnih in korporativnih zvičaj. Nimajo obrambe.



Z lovom se ne da regulirati divjih svinj

Lovska zgodba pravi, da je divje prašiče treba množično loviti. Realnost kaže, da več kot je ustreljenih, bolj se množijo. Vsako leto znova lovci v medijih širijo svoje trditve, da bi javno mnenje usmerili v podporo lovu in proti našim avtohtonim prostoživečim živalim. Kaj pravijo o tem znanstveniki, biologi in poklicni lovci?

Da bi utemeljili svoj krvav hobi, lovci trdijo, da bi morali črede s streljanjem regulirati. Brez lova bi prišlo do »poplave« divjih prašičev.



Koruza in krmišča:

Kakšen vpliv ima ponudba hrane?

Vedno znova se kaže, da povečano gojenje koruze prispeva k večanju števila divjih prašičev. Prav koruza z izredno visoko vsebnostjo škroba dokazano spodbuja plodnost divjih svinj.

Leta 1960 so v Nemčiji pridelovali koroze le na 56.000 hektarjih. Leta 2013 je bilo z njo posejano 2,5 milijona hektarjev. Pri obsežni pridelavi koruze ne gre za proizvodnjo hrane, temveč za rabo kmetijskih površin v industrijskem stilu za pridobivanje energije. Če bi bila delitev kmetijskih subvencij EU drugačna, tako da bi tudi divje živali imele življenjski prostor, bi bil navidezni problem škode hitro rešen... Mimogrede, statistično gledano divji prašiči pojejo manj kot 1 odstotek koruze. Škoda na koruznih poljih nastane predvsem zaradi teptanja.

Za večanje števila divjih prašičev smo sami krivi

Toda medtem ko je koruza na njivah na voljo le nekaj mesecev na leto, lovci vse leto nosijo velike količine koruze v gozd na krmišča za privabljanje živali. Koruza je na krmiščih na voljo tudi od novembra do januarja, v mesecih, ki so pomembni za razmnoževanje. Raziskave Inštituta za gozdno ekologijo in gozdarstvo RLP kažejo, da dodatno hranjenje povečuje spolno zrelost mladih živali, kar je odločilno zaradi njihovega visokega deleža v populaciji.

»Za večanje populacije divjih prašičev smo v veliki meri sami krivi,« pravi Elisabeth Emmert, predsednica okoljske lovske zveze. Širjenje divjih prašičev je bilo za koncesionarje dolgo časa dobrodošlo. Več desetletij so v gozdove vozili velike količine hrane. »Če ima človek vedno veliko prašičev za ustreliti, je to seveda nekaj lepega.«

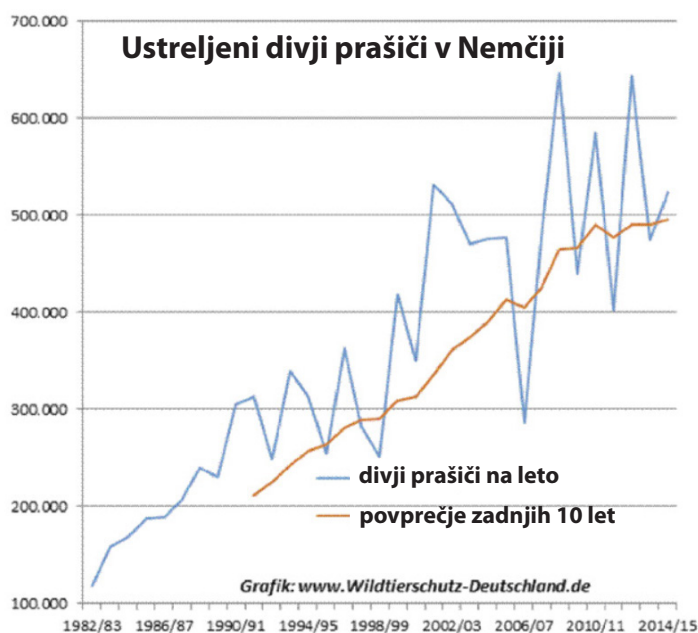
Konec lovske zgodbe:

»Svinje se nezadržno množijo«

Da se z lovom na dolgi rok ne da regulirati števila divjih prašičev, že dolgo priznava tudi največja nemška revija za lovce: »Ali lovci sploh morejo dolgoročno regulirati divje prašiče?« se sprašuje revija WILD UND HUND in da takoj tudi odgovor: »Vsa prizadevanja zadnjih let niso prinesla nobenega uspeha. Svinje se še naprej nezadržno množijo.«

Ob koncu osemdesetih let so v Evropi letno pobili 550.000 divjih prašičev. V lovni sezoni 2014/15 so samo v Nemčiji ubili 520.623 divjih prašičev. »Glede na te številke je jasno, da svinj očitno ne moremo regulirati z lovom,« pravi WILD UND HUND v številki 9/2014. Priznanje lovcev ne bi moglo biti bolj jasno: Lov ne more regulirati divjih prašičev. Prav nasprotno, lov pripelje do njihovega nenadzorovanega razmnoževanja.

Kljub povečanju števila ubitih divjih prašičev od manj kot 150.000 na več kot 500.000, njihovo število v Nemčiji še naprej narašča!



Čeprav lovci ubijejo več divjih prašičev kot kadarkoli od začetka spremljanja statistike v tridesetih letih 20. stoletja, njihovo število narašča. To dokazuje: Lov ne regulira. Nasprotno, škodi.

Priznani zoolog in ekolog prof. dr. Josef H. Reichholf, ki je poučeval na Tehnični univerzi v Münchnu in Univerzi Ludwig-Maximilian v Münchnu ter je bil vodja oddelka vretenčarjev državne zoološke zbirke v Münchnu, ugotavlja: »Lov ne regulira. Ustvarja prevelike in zatirane populacije.«

Francoska študija: Več lova vodi v povečevanje števila divjih prašičev

Že nekaj let v medijih beremo o »poplavi« divjih prašičev ali celo »kugi«. Čeprav v Nemčiji vsako leto ubijejo več divjih prašičev, se njihovo število še naprej povečuje.

Je rešitev za »problem« z divjimi prašiči res ustreliti še več živali? Ali pa je prav intenziven lov na divje prašiče problem? Paradoksalno kot se sliši, bolj kot jih lovijo, bolj se divji prašiči množijo. Na to povezavo opozarja vse več znanstvenikov. Dolgoletna francoska študija je prišla do ugotovitve: Intenziven lov bistveno poveča rodnost in spodbuja plodnost divjih svinj.

Znanstveniki okoli Sabine Servanty so v obdobju 22 let primerjali razmnoževanje divjih prašičev na območju, kjer se je izvajal intenziven lov, z območjem z manj lova. Rezultat: Če je pritisk lovcev velik, je plodnosti divjih svinj bistveno višja kot na območjih, kjer lova skoraj ni.

Poleg tega ob intenzivnem lovu spolna zrelost nastopi veliko prej, pred koncem prvega leta, tako da že mlade svinje zanosijo. Na območjih, kamor lovci redko zaidejo, se divji prašiči bistveno manj razmnožujejo. Samice postanejo spolno zrele kasneje in pri višji teži.

Ta študija je pokazala, da je razmnoževanje pri divjih prašičih odvisno ne le od preskrbe s hrano, temveč tudi od intenzivnosti lova.

Za veliko število divjih prašičev smo sami krivi

V naravi bi se stvari dejansko odlično uredile: Izkušene vodilne samice zagotavljajo red v čredi in omejujejo rodnost. Hormoni vodilne samice določajo pripravljenost na parjenje vseh samic v skupini in preprečujejo, da bi se plodile premlade živali. Če lovci ubijejo vodilne samice, se red podre. Družbena struktura je uničena in živali se nenadzorovano razmnožujejo.

Najbolj znani nemški poznavalec prašičev Norbert Happ (tudi sam lovec) je že pred leti presodil: »Poplava naraščaja je naša krivda.« Za eksplozivno razmnoževanje divjih prašičev so odgovorni lovci sami: »Neurejene socialne razmere v populaciji divjih prašičev in neobvladljivo razmnoževanje gre pripisati izključno lovu,« pravi Happ.

Lovski starešina Gerold Wandel kritizira: »Zdaj so svinje res v obrambi! Branijo se z neverjetno dinamiko razmnoževanja proti napačnemu, asocialnemu lovu. To napačno streljanje seveda vodi do neomejenega razmnoževanja divjih prašičev. Če res želimo ustaviti razmnoževanje, je potrebno med drugim za tri leta prepovedati streljanje merjascev in velikih samic. To bi bila prava zaščita vodilnih samic, ki bi ponovno vnesle družbeni red v populacijo. Toda ali so lovci še zmožni uveljaviti strokovne ugotovitve?«

Poklicni lovec Helmut Hilpisch vidi napake pri lovu in politiki: Divji prašiči sami uravnavajo svojo populacijo – vsaj takrat, ko so družinske skupine nedotaknjene. Takrat njihovo socialno vedenje zagotavlja, da so le posamezne samice godne. Oplojene so le starejše samice. Če teh starejših samic ni, hitro zanosijo tudi mlajše. Z drugimi besedami, namesto dveh starih živali, pet mladih nadomesti dve stari in postanejo matere še več pujskov.

Prevedel mag. Martin Vrečko
Vir: Freiheit für Tiere 4/2016



Netopirji

edini aktivno leteči sesalci
na našem planetu



Netopirji imajo dobro razvite oči, vendar za lov žuželk in orientacijo v prostoru uporabljajo t.i. eholokacijo (foto: Jasmina Kotnik, usnjebradi uhati netopir *Plecotus macrobullaris*).

Ali ste vedeli, da imamo v Sloveniji kar 30 vrst netopirjev? In to nikakor niso nerodne pošasti, ki se zapletajo v lase in pijejo kri, temveč jim je zaupana veliko bolj pomembna naloga na našem planetu. Prav vse vrste pri nas se prehranjujejo z nočno aktivnimi žuželkami in drugimi členonožci. Poskrbijo, da je manj komarjev, ki kratijo naš spanec, v naših sadovnjakih z veseljem pomalicajo tudi nočne metulje jabolčnega zavijača, ki povzroča črvičnost naših jabolk, breskev ... So glavni plenilci nočno aktivnih žuželk, med katerimi je, z antropocentričnega vidika, tudi veliko takih, ki delajo škodo na poljih in v sadovnjakih. Lovijo jih s pomočjo eholokacije, pri čemer gre za oddajanje, nam neslišnih, visokofrekvenčnih klicev in prestrezanje odmevov le teh. Tako netopirji zaznajo premikajočo se žuželko v zraku in celo nit, tanko kot las.

Netopirji v letu ob mraku velikokrat izgledajo večji, kot so v resnici. Včasih k temu pripomore tudi burna domišljija opazovalca. Naš najmanjši netopir, drobn netopir (*Pipistrellus pygmaeus*), tehta le 5 g. Njegov razpon prhuti meri do 20 cm, zaradi izjemno podaljšanih dlančnic in prstnic, ki so ujete v tanko elastično

opno, ki jim omogoča letenje. Največji evropski netopir je veliki mračnik (*Nyctalus lasiopterus*), ki po obilni večerji lahko tehta tudi 55 g, njegov razpon prhuti pa je 45 cm.

Preletavanje netopirjev lahko od pomladi do pozne jeseni opazujemo nad vodami, travniki, v gozdovih, v sadovnjakih, na ulici ... skratka vsepovsod! Preko zime pa netopirji zapadejo v pravo zimsko spanje oz. pravimo, da hibernirajo. Njihova telesna temperatura, ki je sicer čez poletje cca. 40 °C se spusti na okoliško (5 do 10 °C), prav tako pa se upočasni dihanje in bitje srca.

»Kje pa imajo netopirji zatočišča?« »V jamah,« je najpogostejši, pa tudi velikokrat pravilni odgovor. V podzemnih habitatih se nekatere vrste zadržujejo skozi celo leto, druge pa le čez zimo. Te preko poletja zasedajo prosta dupla dreves, podstrešja hiš, razpoke v stenah visokih stolpnic, opuščeno hišo na sosedovem dvorišču ali podstrešje vaške cerkvice.

Mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) in navadni netopir (*Myotis myotis*) sta v toplem delu leta

izrazito vezana na kotišča, ki so na cerkvenih podstrešjih in v zvonikih. Samice se vsako pomlad vračajo na isto kotišče, kjer ostanejo vse do oktobra. Ravno na podstrešjih cerkva največkrat pride do uničenja kotišč in celo do pobojev netopirjev. Razlog tiči v preprosti nečimrnosti nekaterih skrbnikov cerkva in/ali v nakopičenem netopirskem gvanu na cerkvenem podstrešju. Tako kot je normalno za vse živali, tudi netopirji iztrebljajo in tako se preko več let količina netopirskega gvana nakopiči. Rešitev je preprosta: par prostovoljcev in izvedba čistilne akcije! Kljub enostavni možnosti posredovanja, oskrbniki cerkva žal pogosto izberejo za njih preprostejšo rešitev - na preletne odprtine na cerkvenem podstrešju pritrdijo mreže, ki spomladi onemogočajo netopirjem naselitev njihovega vsakoletnega kotišča. V bolj črnem scenariju pa netopirjem v poletnih mesecih z zaprtjem odprtin onemogočijo izhod iz cerkvenega podstrešja, kjer poginejo. Oskrbniki, ki se odločijo za ta korak, vedo da so netopirji zavarovani s številnimi uredbami in zakoni, da je zato ubijanje in preganjanje prepovedano... ampak, to njihovo vedenje rado izpuhti v zrak! Žal je takšnih primerov v Sloveniji veliko, več 10 na leto. Slednje lahko preverite na spletu, prosto dostopnih poročilih Monitoringov populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev.



Poginule breje samice malega podkovnjaka. Izvajalci monitoringa »Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev« so jih našli sredi junija, konec tega meseca pa bi morale kotiti, vsaka po enega mladiča! Na cerkvenem zatočišču je oskrbnik cerkve čez dan namestil mreže na preletne odprtine, zato mali podkovnjaki zvečer niso mogli zapustiti zatočišča oz. cerkvenega podstrešja. Več kot 50 netopirjev se je zapletlo v žičnate mreže ter zaradi lakote in dehidracije poginilo. Številni zakoni so bili kršeni, zgodilo pa se je le to, da je skrbnik cerkve bil primoran odstraniti nameščene mreže (Foto: Karolina Rebernik, 2014).

Na tem mestu pa gre zahvala vsem župnikom in skrbnikom cerkva, ki so netopirje sprejeli za svoje sosede in so na njih ponosni.

Kaj narediti, če naletimo na onemoglega netopirja? V spomladanskih mesecih, ko se netopirji prebujajo iz zimskega spanja in zapuščajo svoja prezimovališča, so lahko podhranjeni in kaj kmalu zaradi nezmožnosti leta pristanejo na tleh. V poletnih mesecih velikokrat naletimo na onemogle predrzne mladiče, ki so za svoj prvi let izbrali predolgo pot. V jeseni pa naletimo velikokrat na onemogle netopirje, ki se selijo na dolge razdalje - preko več držav. Nemalokrat pa je naša mica maca tista, ki ponosno pride pokazat svoj ulov. V takšnih in drugačnih primerih, ko naletimo na onemoglega netopirja, posredujemo previdno. Netopirji druge obrambe, kot le svoje ostre zobe, nimajo. Sicer ti po večini niso sposobni penetrirati skozi našo kožo pa vseeno se živali ne dotikajmo z golo roko, temveč uporabimo rokavico ali debelejšo krpo. Žival premostimo v naluknjano v škatlo za čevlje ter jo postavimo v hladen in temen prostor (dodamo lahko manjšo posodico z vodo). Zvečer odprto škatlo postavimo na okensko polico ali balkon in v najboljšem primeru bo netopir odletel. V kolikor se to ne zgodi, priporočamo klic članov Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev (telefonske številke so dostopne na www.sdpvn-drustvo.si) ali zavetišče za **prosto živeče živalske vrste na Muti**.

Želite izvedeti več o netopirjih ali sodelovati na naših terenskih akcijah? Pridružite se nam na facebook strani <https://www.facebook.com/sdpvn/> ali pošljite elektronsko sporočilo na netopirji@sdpvn-drustvo.si.

Avtor: Jasmina Kotnik



Nova veganska knjiga s simpl sladicami

Kako nadomestiš jajca?

Odvisno, za kakšno sladico gre. V palačinkah lahko kot vezivo uporabimo lanena ali chia semena, v biskvitih pa enako rahlost in sočnost dosežemo s pretlačeno zrelo banano ali nadrobljenim tofujem. Najlažje je seveda pri presnih sladicah, kjer jajc sploh ne nadomeščamo in vedno izpadejo odlično.

Katera sladico imaš najrajši?

Zame so najboljša sladica mehki zreli kakiji, pretlačeni skupaj s kakavom v prahu ali prelit s presno kokosovo smetano. Takoj na drugem mestu je domač bananin sladoled s karamelo ali čokoladnim prelivom. Nasploh so v knjigi sladice, ki so tudi meni najbolj pri srcu.

Kako je veganska hrana spremenila tvoje življenje?

Veganstvo je bila zame etična odločitev, ker kakšnih zdravstvenih težav prej nisem imela. Življenje se je zame spremenilo bolj v smeri raznolikosti in okusnosti obrokov, pa tudi v čisto neoprijemljivem smislu – mene preprosto osrečuje zavedanje, da sem veganka in ne prispevam k nepotrebnemu trpljenju drugih živih bitij. Kar zadeva zdravje, lahko zdaj, po skoraj devetih letih veganstva, mirno zatrdim, da vsebuje takšna prehrana vse, kar človek potrebuje. Tudi, če si športnik – sama se vsakodnevno ukvarjam s športom, plezam, veliko hodim v visokogorje, telovadim z utežmi in lastno težo, pa ni nobene razlike kot pri vsejedi prehrani. Zdravstvena prednost rastlinskega prehranjevanja je bolj v preventivi pred civilizacijskimi boleznimi in vlaganju v vitalnost in zdravje tudi na stara leta.

Pri založbi Planet je pred kratkim izšla knjiga SIMPL SLADICE, ki jo je na podlagi dolgoletnih izkušenj ustvarila Eva Žontar, svetovalka za zdravo prehrano, ljubiteljica aktivnega življenjskega sloga in tudi sama dolgoletna veganka. V knjigi se 60 okusnih veganskih in zdravih receptov družijo s prehranskimi nasveti in nasveti za večjo vitalnost, dodani pa so tudi konkretni nasveti za nadomeščanje jajc in mleka v sladkih receptih.

V čem so sladice iz knjige posebne?

Ne maram dolgih seznamov nenavadnih sestavin, ki jih pogosto najdemo prav v receptih za veganske sladice, zato so moje sladice posebne v tem – nobena ne vsebuje več kot pet sestavin, ki jih imamo zelo verjetno že doma. Seveda vsebujejo vse izključno sestavine rastlinskega izvora, čeprav upam, da veganska sladica niti ni več nekaj posebnega.

Zakaj so to zdrave sladice?

Ker vsebujejo izključno polnovredne, nepredelane sestavine, si jih lahko čisto zares privoščimo kot samostojen hranljiv obrok. Ne vsebujejo olja in rafiniranega sladkorja, zato so brez praznih kalorij in se nam pri njih ni treba na silo omejevati. Bogate so z vlakninami, vitamini in minerali ter zato podpirajo dolgoročno zdravje in vitalnost. Sama jih vedno jem kar za zajtrk, malico ali večerjo.

RECEPT: STRACCIATELA KUKIJI

(za 16 mini piškotov)

Sestavine:

2 veliki zreli banani

½ skodelice drobnih kokosovih kosmičev

4 jušne žlice fino mlete kokosove moke

1/3 skodelice zdrobljenih kakavovih zrn

Priprava: Banani olupimo in ju skupaj z ostalimi sestavinami temeljito pretlačimo z vilico. Ko so vse sestavine enakomerno premešane in dobimo vlažno maso, jo oblikujemo v majhne piškotke. Uporabimo približno 1 jušno žlico mase na piškot.

Piškote polagamo na pladenj, obložen s papirjem za peko – ker ne bodo narastli, veliki razmaki niso potrebni. V segreti pečici jih na 180°C pečemo približno 10 minut, da robovi rahlo porjavijo.



Eva Žontar, avtorica knjige *Simpl sladice*.



Na fotografiji pod sladico je revija *Osvoboditev živali*, zaradi katere je Eva pred več kot desetimi leti postala vegetarijanka in jo še zdaj z veseljem spremlja.

Avtor: Damjan Likar

Intervju s Sebastjanom Gergoričem: **Triatlonec, ki se prehranjuje vegansko**

Po izobrazbi sem diplomant upravnih ved in magister mednarodnih in diplomatskih študij, za polovičen delovni čas sem zaposlen v družinskem podjetju staršev svoje partnerice, s katero živiva v Murski Soboti. V prostem času rad deskam na snegu, tečem na tekaških smučkah na Rogli ali pa se podam na trail tek po Pohorju.



1. Zakaj ste se odločili oziroma je bil povod za rastlinsko prehrano?

Veganstvo je samo posledica tega, ker sem znal ob pravem trenutku poslušati svoje telo: Da sem izločil meso iz svoje prehrane je kriva juha, »čorba«, ki je vsebovala različne vrste mesa. Po tej juhi, ki mi je povzročila nezno slabost, nisem nikoli več zaužil mesa kopenske živali. Po desetih letih »pescetarijanstva« in »lakto-ovo« vegetarijanstva ter posledično uživanja rib, jajc in mleka, pa sem imel velikokrat glavobole. Kot razlog mi je zdravnik navedel težke kovine v ribah. Vedno bolj pa sem prepričan, da je bila to le smernica/ signal mojega telesa, ki mi je nakazalo, da se želi prehranjevati le s hrano rastlinskega izvora. Moram dodati, da mi je telo hvaležno, saj se odlično počuti. Ob prehodu na veganstvo mi je s kombinacijo homeopatije in veganstva skoraj v celoti uspelo pozdraviti alergijo na ambrozijo.

2. Treningi pri tako zahtevnih športih so izjemno naporni in tudi zahtevajo celega človeka. Kako je prehrana vplivala na vaše fizične sposobnosti? Kako dolgo se že ukvarjate s športom?

»Je to sploh možno doseči brez mesa?« je najpogostejše vprašanje.

Na začetku so me taka in podobna vprašanja motila, zdaj pa mi je vse skupaj postalo že rahlo komično. Ob ukvarjanju s triatlonskim športom nenehno dobivam vprašanje, ali je to brez uživanja mesa sploh mogoče doseči, ali imam dovolj moči in ali se počutim močan

ter sposoben. No, moram reči, da me po vseh pravilih ne bi smelo več biti – če bi vse to držalo, kar ljudje verjamejo, da meso daje. Namreč – če pravilno izbiramo živila in jih jemo v zadostnih količinah, nam bo hrana rastlinskega izvora dala vsa potrebna hranila, da bodo potrebe telesa zadovoljene. Preverjeno! Če niso, pomeni, da smo nekje naredili napako. Moram poudariti, da do zdaj – pa sem uspešno prestal že tri ironman triatlone in 7 polovičnih – nisem opazil znakov, da bi bil zaradi svoje veganske prehrane manj sposoben oz. nekonkurenčen vsejedcem.«

S športom, se ukvarjam od konca osnovne šole. Na začetku je to bil nogomet, sedaj pa triatlon.

3. Ste imeli na začetku kaj težav pri planiranju prehrane?

Morda je malo slabša stran veganstva ta, da zanj potrebuješ (mogoče) več časa, kot če ješ vse (Greš enostavno v nakupovalni center in nekaj kupiš oz. greš kar v restavracijo). Kajti sam ne pristajam – čeprav obstajajo tudi taki vegani – na pripravljeno vegansko in procesirano ali na pol pripravljeno in zamrznjeno hrano. Največja prednost veganskega načina prehranjevanja je po mojem mnenju namreč v tem, da – če želiš jesti, si moraš pripraviti. In to je vedno dobro – ker veš, kje je zraslo, veš, kaj daš noter in veš, kaj ješ. In to je danes neprecenljivo. Kot je neprecenljivo naše zdravje in dobro počutje.

Z ustrezno določitvijo prioritete in načrtovanjem vsakdana priprava veganskih obrokov ni težava.

4. Mnogi športniki pri prehodu na rastlinsko prehrano opišejo večjo psihofizično sposobnost. Nekje sem celo zasledila, da so se z izzivi spoprijeli lahkotneje. Ste to opazili tudi sami?

Po prehodu iz pescetarijanstva in lakto-ovo vegetarijanstva sem se soočil z izgubo nekaj kilogramov. S spremembo načina življenja se bo spremenil tudi način prehrane, ne obratno. Obratno ni nikoli uspešno. To govorim zato, ker večina ljudi želi shujšati – kar recimo ni bil moj namen – a se stvari loti na napačni strani. Spreminjat gredo prehrano, namesto svojo glavo. Zato največkrat kilograme hitro pridobijo nazaj, ker to enostavno ne gre.

Sam imam bolj občutke, ki so povezani s spremembo počutja, kot intenziven dvig sposobnosti. Nimam namreč nihanj razpoloženja in počutja (kar je povezano z dvigom in upadom hormona inzulina), nimam težav s prebavo, napetega trebuha ter napenjanja, zbujam se spočito in naspan (ob 4.30), regeneracija je boljša itn. Verjetno je pa to tudi povezano tudi s tem, da se poleg veganstva prehranjujem tudi »low carb«.

5. Kakšen je videti vaš jedilnik?

Prav neverjetno je, kako se mi je po spremembi prehrane spremenil okus v obeh pomenih: veliko bolj intenzivno okušam, rad pa imam tudi stvari, za katere včasih sploh nisem mislil, da jih bom kdaj užival. Če bi mi pred par leti nekdo rekel, da bom kdaj jedel rdečo peso, bi ga vprašal, če je znorel? Zdaj pa se je zgodilo, da sem dobil željo po živilih kot je recimo rukola, kumina, rdeča pesa in med, ki jih prej nikoli nisem jedel. Sedaj stopim v kuhinjo in telo mi nakaže, kaj potrebuje in česa si želi oziroma česa noče. Zatorej striktno planiranega in strukturiranega jedilnika nimam. Razen pred tekmo.

Iz hrane sem izločil enostavne ogljikove hidrate in se preusmeril v sestavljene – to sta celuloza in škrob, ki skrbita za zapolnitev glikogenskih zalog. Ne jem čokolade (razen z več kot 80 odstotki kakava), pekovskih izdelkov, sladkih pijač in sokov, penečih pijač, sladolea (razen veganskega), keksov, alkohola in kruha – razen iz mok konoplje, pire in indijskega trpotca ter brez kvasa. Sem torej na nekakšni »low carb – veganski« dieti. Namreč – čeprav so nas drugače učili, a tisto ne drži – za povečano telesno težo, srčne in žilne

bolezni, povečan krvni tlak, nespečnost, razjede ter za sladkorno bolezen niso krive maščobe, ampak ogljikovi hidrati, in sicer predvsem sladkor, fruktoza in koruzno – fruktozni sirup ter ostala umetna sladila.«

6. Ali vam je tudi etični vidik prehranjevanja pomemben?

S spremembo načina prehranjevanja se dejansko spremeni tudi odnos do živali. Moram reči, da dobiš določeno senzibilnost tudi do drugih živih bitij, to drži kot pribito. Sčasoma kot vegan namreč postaneš pozoren tudi na etični in okoljski vidik veganstva. Sam sicer živalske izdelke izključujem le iz prehrane in osebne kozmetike (ustna higiena – zobna pasta ipd.), pri oblačenju in obutvi pa, kolikor je možno. Kot zanimivost naj dodam, da uporabljam športne copate ameriškega proizvajalca Newton, ki so popolnoma veganski!

Mogoče ni nepomembno povedati, da priznavam in se zavedam darwinizma ter spoštujem vsejedce. A zelo pomembno mi je dejstvo, da veganstvo zame ni le način prehranjevanja, ampak način življenja. Sam se



prehranjujem tako, kot mislim, da je prav, če hočemo doživeti zdravo in lepšo prihodnost. Hkrati sem tudi človek, ki sprejema drugače jedoče (vsi moji prijatelji, so »omnivorji/vsejedi« in drug z drugim nimamo težav. Načina prehranjevanja, ki bi ga lahko posplošili na večjo skupino, ni. Vsak je individuum in vsak zase mora ugotoviti, kaj mu odgovarja in kaj ne?

Moja življenjska sopotnica Simona je vsejedka in niti na misel mi ne pride, da bi jo prepričeval v veganstvo. Veliko debatirava o prehrani in le-te so velikokrat prav zanimivo argumentirane – vendarle nikoli žaljive oz. z namenom prevlade! Je pa Simona, najboljša »veganska kuharica«, kar sem jih kdaj srečal – predvsem odlično peče. Po tej strani sem res blagoslovljen.

7. Prehranski dodatki so redni sopotniki športnikov. Se jih poslužujete?

Moji prehranski dodatki slonijo predvsem na homeopatiji (železo, B12, vitamini) in na rastlinskih beljakovinah (grah, konoplja).

8. Miti o slabi preskrbljenosti telesa z vsemi vitamini, proteini, ko govorimo o prehrani izključno rastlinskega izvora, se počasi razbijajo. Velik vpliv pri tem imate predvsem športniki, ki dokazujete, da se vse dá. Kaj bi sporočili našim bralcem?

Mit o inferiornosti telesa, ki se »poganja« izključno na »rastlinski pogon« je že stara. Sam v to dogmo ne verjamem. Verjamem pa v »bio-razpoložljivost« hranil iz živil in kombiniranje živil, tako da med njimi ne bo prišlo do antagonizma oz. zaviranja absorpcije. Nič ni narobe, če pijemo kavo (tudi sam jo občudujem), ni pa npr. dobro, če jo uživamo zraven solate, iz katere želimo dobiti železo. Kava je namreč velik antagonist absorpcije. Raje pokapajmo solato z dodatnim vitaminom C (limonin sok), ki spodbuja absorpcijo železa iz živil.

Moje sporočilo je enostavno: Veliko berite, vendarle pa ohranite kritično mišljenje in distanco. Ne nasedajte »modnim muham« kot so razne »instant diete«, ki po pravilu povzročijo »jo-jo« efekt in izčrpajo telo. POSLUŠAJTE SVOJE TELO in ustrezno ukrepajte na podlagi signalov!!!

9. Koliko let sta na rastlinski prehrani? Ste kdaj podvomili v lastno moč oz. ste kdaj podvomili v pravilnost takšne prehrane?

Na rastlinski prehrani, sem verjetno že pol desetletja. V lastno moč in sposobnost nisem nikoli podvomil. Venomer pa sem v iskanju, (še) popolnejše in boljše različice svojega veganskega načina prehranjevanja.

Tega ali sem boljši/ slabši kot »vegan«, kot bi bil kot »omnivor«, verjetno ne bom nikoli izvedel. Me pa moje trenutne sposobnosti telesa popolnoma zadovoljujejo in prepričajo. Tako da v tej smeri nikoli ne razmišljam/ dvomim.

10. Kako vaš osebni zdravnik gleda na vaš način prehrane in kaj kažejo krvni testi?

S svojim osebnim zdravnikom imava zelo »konstruktivno-kritičen« odnos. Vsak izrazi svoje stališče in argumente, ki jih kritično soočiva. Na podlagi tega izbereva kompromis, ki bo najboljši za moje zdravje in način prehranjevanja.

Na tem mestu se mu moram zares zahvaliti za čas, ki ga nameni mojim rednim periodičnim pregledom (3-4x letno).

S krvnimi testi nimam težav (kljub uživanju velikih količin – zdravih – maščob). Malce slabše kaže le s hemoglobinom in feritinom – ampak to le s športnega stališča. Kot človek brez športa bi bile moje vrednosti v mejah normale. Težava je v tem, da moje telo težko tako hitro sintetizira tolikšno količino krvnega goriva, kot ga jaz ob vsakodnevnih naporih porabim.



Intervju pripravila:
Mirjana Mulec

Nikicina čreda

Zločince v zapor. Najhujše zločince obsodijo na smrt ali doživljenjski zapor. Kakšen zločin so naredile živali, da si zaslužijo enako obravnavo kot zločinci in najhujši zločinci? Na milijone živali, ki so namenjene za prehrano in drugo, živi tako bedno življenje. Obsodil jih je človek v imenu prehrane.

Mama, pripeta na kratki verigi, je v poltemi 13 dolgih let bolščala v sive, plesnive stene. Veriga ji je dovoljevala samo toliko gibanja, da se je lahko ulegla na mrzla betonska tla in da je z glavo segala do sena in vode. Minute dolge kot leta.

Skotila je devet teličkov, svojih otrok. Za osmimi je jokala, ko so jih kmalu po rojstvu odtrgali od nje, da je njeno mleko hranilo človeka namesto njene otroke.



Prvič stopa na travo in sonce jo je v tistem trenutku pozdravilo.



Prvi dotik mame in otroka.

Nemočna, pripeta na kratki verigi, je gledala odhode svojih otrok v klavnico. Nika, njen zadnji otrok, je ostala v istem prostoru, ker je bila namenjena za prodajo in nadaljevanje mamine usode. Tokrat bi morala ona gledati odhod svoje mame v klavnico.

Usoda je hotela, da je posijalo sonce v njuno življenje. Ob reševanju življenj dvema pujsama, so rešiteljem pozornost pritegnila široka hlevska vrata. Za njimi štirje pari žalostnih oči. Kako mimo tega?

Kmet se je odločil, da opusti rejo govedi. Zadnje tri živali je še redil za zakol. Nika bi šla v prodajo za nadaljnje izkoriščanje kot mlekarica in za razplod. To malo nedolžno bitje, privezano ob steni, bi nadaljevalo usodo svoje mame.

Padla je odločitev: Te krave bodo vzor, kako se ravna z živalmi in se jih ne izkorišča.

Da je v slogi moč, se je pokazalo tudi pri reševanju teh življenj. Srčni ljudje, združeni v Društvu za zaščito živali Pomurja, smo jih rešili in v tem hlevu več ne bodo nove žrtve. S pomočjo donatorjev in pridnih rok prostovoljcev je zrasel njun novi dom sredi narave, pri ljudeh, ki so ju prijazno sprejeli na svoj travnik.

Rešeni Sara in Sita že od pomladi uživata na pašnikih, v pravljici. Tako je ta hlev ostal prazen, njegove verige več ne bodo dušile živalskih življenj. Nika in njena mama živita življenje, primerno njuni vrsti.

Avtor: Tamara Zupe
(članica Društva za zaščito živali Pomurja)

Tudi vi ste lahko del te lepe zgodbe. Postanite boter mami ali Niki in pomagajte pri mesečni oskrbi rešenih kravic, ki živita pod okriljem Društva za zaščito živali Pomurja.

Za več informacij o botrstvu nas kontaktirajte na: info@dzzpomurja.si. Hvala.

Pomoč dvoživkam



Dvoživke (krastače, zelene in rjave žabe, pupki, močeradri, človeška ribica, rege, česnovke...) sodijo med najbolj ogrožene skupine vretenčarjev, ki jim grozi možnost skorajšnjega izumrtja. Četudi se na prvi pogled zdi, da jih je veliko in da imajo velik razmnoževalni potencial, pa ima prisotnost pesticidov, umetnih gnojil, ozonska luknja, onesnaženje vode in tal, izginjanje mokrišč, krčenje gozda in odstranjevanje mejic med njivami, regulacije potokov, novi prisotni virusi, prisotnost vloženih tujerodnih rib in drugih plenilskih vrst ter ogroženost zaradi prometa velikanski vpliv na lokalne populacije. Dvoživke v so v vseh fazah njihovega razvoja in za časa življenja del prehranjevalne verige številnim drugim živalim; mrest plenijo vodni organizmi, z odraslimi se prehranjujejo tako vodne kot kopenske živali (plenilske vrste rib, ptice, plazilci, mali sesalci). Ker se v naravi ravnovesje vzpostavlja brez človekovega posredovanja, je tam poskrbljeno, da se noben organizem ne razmnoži preveč na škodo drugega. Seveda je drugače, kadar se tam spusti kakšno invazivno tujerodno vrsto, pri kateri ustaljene, domače vrste nimajo možnosti za tekmovanje in so bolj ranljive v primerjavi z agresivnimi prišleki.

Zaradi kompleksnega življenjskega sloga so dvoživke življenjsko odvisne od obstoja tako vodnih kot kopenskih habitatov. V vodi se razmnožujejo, tu poteka odlaganje mrestov, paglavci se preobrazijo v odrasle živali. Na kopnem preživijo večji del leta – bodisi na vodnih robovih kot po mejicah, senčnih in vlažnih gozdovih, kjer se prehranjujejo. Zimo prežive zakopane globoko pod listjem, v humusu, v mišjih luknjah, pod skladovnicami drv in trhlím lesom. Posamične vrste se selijo tudi do 5 km od vodnih teles, kar pomeni vsako pomlad enako pot nazaj do vode. Pri tem prečkajo njive, travnike in najbolj smrtonosne kraje – ceste.

Zato vsako pomlad znova začnemo akcije prenašanja dvoživk, v katere se vključuje vse več lokacij ob stalnih in novih prostovoljcih. Ob mili zimi se tako prvič odpravimo na pot s kantami, odsevnimi jopiči

in lučmi že v drugi polovici februarja. Koncentriramo se na odseke, kjer so opaženi množični povozi in kjer se lahko sami umaknemo pred prometom. Na začetku, ko se zvečeri, prenašamo po nekaj zgodnjih parov, intenzivnost se stopnjuje z naraščanjem večernih temperatur in vlage. Praviloma se prve pojavijo takrat, ko temperatura zraka doseže okoli 4 stopinj. Tako ni tudi nič nenavadnega, če bi se katere zatele k vodi že januarja, kar se je po vsej verjetnosti zgodilo letos, ko smo se čudili, da je dvoživk manj. Najbolj se namučimo v tistih nekaj dneh, ko pride do eksplozivne selitve k vodi ali pa ob vračanju krastač, ko se po nekaj tednih kopanja in razmnoževanja v vodi le te vrnejo do gozdov. Takrat se zna zgoditi, da se jih nekaj seli podnevi. Sploh krastače so najbolj ranljive, ker so počasne. Samic je zmeraj manj kot samcev in med njimi poteka srdit boj za vsako krastačo. Nič nenavadnega, če ena nese dva, tri samce. Tako obložena stežka premaga še tako kratke razdalje kot je z enega roba ceste na drugega. Vsak, ki je prebral ta članek do te točke in je doslej premišljal, ali priti ali ne – odgovor je en sam in edini: seveda! Ko smo že mislili, da se akcije prijemljejo, da se o njih vedno več piše in govori, se je letos zgodilo, da se je odzvalo manj ljudi kot sicer. Ne tisti, ki ne morejo... apatičnost in preobremenjenost se je zajedla v samo tkivo družbe. Nekdo bo rekel: Sama sem, nihče v tem okolju mi ne pride pomagat, nočem se izpostavljati, smejali se mi bodo. Dvoživke bodo tisto noč povožene. Veliko več jih bo povoženih, kot bi jih rešil en sam par rok! Če kdo ne verjame: pri nas v Gajševcih se na lokacijo črne točke spomladi vsak večer odpravi skoraj 70 letni gospod in jih nosi čez cesto! Sam! V zrelih letih. Le letos sta mu priskočila na pomoč dva mlajša sovaščana in mu olajšala delo, a v eni sezoni je gospod rešil na tisoče dvoživk. Zakaj torej razmišljati o nemoči, ko pa je to evidentna izguba energije? Sam ali sama si tista, ali od razmišljanja in sočutja na deklarativni ravni stopiš k dejanjem. Nikoli ne moreš rešiti vseh, lahko pa jih rešiš veliko. Pri tem si v stiku s svojim dobrim. Kar te popolnoma.

Ti dviguje samozavest. Razgibaš se boljše kot v fitnesu. Reševanje žabic je meditacija na prostem. Dež ti nežno opere pot z obraza. Prehodiš kilometre in nisi utrujen. Osredotočaš se na dobre reči, ki jih delaš tu in zdaj. Nimaš časa razmišljati o ničemer drugem. Rezultate imaš takoj – številne prenešene živali tisti večer. Drobna bitja, ki bi jih sicer povozil nekdo za volanom. Občutek je izjemen. Za spremljavo so ti zvoki narave. Najlepši koncert na prostem!

Slovenija je vodnata država. To vodno bogastvo ne pripada nam, delimo si ga z drugimi živimi bitji in ni prav, da jim kratimo pravico do uživanja tega elementa. Kakor je nujna za naše preživetje, tako je nujna za preživetje ostalih organizmov. Kakor ga iz nevednosti ali pohlepa zastrupljamo zase, tako to še toliko bolj občutijo ranljivejši organizmi. Spet pridemo do dvoživk, ki so zaradi izjemno tanke kože še bolj dovzetne za vse, kar spustimo v vodo in na tla. Eno zrno umetnega gnojila zastrupi dvoživko skozi kožo in ta umre. Odziv dvoživk na stanje v okolju je lahko opozorilo za človeka. Na to naj pomislijo oni, ki na živali gledajo skozi prizmo koristi ... kakorkoli, če jih to odvrne od slabih praks, bo to dobro za njih same.

Na spletu obstaja več skupin, ki ozaveščajo o povozih dvoživk, kakor tudi o tem, kako pravilno prenašati. Obstaja več institucij, ki obravnavajo črne točke in raziskujejo spremembe. Pravilo prenašanje je nujno in nikar ne naredimo več škode, kot koristi, četudi izhaja iz plemenitih nagibov. Za lastno varnost moramo poskbeti sami, vsak prostovoljec je tako zatopljen v svoje delo, da ne more paziti nate ali na tvojega otroka, zato res ... prosim, pazite.

Za vse, ki oklevajo ali se jih bojijo: slovenske dvoživke niso strupene in ne grizejo. Vrzite te hudičeve pred sodke na smetišče. Do alergične reakcije lahko pride ob stiku s sluznico, sicer jih lahko mirne duše nežno prijemljete brez rokavic. S čistimi, vlažnimi rokami. So pomembne plenilke komarjev, muh in drugih organizmov, ki se prehranjujejo na vrtu ali na nas. Ena krastača jih poje 200 v eni noči. Paglavci filtrirajo vodo, ta se vrača k nam v pitni obliki. Še nekaj: zakonodaja jih je zaščitila, zato je kaznivo tako njihovo vznemirjanje, uničevanje njihovih bivališč in ubijanje. Nekatere naše vrste so strogo zaščitene na ravni EU. En avto jih lahko v eni vožnji povozil na stotine. Za-

radi prometa lahko dvoživke povsem izginejo z določenih lokacij.

Ključno je, da se povežemo s somišljeniki in da od lokalne politike zahtevamo takojšnje prenehanje uničevanja mokrišč ter pritiskamo nanje z zahtevo po izgradnji živalskih podhodov. Če družba za to ni pripravljena, zahtevajmo omejitev prometa na minimum vsaj v času migracij (pomladni in jesenski večeri). Zaustavimo pozidavo mokrih travnikov, poplavnih ravnih, regulacije rek in potokov, zasipavanje manjših kalov in ribnikov, sekanje gozda. Če manjka en od ključnih habitatov, ne bodo pomagali nobeni podhodi za živali, saj ne bodo potrebni. Dvoživke bodo izumrle.

Lokacije, kjer vsako leto potrebujemo prostovoljce se objavljene na tej povezavi:

<http://www.pomagajmo-zabicom.si/kje>

Za vse, ki se boste udeležili prvič, si obvezno preberite ta navodila:

<http://www.pomagajmo-zabicom.si/kako>

Ob kliku na kraj boste dobili informacije in telefonske številke lokalnih koordinatorjev. Če na zemljevid ni vnesena točka, ki jo poznate, lahko pišete urednici strani in jo vnese ona. Pridružite se. Konec februarja pogledajte po cestah, kaj se dogaja. Spremljajte sprotne objave po spletu ali FB, tako boste najlažje vedeli, kje se pridružiti, saj dve lokaciji nista povsem enaki.

www.pomagajmo-zabicom.si ... na splošno odlična stran društva Žverca, z vsemi potrebnimi informacijami in napotki

www.facebook.com/zabapupekprlek - za tiste, ki spremljate dogajanje v Prlekiji in Pomurju
<https://www.facebook.com/pomagajmo.zabicom/> - nadgradnja spletne strani z aktualnimi apdejti, tako da se povežite in spremljajte.

<http://www.herpetolosko-drustvo.si/> - znanstvena skupina in posamezniki, ki preučujejo dvoživke in plazilce, imajo tudi žabodon, kamor lahko pokličete za konkretne napotke

<http://www.ckff.si/> - zavod s strokovnjaki iz različnih področij, ena od njihovih nalog je evidentiranje črnih točk in priprava priporočil

Pripravil: Vesna Kitthiya

Rezkin narezek

Večkrat so nas majhne otroke zbudili ob nemogočih urah, češ da nas učijo dela in delovnih manir. Vstali smo še pred zoro, se odpravili na travnik in z malimi grabljami obračali seno. Po tleh smo pobirali, hruške, jabolka, jih obrezovali in pripravljali za kuho žganja ali pripravo kisa. Dnevi so bili sicer podobni eden drugemu, vendar smo se lepo imeli. Družili smo se, peli, se igrali ...

Ko smo nekega dne pozno poleti pobirali jabolka, smo zagledali bratranca, ki je šel proti domu malce preveč dobre volje. Za nas je bilo to izjemno zanimivo, ker je s seboj peljal malega konja. Spraševali smo ga, od kod ga ima. Omenil je, da je plačal za »špric«. To je bilo vse, kar je povedal. Zunaj se je že zalo oblačilo in pripravljala se je nevihta. Majhen konj pa je bil privezan za hruško, ki je stala nekaj deset metrov od hiše. Naslednji dan je bratranec zgodaj odšel od doma in se vrnil z večjim konjem. Seveda smo bili otroci veseli, saj konjev nismo ravno poznali. Čez čas je teta omenila, da je ta večja kobilica in je mama od malega konja. Teta je slišala, da je kobilje mleko zdravo. Mlademu konju je dala kravje mleko, ona pa je molzla kobilico. Kobilica smo tudi jahali. Takrat tudi pomislila nisem, da je s tem kaj narobe. Mali konj (žrebe) pa je bil siten in tečen. Ni hotel biti na miru. Ko sedaj pogledam nazaj, je seveda želel biti ob svoji materi, kjer je bilo njegovo mesto. Kot otrok sem se trudila in mu razlagala, naj bo

priden, ker bo potem morda dobil kakšen piškot. Če ne bo priden, mu sv. Miklavž ne bo nič prinesel. Žrebe je le želelo biti s svojo materjo. Kakšen sv. Miklavž neki! Ko gledam nazaj, se resnično zamislim! Približno čez pol leta kobilica ni več dajala mleka. Teta se je jezila ... Žrebe je bilo že zelo veliko. Nekega dne je pripeljal tovornjak, na njem je že bilo nekaj konj. Kobilica se je upirala, kolikor se je mogla, ko so jo hoteli naložiti, vendar ni imela nobene možnosti. Žrebe, že precej veliko, ji je na tovornjak sledilo. Jokala sem, ker sem vedela, kaj se bo zgodilo. Z Rezko namreč niso nič kaj lepo ravnali, poškodovali so ji nogo ob kopitu, zato je strašansko krvavela. Prevoznik pa je dejal: »Ah, do tja bo že zdržala, pol pa je ne bo več bolel, a ne? Bo pa brez bolečin pol! Zgin na tovornjak sem ti reku«. Po njej so udrihali s palicami, žrebe pa je stalo v ozadju.

Bilo je decembra, lepo prijetno praznično vzdušje. Stric je na mizo prinesel narezek in pričeli smo jesti. Kar naenkrat pa zaslišim: »Dobra je tale Rezka.« Pogledam v stran in vprašam mami, katera Rezka. Mami reče, da ja meso od kobile, one svetle, zoprne, in žrebeta. Dobro so prekadili, super nasoljeno.

Od tistega dne ne jem več mesa. Žal se je ostali del družine od mene zelo oddaljil. Le zato, ker ne želim, da nekdo umre, da bi jaz uživala ob hrani.

Avtor: Vlasta Belec



NOVO!

VEGE POLPETE

z volčjim bobom, čičeriko in kvinojo

Ljudem in živalim prijazna alternativa!



Nova varianta priljubljene Vegepleskavice!

Ravno tako enostavna priprava: namočite in pecite ... za sočne burgerje, okusne polpete, čevapčiče, pice in mnoge druge veganske jedi.

Naj bo kosilo, večerja ali pa nekje vmes - vedno tekne lahek, veganski obrok z VEGE polpetami!

VEGE&DOBRO Vegepolpeta so pravo doživetje okusov! Razveselijo tako otroke kot tudi odrasle. Primerne so tudi za vse, ki se izogibajo uživanju pšenice in glutenskih izdelkov, saj ne vsebujejo sestavin, ki so vir glutena.

Za prste obliznit!

DECEMBERSKI PRAZNIČNI POPUST NA IZDELKE VEGE & DOBRO!

15 % popust pri nakupu nad 25 €

20 % popust pri nakupu nad 50 €

SI-EKO-002



Naročila in informacije: K naravi d.o.o., 01/505 57 99, www.zivi-zdravo.si

STRES?

Utrujenost?

NEUNČKOVITOST?

Tesnoba?



KlamaUp in KlaMax

tablete in kapljice

Dvojna moč delovanja:

klamatska alga **Klamin**[®] - z vsemi hranili v organski obliki in **Rhodiola rosea**

Priporočamo pri:

- učenju in povečanih psihičnih obremenitvah (študentje, dijaki, menedžerji itd.)
- utrujenosti
- povečanem stresu
- nihanju razpoloženj



Vsebuje samo naravne sestavine,
s študijami potrjena učinkovitost,
brez stranskih učinkov.



www.vidastudio.si

